

Innovaties in het voortgezet onderwijs

Bijlagenboek

Bijlagenboek behorende bij het rapport:

'Innovaties in het Voortgezet Onderwijs – een verkenning van innovaties en effecten in het Voortgezet Onderwijs'.

GION/UOCG/RISBO 2007

Introductie Bijlagenboek

Voor u ligt het 'Bijlagenboek Innovaties in het voortgezet onderwijs'. In dit boek zijn alle bijlagen die bij hoofdstuk 2, 3 en 4 van het rapport 'Innovaties in het voortgezet onderwijs' horen, bij elkaar gebracht.

Het boek bevat, volgens de structuur van het rapport, per hoofdstuk een aantal bijlagen. Het betreft een aantal uitgebreide overzichtstabellen met een inventarisatie van geanalyseerde bronnen: websites, artikelen, innovaties op verschillende niveaus en de analyse daarvan.

Het Bijlagenboek dient als naslagwerk, verdiegingsstuk of inspiratiebron.

De bijlagen die horen bij *hoofdstuk 2* over internationale innovaties zijn een analysetabel met daarin acht geanalyseerde websites, een analysetabel van dertien internationale innovaties en een tabel waarin 33 (onderzoeks)artikelen over innovaties zijn beschreven.

In de bijlagen behorende bij *hoofdstuk 3* zijn de 54 (van de 109 van de meest recente, tweede ronde) innovaties van Durven Delen Doen terug te vinden evenals de overige geanalyseerde innovaties op het niveau van de scholen (via websites en inspectie), zes gemeenten, de LPC's en het Ministerie van OC&W.

In *hoofdstuk 4* is de analysetabel van de relevante artikelen over innovaties uit vier Nederlandse tijdschriften opgenomen, gevolgd door een uitwerking van de daaruit voortgevloeide effectonderzoeken. Daarnaast bevinden zich hier ook de tabellen met geanalyseerd algemeen Nederlands onderzoek naar effecten van innovaties of evaluaties daarvan en tabellen waarin de onderzoeken in het kader van 'kortlopend onderwijsonderzoek' nader zijn geanalyseerd.

Inhoudsopgave bijlagen

H2. Internationale verkenning van innovaties:

2.1	analyse van websites	5
2.2	analyse van interventies/ innovatieprojecten	9
2.3	analyse van onderzoeksartikelen	22

H3. Innovaties in het Nederlandse v.o.:

3.1	innovatiecampagne Durven Delen Doen	53
3.2	innovaties via scholenwebsites	72
3.3	innovaties op het niveau van gemeenten	78
3.4	innovaties op het niveau van landelijke pedagogische centra	105
3.5	nnovaties op het niveau van het Ministerie van OC&W	108

H4. Onderzoek naar innovaties in het Nederlandse v.o.:

4.1	inventarisatie van artikelen uit vier Nederlandse tijdschriften	109
4.2	uitwerking effectonderzoek artikelen	124
4.3	(algemeen) onderzoek naar evaluaties/ effecten innovaties	131
4.4	innovaties in kortlopend onderwijsonderzoek	140
4.5	analyse kortlopend onderwijsonderzoek	142

Bijlage 2.1 Overzicht van websites

Website	URL	Doel	Werkwijze	Omvang	Bijzonderheden
What Works Clearinghouse (2002, VS)	http://www.whatworks.ed.gov	Onderzoekers, beleidsmakers, onderzoekers en anderen voorzien van wetenschappelijke bewijzen van 'wat werkt in het onderwijs'. (evidence-based)	Verzamelt, screent en identificeert effectiviteitonderzoek naar interventies in het onderwijs (programma's, producten, beleid). Na het vaststellen van het onderwerp wordt een reviewteam samengesteld: een hoofdonderzoeker (expert), projectcoördinator (ervaren onderzoeker) en een onderzoeksanalist. Vervolgens worden een werkplan en een protocol geschreven die passen bij de "WWC evidence standards": <ol style="list-style-type: none"> 1. type design (bijvoorbeeld randomized control trial) 2. sterkte/ kwaliteit van de data 3. statistische procedures Na deze stappen begint een zoektocht naar (on)gepubliceerde (onderzoeks)literatuur. Ook ontwikkelaars/ onderzoekers en andere personen kunnen literatuur aandragen/ indienen. Op basis van deze aspecten krijgt literatuur een boordeling: 'meets evidence standards' (1), 'meets evidence standards with reservation' (2) en 'does not meet evidence standards' (3). Literatuur met de status 1 of 2 wordt vervolgens door de onderzoekers verder geanalyseerd op betrouwbaarheid, uitkomsten, statistische analyse en rapportage. In iedere fase vindt kwaliteitscontrole plaats (intensieve review) en ook de betreffende onderzoeker/ ontwikkelaar wordt in de gelegenheid gesteld dingen te verduidelijken of aan te vullen.	Rondom zeven onderwerpen: "karaktereducatie", uitvalpreventie, vroeg- en voorschoolse educatie, Engelse taal, wiskunde en lezen. De interventies kunnen zowel lessenseries en producten als beleidsprogramma's bevatten. Twee soorten rapporten: interventierapport en onderwerprapport. Het onderwerprapport bevat algemene onderwerpinformatie en een beschrijving van de bijpassende interventies. Een interventierapport gaat in op een specifieke interventie volgens de volgende structuur: programmabeschrijving, onderzoek, effectiviteit, resultaten, referenties en appendices. In totaal zijn er 60 rapporten van interventies te vinden waarvan de laatste aanpassingen in februari 2007 zijn gemaakt.	Technical Working Papers: papers ter ondersteuning bij technische/ statistische moeilijkheden bij onderzoek zoals de interpretatie van effectgroottes. Biedt richtlijnen voor evaluatieonderzoek door 'evidence standards' en 'improvement index'.

5

Website	URL	Doel	Werkwijze	Omvang	Bijzonderheden
CARE – Centre for Applied Research in Education (Groot-Brittanie)	http://www.uea.ac.uk/care/	Toegepast onderzoek, programma- en beleidsevaluatie, adviseren, opleiding en diplomering in onderzoek en methodologische ontwikkeling. 'serving life-long learning in the public and private sectors'	Werkwijze is niet duidelijk.	In totaal 215 (nationale en internationale) onderzoeksprojecten waarvan er 64 te bekijken zijn. Naast de huidige en recente projecten zijn er afgeronde projecten te vinden op 8 gebieden: Education and the Arts, education 5-18, high education, health education, policy-studies and evaluations, education and training in professions, sexual orientation, teacher development and action research.	
UNESCO- Education for All – Global Monitoring Report (Europa)	http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=36016&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html	Het benaderen en bereiken van de zes 'Dakar' Education For All-doelen (2000). Tracht internationale samenwerking op het gebied van onderwijs te bevorderen.	Verslag dat vorderingen rapporteert t.a.v. de doelstellingen, effectieve beleidsveranderingen en succesvolle praktijkervaringen. Verslag verschijnt eenmaal per jaar en wordt gebaseerd op gedeelde ervaringen en evaluaties van verschillende benaderingen/interventies en surveys. (online consultation). Het rapport wordt ontwikkeld in 12 tot 18 maanden. Ieder jaar staat tevens een thema centraal. Voor 2007 is dat 'Early Childhood Care and Education'.	Betrokkenheid van meer dan 160 landen in het verslag en bij de aanlevering van data. Op de website zijn 4 verslagen in te zien (6 talen): Education for all: is the world on track? (2002); Gender and education for all: Leap to equality (2003/4); Education for all: The quality imperative (2005) en Literacy for life (2006).	
U.S. Department of Education and its organizations focused on evaluation research (OPEPD, PPSS)	http://www.ed.gov/about/offices/list/opepd/ppss/index.html (OPEPD = Office of Planning, Evaluation and Policy Development) (PPSS = Policy and Program Studies Service)	PPSS analyseert huidig en toekomstig onderwijsbeleid. Stuurt beleidsontwikkelingen. Ontwerpt evaluaties en biedt technische expertise.		Onderwerpen: 4 gebieden: Elementary and secondary education; Student financial assistance; Higher education; Vocational education. In totaal zo'n 60 rapporten te lezen.	

6

Website	URL	Doel	Werkwijze	Omvang	Bijzonderheden
U.S. Department of Education – PES (Planning and Evaluation Service)	http://www.ed.gov/offices/OUS/PES/index.html	PES evalueert programma's van het Department of Education. PES stelt de effectiviteit, efficiëntie en equity (waarde) vast.	Vragen die beantwoord getracht te worden: -wat zijn de uitkomsten van het programma en welke impact heeft het op de deelnemers? -wie zijn de deelnemers? Welke diensten worden aan hen verleend? En zijn er verschillende effecten bij de deelnemers te vinden? -hoe goed wordt het programma uitgevoerd en kan dat verbeterd worden?	Evaluaties van interventies zijn in 8 categorieën te vinden: Education Reform; Education for disadvantaged children; School improvement; Bilingual education and minority foreign languages; Rehabilitation services and special institutions; Vocational and adult education; Student financial assistance; Higher education. In totaal 69 evaluatierapporten ter inzage.	De website geeft workshops evalueren en er is tevens een handleiding evaluatie te vinden http://www.ed.gov/offices/US/PES/primer1.html .
National Research Council (CNR) – Italy	http://www.cnr.it/sitocnr/Englishversion/Englishversion.html	Uitdragen, promoten, verspreiden, overdragen en verbeteren van onderzoeksactiviteiten. Het subinstituut bestudeert onderwijsinnovaties die m.b.v. ICT worden uitgevoerd.	Onderdeel van CNR is The Institute for Educational Technology (http://www.itd.cnr.it/).	Onderzoeksthema's: Afstandsonderwijs en steun voor ondernemingen; onderwijstechnologie en sociale aspecten; onderwijstechnologie en universitair onderwijs; onderwijstechnologie voor levenslang en in-service onderwijs; informatietechnologie voor e-learning; school van de toekomst. Ongeveer 60 projecten waarvan het merendeel niet te zien is en een gedeelte van de rapporten is in het Italiaans.	

7

Website	URL	Doel	Werkwijze	Omvang	Bijzonderheden
OECD-CERI-What Works (Organization for Economic Co-operation and Development) (Center for Educational Research and Innovation)	http://www.oecd.org/edu/whatworks/	"What Works in Innovation in Education" serie biedt beleidsgeoriënteerde analyses van onderwijsinnovaties. Het gaat hier niet alleen om wat werkt, maar ook waarom, hoe en onder welke condities het werkt. Vervolgens kunnen richtlijnen geboden worden voor een beleid dat onderwijsbeleid en – verbeteringen steunt.	"what works" probeert het hiernaast beschreven doel te behalen door middel van formatieve evaluatie/toetsing.	Twee assessments: Formative Assessment: improving learning in secondary classrooms en Formative Assessment: Improving teaching and learning for adults with basic skill needs.	Een onoverzichtelijke website.
AEA – American Evaluation Association	http://www.eval.org/aboutus/organization/aboutus.asp	De vereniging richt zich op evaluaties in het algemeen, niet speciaal op de evaluatie van onderwijs of innovaties. Missie: Verbeteren van evaluatiemethoden. Verhogen van het gebruik/uitvoeren van een evaluatie. Promoten van evalueren als een 'vak'. Aanmoedigen van de bijdrage die evaluatie kan leveren aan de theorie en kennis over effective human action.	De AEA heeft zelf geen rapporten online, maar geeft vele links naar betrokken organisaties/ groepen. Er zijn twee 'topic interest groups' bezig met onderwijs: 'Distance education and other educational technologies' en 'extension education evaluation'. Geen rapporten zichtbaar. Groot aantal links naar internationale evaluatie-organisaties. Een aantal daarvan houdt zich o.a. bezig met het onderwijs.	Voor sommige interessante pagina's is inloggen en dus een lidmaatschap vereist.	

8

Bijlage 2.2 Overzicht van interventies

Innovatie/ Interventie	Onderzoeksvraag/ hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeks-opzet	Populatie
ALAS – Achievement for Latinos through Academic Success (K.Larson)	Verbeterd ALAS de prestaties van leerlingen, de kansen om op school te blijven en wordt het percentage leerlingen dat school afmaakt, verhoogd? Hypothese: de ALAS-interventie voorkomt schooluitval. Meer leerlingen maken vorderingen op school, blijven op school en zullen de school afmaken.	De interventie bestaat uit het leren van probleemoplossende vaardigheden gedurende tien weken en een follow-up met hulp bij het oplossen van problemen gedurende 2 jaar (voor zowel leerlingen als ouders) Trainings voor leerlingen en hun ouders.	Nadruk op het leren van probleemoplossende vaardigheden. Rol van de mentor is gedurende twee jaar begeleidend/coachend. Mentor als mediator tussen leerlingen, ouders en docenten.	Relatief kleine steekproef. Langdurige facilitering: mentor	Ouder-betrokkenheid Gezamenlijk doel: uitval verminderen	Speciale doelgroep: Latinos Project in Los Angeles, California	Cohort van 94 risicoleringen waarvan 46 de interventie gedurende 3 jaar ondergaan.	Junior high school in Los Angeles. Gem. Leeftijd: 12 jaar, 7 maanden.
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	94 risico-leerlingen waarvan 46 in de interventie-groep.	Ras, geslacht, SES, beheersing van het Engels.	Latino-leerlingen, risicoleringen en Engels-sprekende leerlingen.	Prestatieniveau; Zit de leerling nog op school of in de volgende klas in het tweede jaar van het project; eindcijfers.	Positief effect van de interventie op leerlingen die aan het eind van 'grade 9' nog op school zitten (effectgrootte 1.39) en op leerlingen die volgens 'het boekje lopen' aan het eind van 'grade 9' (effectgrootte 0.49). \$1185 per deelnemer per jaar + opstartkosten.	Een succesvolle interventie ten aanzien van twee van de drie onderzoeksdomeinen (staying in school en progressing in school)	Ja	

9

Innovatie/ Interventie	Onderzoeksvraag/ hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Career Academies (National Career Academy Coalition – NCAC)	Vermindert het Career Academies Project het aantal leerlingen dat uitvalt? Hypothese: de interventie heeft een positieve invloed op de preventie van schooluitval. Meer leerlingen blijven op school, maken vorderingen en ontvangen een diploma.	School-in-school-programma ter voorkoming van schooluitval Lessen door academy-teachers, docenten van eigen school na het volgen van een cursus	Carrieregereleerd curriculum, geïntegreerd wetenschappelijk en beroepsopvoering bij werkgevers.	Meer dan 1500 scholen werken inmiddels als career academy in de VS. Externe hulp van lokale werkgevers, academy teachers	Gezamenlijk doel: uitval verminderen	Stedelijk gebied Interventie in een heterogene populatie	Interventie voor 27% van de populatie.	Negen scholen in acht stedelijke gebieden in zes staten. Gem. leeftijd: 17.3 +/- 1.6
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	1764 leerlingen waarvan 474 leerlingen met een verhoogd risico op uitval.	Leeftijd, ras, geslacht, een- of tweoudergezin en SES.	Uitvalrisico en absentie.	Uitvalpercentage, totaal behaalde punten en het percentage leerlingen dat met het behaalde aantal punten aan de diploma-eisen van de school voldoet.	Een positief effect op het percentage leerlingen dat uitvalt (effectgrootte .34) en een verbetering van de vorderingen op school (effectgrootte .33). \$600 per leerling.	Een succesvolle interventie ten aanzien van twee van de drie onderzoeksdomeinen (staying in school en progressing in school)	Ja	

Innovatie/ Interventie	Onderzoeksvraag/ hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
Check and Connect (Institute on community integration at the University of Minnesota)	Vermindert het project het percentage leerlingen dat uitvalt? Verbeter het project de schoolprestaties en hun vorderingen op school? Hypothese: deze interventie bevordert de betrokkenheid bij school, vermindert uitval en verhoogt het afmaken van school door leerlingen met leer- en gedragsproblemen.	Strategie die uitval moet voorkomen door "check"; het monitoren van betrokkenheid, prestaties en vorderingen en "connect"; individueel contact met leerlingen met mensen van de school, familie en vrijwilligers/ hulpverleners. Monitoring door een mentor/ maatschappelijk werker. Belangrijk onderdeel is het voeren van discussies met leerlingen.	Persoonlijke aandacht en strenge monitoring van vorderingen, absentie, betrokkenheid etc. Mentor/ maatschappelijk werker monitort leerlingen. Discussies voeren als essentieel onderdeel.	Betrokkenheid van al het schoolpersoneel vereist gezamenlijke visie op het betrekken van ouders en voorkomen van uitval. Frequentie en intensiteit van de interventie afhankelijk van de behoefte van de leerling of de persoonlijke omstandigheden	Leerlingen persoonlijk betrokken willen houden bij het onderwijs en daardoor uitval voorkomen	Stedelijk gebied Gericht op leerlingen met emotionele, leer- en/of gedragsproblemen	Beide groepen (interventie en controle) volgen check + connect in grade 7 en 8, de experimentele groep ook nog in grade 9.	Minneapolis public schools (middle + high). Leeftijd: gemiddeld 15 jaar.
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	94 high school leerlingen met leer-, gedrags- of emotionele problemen. 47 leerlingen in interventie en 47 controle groep.	Leerproblemen, leeftijd, geslacht, ras en SES.	Leerlingen bij wie leer-, gedrags-problemen en emotionele problemen zijn vastgesteld.	Zit de leerling nog op school; vorderingen op school.	Een positief effect op het percentage leerlingen dat aan het eind van het eerste follow-up jaar uitvalt (effectgrootte 0.88) op datzelfde percentage aan het eind van het laatste follow-up jaar (grade 12) (effectgrootte 0.46). Het aantal punten dat behaald is gedurende het eerste follow-up jaar is significant verbeterd. \$1400 per leerling per jaar.	De interventie heeft een positief effect op het uitvallen van leerlingen met leer- en emotionele problemen (minder uitval) en heeft het aantal punten dat men haalt, vergroot.	Ja	

11

Innovatie/ Interventie	Onderzoeksvraag/ hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
Financial incentives for teen parents to stay in school (LEAP program) (The Ohio Department of Job and Family Services)	Verlaagt het project het percentage zwangere tieners dat school verlaat? Vergroot het project het percentage zwangere tieners dat school afmaakt en een certificaat of diploma behaald? Hypothese: het programma helpt zwangere tieners of tienerouders te slagen of om een diploma te verkrijgen dat daarna gelijk staat.	Financiële middelen benutten om naar school gaan en school afmaken aan te moedigen bij zwangere tieners en tienerouders. Middelen in de vorm van beloningen en sancties door middel van bijstand.	Geen curriculum-inhoudelijke kenmerken.	Monitoring door een maatschappelijk werker die tevens de tiener begeleidt en eventueel helpt met de verzorging van het kind en de logistiek.	Doel: zelfstandigheid en zelfredzaamheid van tienerouders vergroten. Naar school gaan en aanwezigheid worden beloond terwijl absentie geldelijk wordt bestraft.	Voornamelijk vrouwen en afrikaans-amerikanen in de steekproef	Survey Uitkering wordt verhoogd, verlaagd of blijft onveranderd, afhankelijk van het naar school gaan, absentie en aanwezigheid.	Tieners in zeven steden in Ohio Leeftijd tussen de 16 en 19 jaar.
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	913 tieners (zwanger of met 1 of meer kinderen) 446 tieners in de interventie-groep en 467 in de controle-groep.	Leeftijd, geslacht, ras, bijstand, huwelijkse staat, type ouderschap, inschrijving school, voorgaand afgeronde opleiding.	Vrouw, zwanger of met een kind, school niet afgemaakt.	Momenteel schoolgaand, (ooit/ uiteindelijk) "grade 11" voltooid, (ooit/ uiteindelijk) diploma ontvangen?	In de controlegroep blijken meer tieners uitgevallen te zijn dan in de groep met tieners die het LEAP-programma gevolgd hebben. Gemiddeld \$2256 per Persoon.	Misschien; hoe sterk speelt dit probleem in Nederland? Financiële middelen voor nodig. Kortten of verruimen van de bijstand.		

12

Innovatie/Interventie	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Saxon Math (Saxon Publishers)	Verschillen de wiskundeprestaties van grade 8-leerlingen die Saxon Algebra en UCMP (University of Chicago Mathematics Project) hebben gevolgd? Hypothese: de benadering is zo ontworpen dat het het begrip van wiskundige concepten van leerlingen verhoogd en het de langdurige beheersing van vaardigheden bevordert.	Het programma dient het begrip van wiskundige concepten van leerlingen te verhogen en het bevordert het langdurig beheersen van vaardigheden. Onderwijsmethode	Saxon-principe: instructie-oefening-toets 'incremental development': stap-voor-stap aanbieden van nieuwe onderwerpen, langzaam uitbreiden van aanwezige kennis.			Een docent onderwijst zowel de experimentele als de controlegroep.	Een docent die getraind is in beide programma's geeft aan een klas het ene programma en aan de andere klas het alternatief.	121 leerlingen uit grade 8 Leeftijd 12/13 jaar
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	36 leerlingen die goed zijn in wiskunde. Deze groep is gesplitst in twee groepen van 18: "saxon Algebra curriculum class" en "UCMP curriculum class".	Geslacht, Eerder behaalde resultaten, rijpheid/ volwassenheid.	Leerlingen die goed in wiskunde zijn en "algebra ready students".	Wiskundeniveau (eind grade 8), begrip van wiskundige concepten.	Geen significant verschil tussen de groepen leerlingen.	Beide groepen leerlingen scores beter aan het eind van het schooljaar. De interventie lijkt niet meer of minder effectief dan de UCMP.	Ja, maar niet noodzakelijk gezien de uitkomsten.	

13

Innovatie/Interventie	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
The expert mathematician (TEM program) (J.J.Baker)	Verbeter het programma de leerlingenprestaties in wiskunde? Hypothese: TEM helpt leerlingen hun denkprocessen mbt wiskundige toepassingen en communicatie te ontwikkelen en hun prestaties op wiskunde te verbeteren.	Een drie-jarig instructieprogramma, om leerlingen te helpen hun denkprocessen tav wiskundige toepassingen en communicatie te ontwikkelen. Onderwijsmethode: 196 lessen van 40-120 minuten	Lessen met computer en lesboek. Samen leren (in tweetallen) Leraar 'beloont' successen	Drie-jarig programma Computers benodigd		Vooraf leerlingen uit gezinnen met een laag inkomen en bijna allemaal blanke leerlingen	Vergelijking van 2 programma's: TEM en The Transition Mathematics Project (TMP).	Middle school students Leeftijd: 13.7 +/- 2.0
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	90 leerlingen uit vier klassen in St. Louis, Missouri. 45 in interventie, 45 in controlegroep.	Ras, SES, speciaal onderwijs of niet?	Verschillen in voortoets wiskunde.	Prestatieniveau wiskunde (posttest)	Strand-test: 78-item multip choice test. Geen significant verschil tussen de beide groepen.	TEM heeft een positief effect op de wiskunde prestaties, maar niet een groter of beter effect dan TMP.	Ja, mogelijk.	

14

Innovatie/Interventie	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Skills for adolescence – drug education program (Eisen, M., Zellman, G.L., & Murray, D.M.)	Vermindert de interventie het drugs- en alcoholgebruik bij leerlingen (middle school students)? Hypothese: Het programma wil burgerschaps- en sociaal-emotionele vaardigheden en waarden/normen bevorderen met als doel het ontmoedigen van alcohol- en drugsgebruik en geweld. Hierdoor zullen minder leerlingen drugs en alcohol gebruiken.	102 lessen op het gebied van: - positieve waarden - verantwoordelijkheid - diversiteit - goed burgerschap - maatschappij - gezonde leefgewoonten - sociale en emotionele vaardigheden In relatie tot het verminderen en voorkomen van drank- en drugsgebruik. Lessenserie: voor in de klas, oefeningen voor de hele school, betrokkenheid van ouders, familie en de maatschappij.	Variatie mogelijk in duur en intensiteit. Lessen waarin samengewerkt moet worden en aan het klas/schoolklimaat wordt gewerkt.	Variatie in frequentie en aantal lessen mogelijk (9 weken – 3 jaar) geen externe ondersteuning nodig	Gezamenlijk doel: het ontmoedigen van drugs- en alcoholgebruik	Stedelijk gebied	Vergelijking met leerlingen die een ander voorlichting- en preventie-programma volgen. Interventie in grade 7 en 8. 40 lessen van 35-45 minuten in het Engels/Spaans	Middle school Students Grades 6-8 uit stedelijk gebied. Leeftijd: 10 – 14 jaar
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	7426 leerlingen	Ras, geslacht, grade	Alcohol-gebruik, roken, marijuana-gebruik.	Zelfrapportage t.a.v. alcohol-, marijuana-gebruik, roken en ander illegaal drugsgebruik (in de dan afgelopen 30 dagen).	Korte termijn effecten, Positief op: Binge-drinking (grade 8) Alcoholgebruik (grade 7, hispanic) Binge-drinking (grade 7, hispanic). Trainingskosten: \$4000/ \$5000 + curriculum set a \$99/ \$120	Positief effect op het gedrag van leerlingen.	Ja, wel erg veel lessen, maar ook de mogelijkheid hier keuzes in te maken. Echter: korte termijn effecten op specifieke groepen	

15

Innovatie/Interventie	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Positive action (Positive action)	Verhoogt de interventie de prestaties van de leerlingen? Vermindert het absentie, drank- en drugsgebruik en geweldadig gedrag? Hypothese: verbetering van sociaal klimaat en de aanwezigheid op school, meer burgerschapsvaardigheden, betere prestaties en meer vriendelijk gedrag tegenover collega's/klasgenoten	Positive action wil het positieve zelfbeeld, karakterontwikkeling, gezond gedrag en sociaal-emotionele vaardigheden bevorderen. Lessenserie (20 lessen per grade) met o.a. discussie, rollenspel, spellen, liedjes etc.	Het programma kent een basiscurriculum met uitbreidingsmogelijkheden. Gebaseerd op thoughts-actions-feeling circle. Ook lessen voor familie/ ouders mogelijk.	Omvang: in principe voor de hele school (middle and high school) Geen externe ondersteuning nodig.	Achterliggende filosofie: "you feel good about yourself when you think and do positive actions, and there is a positive way to do everything".	Een klein percentage van de leerlingen was blank.	Vergelijkende studie tussen leerlingen van scholen die met het programma werken en leerlingen van scholen die dat niet doen.	K-5/K-6 scholen in Hawai
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	10 scholen die het positive action programma geven, 10 scholen die het niet gebruiken. In totaal 2666 leerlingen	Ras, etniciteit, geslacht en leeftijd.	Demo-grafische kenmerken, Leerlingen-gedrag en prestaties.	Gebruik van drank, drugs en tabak. Cijfers op lezen en wiskunde en aanwezigheid/ absentie.	Positieve effecten t.a.v. prestaties en gedrag (grade 5): -zittenblijven -schorsing -drugs-, alcohol- en tabaksgebruik -geweld		Ja, hoewel in deze studie weinig blanke leerlingen deelnamen.	
					Tussen de \$160 en \$460			

16

Innovatie/ Interventie	Onderzoeksvraag/ hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculumhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Too good for drugs and violence (Mendez Foundation)	Verhoogt het programma positieve attitudes t.a.v. non- geweld? Verhoogt het programma het gevoel van leerlingen dat zij emotioneel competent zijn, kunnen omgaan met weerstand, zich assertief voelen en van het eigen kunnen overtuigd zijn? Hypothese: risicofactoren kunnen reduceren, vergroten van beschermende factoren om tegen geweld, drugs en drank te kunnen pleiten.	Het programma benadrukt pro-sociale vaardigheden, respect voor anderen en eigen en sociale verantwoordelijkheid.	Curriculum bestaat uit 14 basislessen en 12 aanvullingen die ingepast kunnen worden in vakken als Engels, natuurkunde etc. Docenten volgen een training van 10 lessen.			Voornamelijk grade 9- leerlingen + blanke leerlingen	Vragenlijst- onderzoek. Toetst op kennis, attitudes en waarden.	Alle leerlingen grade 9-12 in Florida (high school) Leeftijd: 17.3 +/- 1.6
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	303 leerlingen van 20 klassen van 5 scholen.	Leeftijd, grade, geslacht en ras.	Leerlingen in de controlegroep werkten volgens het standaardcurriculum en niet met de interventie.	Neiging tot marijuana-gebruik en vechten, positieve attitudes t.a.v. non- geweld, gevoelens van emotioneel competent zijn en self-efficacy, doelen kunnen stellen en beslissingen nemen, assertiviteitsgevoel.	Positieve uitkomsten: Gevoel van beheersen van sociale en weerstandsvaardigheden. Gevoel emotioneel competent te zijn en self- efficacy. \$750 + trainingskosten		Ja	

17

Innovatie/ Interventie	Onderzoeksvraag/ hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculumhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Lessons in Character (David Brooks)	Verbeter het programma het sociale klimaat en de aanwezigheid op school? Worden de prestaties, morele ontwikkeling en burgerschapsvaardig- heden vergroot? Hypothese: Het programma vergroot de kennis van leerlingen over karakter- eigenschappen, vormt positief gedrag en ondersteunt succes.	Het programma wil de kennis van leerlingen over karaktereigenschappen en waarden bevorderen en daardoor positief gedrag stimuleren evenals prestaties/ schoolsucces	24 lessen voor elke klas. Iedere les staat een ander thema centraal. Lessen zijn gebaseerd op de werkelijkheid en sterk gericht op toekomstig succes, carrière en werk. In de lessen ook aandacht voor taalontwikkeling, schrijfopdrachten en toetsen. Voor volledig onderwijs mbt karakter is de hele school nodig, inclusief schoolleider en ook ouders.	Na de training geen externe ondersteuning nodig.	Het schoolteam inclusief schoolleider zou dit programma moeten aanbieden: gezamenlijke visie nodig. Sociaal klimaat op school.	Scholen gelegen in landelijke, arme gebieden met een grote diversiteit aan ethniciteit.	Vergelijking tussen deelnemers en controlegroep.	Scholen in landelijke, arme en etnisch diverse gebieden in Louisiana en Florida. Leeftijd: 13.7 +/- 2.0 jaar
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	Meer dan 400 leerlingen (grade 4)	SES, prestatieniveau van de leerling en van de school.	Grade level, interventie- of controlegroep.	Cijfer op burgerschap, respect, vriendschap en "erbij horen", morele ontwikkeling, Cijfers op lezen en wiskunde, aanwezigheid/ absentie.	Positieve uitkomsten t.a.v. wiskundecijfers (grade 4) en aanwezigheid. training: \$500 per dag + materiaalkosten \$195 - \$370.	Het programma heeft effect op de prestaties van leerlingen, niet op gedrag, kennis, attitudes of waarden.	Ja, afhankelijk van het effect dat je wilt bereiken.	

18

Innovatie/ Interventie	Onderzoeksvraag/ hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculumhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Talent Search (the Texas study) (staff of Mathematica Policy Research, Inc.)	Verhoogt het programma het percentage leerlingen met een laag inkomen en leerlingen waarvan de ouders geen/weinig onderwijs hebben gehad, dat school afmaakt of een General Educational Development (GED) krijgt? Hypothese: Het programma verbetert de prestaties en verhoogt de toegang tot financiële hulp.	Programma dat hulp en ondersteuning biedt aan leerlingen uit gezinnen met een laag inkomen of waarvan de ouders geen diploma hebben. Biedt de mogelijkheid van een mentor, talententests, advies, hulp bij financiële zaken etc.	Het programma varieert per leerling/ gezin; afhankelijk van de behoeften en problemen. Geen curriculumhoudelijke interventie.	Gericht op speciale doelgroep (zie ook contextueel)	Moelijke groep leerlingen om in het onderwijs te houden; niet de benodigde hulp/ ondersteuning vanuit huis.	Gericht op kinderen uit gezinnen met een laag inkomen en/of ouders met geen of een laag opleidingsniveau.	Twee onderzoeken (Florida en Texas). Quasi-experimenteel design. Naast geselecteerde deelnemers konden leerlingen ook 'vrijwillig' deelnemen aan de interventie.	10 Talent search-projecten (10-20 scholen per project) Leeftijd: middle school 13.7 +/- 2.0 en high school 17.3 +/- 1.6
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	Texasstudy: 4027 leerlingen in interventiegroep en 30842 in de controlegroep Floridastudy: 900 leerlingen interventiegroep en 42514 in de controlegroep.	Grade, geslacht, test scores voor wiskunde en lezen, ras/ethniciteit, SES, Engels, thuisgesproken taal, speciaal onderwijs, deelname aan beroepseducatie.	Grade 9-leerlingen in 1995/1996, leerlingen die op dezelfde school zitten maar niet participeren in het Talent Search-programma	Een diploma of certificaat verkregen, het percentage leerlingen dat een diploma of certificaat heeft ontvangen in het vijfde jaar na aanvang in grade 9.	Verbetering van het aantal leerlingen dat een diploma of certificaat heeft behaald in zowel het onderzoek in Florida als Texas. \$376 per deelnemer	Zowel het onderzoek in Texas als in Florida laten zien dat een hoger percentage leerlingen in de interventiegroep school afmaakt dan leerlingen in de controlegroep.	Ja.	

19

Innovatie/ Interventie	Onderzoeksvraag/ hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculumhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Building decision skills (Leming, J.S.)	Verhoogt het programma het ethisch bewustzijn en verantwoordelijkheid van de deelnemers in hun eigen gemeenschap? Hypothese: meer leerlingen laten zelfvertrouwen zien in hun handelen, algemene en scholgerichte sociale verantwoordelijkheid, verantwoordelijkheidsgevoel en zorg voor het welbevinden van anderen.	Lessenpakket (10) bestaande uit 'colleges', discussies, probleemoplossen.	Lessen t.a.v. ethisch bewustzijn, omgaan met dilemma's en ervaring opdoen met het ontwikkelen van waarden.	Lessen worden gegeven door eigen docent. Schoolbrede activiteiten ook mogelijk.	Schoolbrede activiteiten vereisen goede collegiale contacten en een gezamenlijke visie.	Landelijk gebied	Interventiegroep volgt de cursus Building decision skills. Quasi-experimenteel design.	Leerlingen van een landelijke high-school in St.Louis, Missouri. Leeftijd: 17.3 +/- 1.6
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	283 leerlingen van een highschool, voornamelijk blanken.	Geslacht, ras, soort gemeenschap, schoolsoort, grade, soort werkgroep		Ethisch bewustzijn, verantwoordelijkheid en perspectief. Moreel-politiek bewustzijn, sociale verantwoordelijkheid, geanticipeerde gemeenschaps-deelname.	Een significante uitkomst op ethisch perspectief in grade 12.	Geen significante uitkomsten ten aanzien van zelfvertrouwen, sociale verantwoordelijkheid en geanticipeerde gemeenschapsdeelname in de toekomst. \$100 voor het curriculum	Ja, echter wel quasi-experimenteel design: evidence standards with reservations.	

20

Innovatie/ Interventie	Onderzoeksvraag/ hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Connected math- matics project (Developer: G. Lappan e.a. Michigan State University)	Verhoogt de interventie de algemene wiskundige vaardigheden? Hypothese: meer leerlingen presteren beter op wiskundige items en verhogen hun niveau in algemene wiskunde	Probleergestuurd wiskundecurriculum voor alle studenten in grade 6-8. > 3-jarig curriculum Drie-fasen instructiemodel: aanbieden, uitleggen en samenvatten	Voor elke klas een jaarcurriculum. Gericht op realiteit. Elk jaarcurriculum bestaat uit 8 units, elk met een eigen thema. Elke unit bestaat uit 4-7 lessen met 1-5 problemen die leraar samen met leerlingen oplost. Daarnaast verrijkende en verdiepende stof.	Lessen van 45- 60 minuten. Handleiding voor leerkrachten.		Voornamelijk blanke leerlingen en afkomstig uit een goed milieu.	Quasi-experimenteel design. Scholen in de interventiegroep hebben in totaal 11 units geïmplementeerd in grade 6-8 gedurende 2 of 3 jaar.	Gemiddelde middle scholen met voornamelijk blanke leerlingen met een goede achtergrond.
	Steekproef (aantal ln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	20 CMP-scholen met 1879 grade 8 leerlingen en 30 vergelijkende scholen met 4978 grade 8 leerlingen	Grade, SES, Ras, regulier of speciaal onderwijs	Geen controlevariabelen	Algemene wiskunde vaardigheden	Significant positief effect op leerlingen van grade 8. \$8.47 per student en \$20.97 voor een docent	Ondanks quasi- experimentele design een positieve, significante uitkomst.	Ja	

Bijlage 2.3 Analyse van onderzoeksartikelen

Onderzoeks- artikel	Onderzoeksvraag/ hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
"Hear my voice": alternative high school students' perception and implications for school change. P. de la Ossa	Hoe voorzien alternative high schools in de behoeften van hun leerlingen? Hoe ervaren hun leerlingen het onderwijs? Hypothese: deze leerlingen hebben meer zelfvertrouwen, een positieve houding t.o.v. school, grotere betrokkenheid, betere prestaties en vertonen minder deliquent gedrag.	(zie structurele kenmerken) Een alternatieve inrichting van de school Inzetten van enquêtes om de waarneming van leerlingen t.a.v. leren, schoolervaringen etc.	Curriculumbrede innovatie, Alternatieve pedagogisch-didactische benadering.	De alternatieve scholen worden gekenmerkt door kleinere klassen, meer persoonlijke en individuele aandacht, grote verscheidenheid aan instructie- methoden.	Gezamenlijke overtuiging van het 'goede' van de alternatieve school. Leerling als serieuze gesprekspartner zien die de eigen school kan evalueren. > willen luisteren naar leerlingen		Kwalitatief onderzoek in de vorm van een videodocumentaire	8 alternative high schools in Washington State.
	Steekproef (aantal ln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	78 leerlingen.	Ras, SES, leeftijd, grade-level	Het vermogen om gevoelens en ideeën te verwoorden, je op je gemak voelen bij het spreken in een groep en ook voor een videocamera. Welwillende deelnemer.		Leerlingen konden waardevolle informatie en feedback geven t.a.v. het programma en beleid. Aspecten die daarin een belangrijke rol spelen: Schoolgrootte, klasgrootte, persoonlijke aandacht/ relatie en een negatief beeld van de school bij buitenstaanders.	Leerlingen zijn kritisch en positief t.o.v. hun school, maar presteren zij beter, minder geweld? Etc.	Ja	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
A strategic approach to tackling school absenteeism and truancy: the PSCC scheme. K. Reid	- Hypothese: Het schema maakt het voor scholen mogelijk om absentie te ondervangen/ verminderen.	PSCC scheme = primary-secondary color coded scheme. Lange termijn-aanpak gericht op het ondervangen van afwezigheid en spijbelen op de middelbare school.	Verandert de schoolcultuur en voorkomt negatieve houdingen/ gedrag. Leerlingen worden ingedeeld in een bepaalde kleurgroep en op basis daarvan benaderd. Curriculumbreed	Samenwerking vereist tussen basisschool en middelbare school (monitoring absentiegegevens) Whole school approach	Gemeenschappelijk doel en visie vereist	Succesvolle implementatie afhankelijk van de medewerking en inzet van het hele schoolteam.		
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					PSCC model verbetert de betrokkenheid, het gedrag en de ondersteuning die leerlingen nodig hebben. Tevens kan het de houding van ouders t.o.v. de school verbeteren.	Nadruk op individuele verbetering (zelfverbetering) en schoolverbetering.	Ja, Spijbelen en afwezigheid is in NL waarschijnlijk voornamelijk een probleem in het middelbaar onderwijs en niet in het basisonderwijs. Mogelijk is het in groepen plaatsen negatief.	

23

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
Evaluating the effectiveness of heritage language education: what role for testing? C.Elder	De rol die tests spelen in de evaluatie van de effectiviteit van het onderwijs in minderheidstalen op Australische scholen. (tweetalig onderwijs)	Taalprogramma's	Gebruik en invoeren van taaltoetsen. Keuzes die daar bij horen.	Afhankelijk van testkeuze, scoring en interpretatie.	Gedeelde opvattingen over het belang en de doelen van tests.	Leerlingen die een minderheids- of immigrantentaal spreken.	Het gaat om de dilemma's m.b.t. het implementeren van testen en de interpretatie van de uitkomsten. Pre- en posttest.	Leerlingen van Australische scholen.
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	Vier scholen met in totaal 182 leerlingen. Elke school (3 scholen) heeft een eigen programma voor Chinees, Arabisch of Vietnamees.				Keuzes die gemaakt moeten worden: Testkeuze (beschikbaarheid, inhoud, moeilijkheid etc) en Testverwerking, scoring en score interpretatie.	Het artikel geeft aanbevelingen voor effectiever gebruik van (HL) taaltesten in het onderwijs.	Ja	

24

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Learning opportunities to support student self-regulation: comparing different instructional formats. H. Tillema	Is er een relatie tussen de mogelijkheden van een leeromgeving en de motivationele effecten en leereffecten en de zelfregulatie-strategie van de student? Hypothese: leeromgevingen zijn gerelateerd aan de motivatie en het leren van de student.	Zelf-regulerend leren, schoolbreed.	Gericht op competenties, vaardigheden. Autonomie van de student en ondersteunend gedrag van de leraar. Creëren van krachtige leeromgeving. Traditionele instructie vervangen.	Variaties in leeromgeving	Relatie student-docent.	Afhankelijk van de vraag van de arbeidsmarkt (wat wordt verwacht van een bepaalde werknemer) Autonomie/motivatie	Vragenlijst-onderzoek Analyse van leeromgeving voor zelfregulatie in hoger beroepsonderwijs in Nederland	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	13 onderwijsinstellingen beroepsonderwijs, 623 studenten die in 5 verschillende programma's participeerden.			Autonomie en motivatie van de student, leerstrategieën en lerarengedrag.	Sommige leeromgevingen bieden positieve mogelijkheden voor zelfregulatie. Motivatievariabelen oefenen de sterkste invloed uit op zelfregulerende leerstrategieën. Cruciaal voor deelname en leerprestaties is het beeld dat de student heeft van de leeromgeving m.b.t zelf-regulerend leren.	Studenten in het beroepsonderwijs hebben autonomie nodig op het gebied van leren die aansluit bij de autonomie die zij in hun werk zullen nodig hebben.	n.v.t. (is Nederlands onderzoek)	

25

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
A national study of school effectiveness for language minority students' long-term academic achievement W. Thomas & V. Collier	Onderzoek naar onderwijsprogramma's voor leerlingen met een minderheidstaal en hun prestaties op de lange termijn.	Onderzoek naar aanleiding van beleidsvragen: 40% van de schoolpopulatie is een LM (language minority) student en deze komen tekort in het huidige onderwijs.	Verschildt per programma, komen niet aan de orde.			Vooraf gericht op Spaans sprekende leerlingen. Beleidsvragen vanuit bezorgdheid.	Kwalitatief en kwantitatief onderzoek	Leerlingen uit 5 schooldistricten in de Verenigde Staten
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	210.054 leerlingen	SES, eerste en tweede taal, eerdere scholing, achtergrondgegevens, klas, schoolprogramma en resultaten		Resultaten van 8 verschillende programma's voor leerlingen die een minderheidstaal spreken	2 van de programma's verbeteren de prestaties van de leerlingen.	-> beleidsimplicaties	Ja, echter hoe groot is het percentage leerlingen dat een andere taal dan het Nederlands als eerste taal heeft? En vormt dit een probleem?	

26

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
Evaluation of the Magnet Schools assistance Program (MSAP), 1998 Grantees. B. Christenson e.a.	Doel: verminderen van de isolatie van leerlingen uit een etnische minderheid en verbeteren van hun prestaties.		Onbekend. Versterken van kennis en beroeps-vaardigheden.	Drie-jarig programma.	Gezamenlijk doel, verminderen, uitbannen of voorkomen van isolatie, verbeteren prestaties, promoten van innovatieve projecten en ondersteunen van systematische verandering.	Deze scholen zijn belangrijk in gebieden waar men de rassenscheiding wil opheffen. Scholen met voornamelijk leerlingen van een etnische minderheid of in armoede.	Telefonische interviews, mailsurveys, prestatiedata	292 scholen
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	285 magnetscholen				Iets meer dan de helft van de scholen weet de isolatie te voorkomen, verminderen of uit te bannen. Verbetering van de prestaties niet anders dan op andere vergelijkbare scholen. Daarentegen wel een positief schoolklimaat en aandacht voor denkprocessen van hogere orde.	Gemengde resultaten: verschillende benaderingen werken op een bepaalde manier.	Ja	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
Research on the effects of team teaching upon two secondary school teachers. J. Shy-Jong	Onderzoek naar effecten van teamteaching. Prestaties van leerlingen en de ervaringen van docenten met teamteaching.	9-jarig geïntegreerd curriculum in basis- en middelbare scholen in Taiwan)	Het curriculum van elk afzonderlijk vak is vertaald naar interdisciplinaire lessen.	Docenten moeten samenwerken Teamteaching staat of valt met de docenten.	Gezamenlijke verantwoordelijkheid Teamteaching is een cultuuromslag	Soort samenwerkingsverband.	Quasi-experimenteel onderzoek. Kwantitatieve en kwalitatieve analyses. Vragenlijsten, video-opnames, cijfers en interviews.	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	8 grade van middelbare school in Taoyuan County, Taiwan. Twee wiskundeleraars en vier groepen. Experimentele groep: 63 leerlingen en controlegroep 61 leerlingen.			Effect van teamteaching op examenprestaties, attitude van leerlingen t.o.v. teamteaching, waarnemingen van de samenwerkende wiskundeleraars in het experiment.	Gemiddelde examencijfers van leerlingen die teamteaching ontvingen waren hoger dan van leerlingen met traditioneel onderwijs.	Niet alleen gunstig voor leerlingen, ook voor leerkrachten: samenwerking en hulp, nieuwe onderwijsstrategieën.	Ja, gebeurt al bij bijvoorbeeld Teamonderwijs op Maat (PO).	

Algemeen georiënteerde onderzoeksartikel

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
Serving all children: an implementation model framework. P.A. Graczyk, C.E. Domitovich, M. Small, J.E. Zins		Conceptueel model voor de implementatie van preventieve interventies en voor toename/uitbreiding van EBI's. (Empirically Based Interventions).					Invoering in drie fasen: adoptie, implementatie en incorporatie.	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Afhankelijk van kenmerken van het programma of de interventie, de ondersteunings-structuur bij de implementatie en de contextuele factoren.	Samenwerking systeem en interventie. Steun is nodig van zowel binnen als buiten de school.	Ja, gebeurt ook al wel zo (Fullan).	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
Burnout and self-efficacy: a study on teachers' beliefs when implementing an innovative educational system in the Netherlands. W.J.G. Evers, A. Brouwers en W. Tomic	Hangt de mate waarin docenten een negatieve attitude hebben t.a.v. de nieuwe instructiemethode in het studiehuis samen met het hebben van een burnout? Idem voor mate van self-efficacy en omgaan met stress.	Het Studiehuis is in 1999 ingevoerd in Nederland in het voortgezet onderwijs.	Studiehuis: een veilige plek om in op te groeien, om je te ontwikkelen en om academische vaardigheden te verwerven. Docent als mediator.	Docenten moeten zelfstandig werken en denken activeren en stimuleren en leren hoe ze moeten leren.	Moet passen bij de school/tijd/denken.	Afhankelijk van de leeftijd en ervaring van de docenten.	Vragenlijsten	Docenten in de tweede fase havo en/of vwo.
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	490 docenten	Uit onderzoek komen vele variabelen naar voren: leerlingprestaties en -motivatie, pro-sociale attitudes, mate van succes van de implementatie, professionele betrokkenheid, klassenmanagement, stress en afwezigheid.		Burnout, self-efficacy en attitude.	Meer negatieve attitude t.a.v. studiehuis meer emotionele uitputting, richting burnout. Self-efficacy hangt samen met burnout level.	Voorspellende factoren bij innovaties.	N.v.t. (gaat over Nederland).	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Educational change over time? The sustainability and no sustainability of three decades of secondary school change and continuity. A. Hargreaves, I. Goodson	Onderzoek naar de houdbaarheid van onderwijsveranderingen. Vanuit het perspectief van docenten en schoolleiders	Change over time? Project onderzoekt de houdbaarheid van onderwijsveranderingen.					Cohortonderzoek. Meer dan 200 interviews, observaties en archiefmateriaal. Van docenten en schoolleiders die in de jaren '70, '80 en '90 op die scholen werkzaam waren.	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	8 VO-scholen in VS (New York State) en Canada (Ontario).	Motivatie van docenten, werrelatie met collega's, visie op leren, cultuur, veranderingen etc.		Vijf <i>change forces</i> Periodisering van de verandering, structuur, cultuur en identiteit.	De meeste veranderingen houden geen rekening met politieke, historische en langetermijn aspecten. Ze worden meer bepaald door de vijf <i>change forces</i> .	Artikel biedt een strategische theorie voor blijvende veranderingen.	Ja.	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
AMEE Education guide no. 29: evaluating educational programmes J.Goldie	Bij de implementatie en ontwikkeling van onderwijsactiviteiten hoort ook evaluatie. Alle aspecten die met evaluatie te maken hebben worden belicht.	Soort handleiding voor het uitvoeren van evaluaties. Voor docenten en onderzoekers in het onderwijs.	Kan betrekking hebben op het evalueren en beoordelen van werk van leerlingen.			Politieke context van evaluatie, eigen normen en waarden.		
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Zes evaluatiebenaderingen, bijvoorbeeld een evaluatie gericht op deelnemers, managers of de consument.	Na dataverzameling moet evaluatie plaatsvinden en disseminatie van de bevindingen.	Ja.	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Creating a culture of data use for continuous improvement: a case study of an Edison Project School. S. Sutherland	Hoe helpen 'whole school reform models' (of onderdelen daarvan) de prestaties van leerlingen uit een gezin met een laag inkomen of een etnische minderheid te verbeteren?	Gericht op continue schoolverbetering.		Continue verbetering door te evalueren, juist gebruik van gegevens. Samen met de juiste motivatie, structuur en capaciteiten.	Afhankelijk van de normen en waarden, manier van denken van het systeem.	Gericht op kinderen uit een gezin met een laag inkomen of van een etnische minderheid.	Longitudinaal (4 jaar) kwalitatief onderzoek (interviews en observaties)	
	Steekproef (aantal ln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	46 interviews met docenten, schoolleiders en ander onderwijspersoneel en studenten.				Evaluatie en de informatie die daaruit voortkomt zijn van groot belang voor onderwijsveranderingen.	Continue verbetering op basis van evaluaties, juist gebruik van gegevens.	Ja.	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Transforming on didactic intentions by teachers: the case of geometrical optics in grade 8. C.Him & L. Viennot	Hoe implementeren leraren een bepaalde innovatie; hoe vertalen zij de intenties van de innovatoren in hun lesstrategieën?	In dit geval 'geometrical optics' in Frankrijk.				Implementatie afhankelijk van de docent.	Data: interviews voor het lesgeven, logboeken, toetsopdrachten en video-observaties.	
	Steekproef (aantal ln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Resultaten geven advies over het vormgeven van innovaties zodat zij de grootste kans hebben op succesvolle implementatie door docenten.		Ja.	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
School choice and diversity – international perspectives a decade on. R. Glatter, D. Hirsch en S. Watson	Hoe heeft schoolkeuze onderwijsresultaten beïnvloed? Heeft het waargemaakt wat voorstanders gehoopt hebben en heeft het de kritieken teniet gedaan?	Beleid gericht op het verbeteren van de schoolkeuze.					Review van bewijzen van de effecten op schoolkeuze en de voortdurende ontwikkeling van beleid en praktijk.	UK en Nieuw-Zeeland
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Uitkomsten zijn gevarieerd naar land, cultuur en tijd. Schoolkeuze kan invloed op veranderingen hebben wanneer de school rekening houdt met de vraag van ouders en leerlingen en niet zozeer door het verwerven van een concurrentiepositie.		Ja.	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Understanding implementation in Early Head Start Programs: implications for policy and practice D. Paulsell, E.E. Kisker, J.M. Love, H.H. Raikes 2002	Mate van implementatie en kwaliteit van het programma?	Early Head Start is een allesomvattend tweegerenatie programma. Start is voor de geboorte van het kind en gedurende de eerste drie jaar (ontwikkeling en familiesupport).		De begeleider is geen leerkracht; extern persoon. Samenwerking met o.a. kind- en jeugdzorg.	Kunnen accepteren dat er al zo vroeg hulp bij komt.	Voor kinderen/gezinnen met een (verwachte) achterstand. Of een minder goede startpositie.	Monitoring; interviews, bestaande documenten, observaties.	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Manieren om de implementatie en kwaliteit Van een programma te beoordelen.	Wegen die naar goede implementatie leiden, veranderingsstrategieën en uitdagingen.	Ja	

Algemeen artikel (boek)

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Improving education through assessment, innovation and evaluation. H.Braun, A. Kanjee, E. Bettinger en M. Kremer	Hoe worden vorderingen (naar het doel van het betreffende onderwijs) gemeten? Wanneer er vorderingen zijn gemaakt; waar zijn die aan te wijzen? Hoe identificeren we effectieve strategieën om de toegankelijkheid tot kwaliteitsgegevens te vergroten?	UBASE-project: principes, betekenis, en consequenties van het equivalent van onderwijskwaliteit.						
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie		Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
What does the research say? Does technology combined with inquiry-based lessons increase students' learning? G.M. Kleiman	Verhoogt technologie gecombineerd met vraaggestuurd leren de prestaties van leerlingen?		Technologie Vraaggestuurd leren.					K12
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie		Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Using school reform models to improve reading achievement: a longitudinal study of direct instruction and success for all in urban district. S.M.Ross e.a.	Effectiviteit van twee Comprehensive School Reform-programs: - Direct Instruction - Succes for All		DI vereist duidelijke en interactieve instructie van de leerkracht. SfA: gericht op het lezen.				Mixed-method: kwantitatief en kwalitatief.	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie		Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?
	DI: 9 scholen SfA: 2 scholen				Kwantitatieve gegevens laten zien dat de prestaties vergelijkbaar zijn met die van andere scholen. Kwalitatieve analyses later zien dat de er veel positieve steun aan wordt gegeven door docenten, directie en ouders.	Resultaten afhankelijk van contextuele factoren.		Ja (maar niet voldoende informatie over de programma's om hier goed over te oordelen).

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculumhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Implementing critical skills in UK schools M.Martin e.a. 2006	Resultaten van de Pilot, vergelijken van deze resultaten met een soortgelijk ander project en het in kaart brengen van zaken rondom de implementatie en incorporatie.	Vaardigheden die centraal staan zijn probleemoplossen, creatief denken, besluiten nemen, communicatie, organisatie etc. Ook integriteit, ethiek, burgerschap. Bottom-up approach.	Een van de critical skills is samenwerkend leren. Elke les beginnen met een leeruitdaging. In groepjes van 4 of 6 leerlingen de uitdaging aangaan en afsluiten met een klassikale discussie over de oplossingsstrategieën. Bepaalde pedagogisch-didactische benadering.	Training nodig voor leerkrachten. Bottom-up approach.		Pilot en onderzoek in Schotland en Engeland. In het onderzoek uitgevoerd door ervaren leerkrachten.	Interviews	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	16 scholen.			Vaardigheden van de Critical Pedagogy Skills.	De evaluatie brengt een aantal zaken naar voren die van belang zijn voor het invoeren van nieuwe pedagogische praktijken.			

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculumhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Learning how to learn, in classrooms, schools and networks: aims, design and analysis. M.James, P. Black, R.McCormick, D.Pedder, D.William 2006	Welke condities bevorderen beter leren bij leerlingen gedurende de Assessment for Learning-oefening bij docenten?	Vier-jarig ontwikkel- en onderzoeksproject. Onderzoekers van de universiteit werken samen met jonge kinderen en basis- en middelbare scholen.	Leren van leerlingen en leerkrachten. Nadruk op leerkrachten.		Visie: scholen niet als losse units maar onderdeel van de maatschappij. Soort netwerk van docenten: delen van het leren.		Vragenlijsten, interviews, kwalitatieve en kwantitatieve data gecombineerd in een 'logic model'.	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	43 scholen (26 basisonderwijs en 17 voortgezet onderwijs) Ongeveer 1500 docenten en 20.000 leerlingen.	Stedelijk/landelijk Groot/klein Mono- of multi-ethniciteit Gemeten verbetering	Deelnabereidheid van scholen, reisafstand en regio		Geen rapportage van de finale uitkomsten. Nadruk op de gebruikte onderzoeksmethoden.		Ja, brede school, netwerken, burgerschap?	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
Organizational learning in schools and school systems: improving learning and teaching and leading. V. Collinson, T.F. Cook, S. Conley	Organisatieleren kan scholen en schoolsystemen helpen om zichzelf van binnenuit te vernieuwen en het leren, onderwijzen en leidinggeven te verbeteren/ aan te moedigen.	Leren van de organisatie.	Overstijgend, in eerste instantie niet vakinhoudelijk		Organisatieleren is een manier van denken en doen. Kost tijd om zo ver te komen (ook contextueel).	USA/Canada Complexiteit van condities.		
	Steekproef (aantal ln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Zes condities die het organisatieleren voeden. O.a. faciliteren van disseminatie van leren, werken aan sociale relaties en verbeteren van democratisch beleid op scholen.	Organisatieleren is een manier van denken en doen: dit kost tijd.		

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
Information Technology and Educational Research (InTER) : an independent evaluation ESRC, CARE	Beleidsvaluatie Op drie toepassingsgebieden: onderzoekstheorie, onderzoekspraktijk en voor de onderwijsgevende.	3 programma's: Groupwork with computers (GW) Conceptual Change in Science (CCIS) Tools for Exploratory Learning (TEL)		Beschikking over computers.			Observaties, interviews, documentenanalyse, training workshops.	
	Steekproef (aantal ln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Secondary School Parents' Evenings: A Qualitative Study M.MacLure, B. Walker 2000	Bijdrage leveren aan de discussie rondom ouderbetrokkenheid, thuis-school relaties en partnerschap met de school.	Ouderavonden gericht op de ouder-leerkracht consultatie. Creëren van een goede samenwerking tussen ouders en docenten.			Verskillende opvattingen ouders, schoolpersoneel.	Ouder-school-relatie, ouder-betrokkenheid en samenwerking.	Registreren van ouder-leerkracht consultaties (oudergesprekken)	5 middelbare scholen
	Steekproef (aantal ln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	184 consultaties met 34 docenten en 126 ouders en 99 leerlingen.	Voorwaarden, omvang, examenprestaties, socio-culturele achtergrond, verwachtingen van de ouders, etnische achtergrond.		Leerlingprestaties of -vorderingen. Persoonlijke kwaliteiten of gedrag van de leerling (enthousiasme, gezellig, levendig, stil)	De gesprekken hebben vaak een zware persoonlijke lading (over macht, schuld, ouderschap).	Er zou meer aandacht aan oudergesprekken geschonken moeten worden in de lerarenopleidingen.	Ja.	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Safer Internet for Knowing and Living (SIFKAL) Project University of East Anglia, CARE, 2005	Onderzoeken of ontwikkelen van een beoordeling van de wijze waarop internet gebruikt wordt om informatie te verstrekken, de gevaren, voordelen, mogelijkheden voor gebruik in het onderwijs.	SIFKAL is een project gesponsord door de EU. Doel: kinderen en jonge mensen helpen op een goede wijze met internet om te gaan. Project in vier landen: Engeland, Duitsland, Griekenland en Spanje.	ICT/ internet	Docenten die ook verstand van internet hebben.	Soms angst/ sceptisch t.o.v. internet voor kinderen.	Afhankelijk van de visie van de docent.	Data zal verzameld worden door middel van interviews en observaties. Onderzoeken en documenteren van internetsites	Ouders, docenten, bibliotheek-personeel en lokale autoriteiten.
	Steekproef (aantal ln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Verwacht wordt: informatie, aanbevelingen etc voor de doelgroep en netwerken met andere Europese projecten die met veilig internet te maken hebben.		Ja	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
Exploring the pedagogical dimensions of disaffection from learning through collaborative research; Norwich area schools consortium. Final report to the teacher training agency. J.Elliott, B. Zamorski and A. Sheeve	De gevolgen van vervreemding/ontrouw (onwil?) van de student voor het leren en lesgeven. Welke mogelijkheden biedt het nationale curriculum voor docenten om dit op een aantrekkelijke wijze aan te bieden/vorm te geven.	Leerkrachten ook betrekken bij onderzoek.	Pedagogische benadering. Onderzoek naar lesstrategieën van docenten om leerlingen betrokken te houden.	Samenwerking met lerarenopleiding en onderwijsonderzoekers.			Leerkrachten voeren samen met onderzoekers verschillende onderzoeken uit.	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	23 school-based onderzoeken op 7 scholen met ongeveer 100 leerkrachten. Uiteindelijk zijn er 13 onderzoeksrapporten opgeleverd.				Verschillende onderzoeksprojecten hebben bijgedragen aan een verandering van beleid of het curriculum op scholen.		Ja, Academische (basis)scholen.	

45

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksopzet	Populatie
What it takes: Pre-K-12 design principles to broaden participation in science, technology, engineering and mathematics BEST- Building Engineering & Science Talent, USA	Vergelijkend onderzoek naar 34 programma's.	Leerlingen van alle groepen beter voorbereiden op wiskunde, natuurkunde etc. (sommige groepen zijn ondervertegenwoordigd in deze sectoren op de arbeidsmarkt)	Uit de programma's blijkt vooral de pedagogisch-didactische benadering van belang te zijn: doelen stellen, verwachtingen uiten, personalisatie. Adaptief onderwijs.		Moet je alle groepen willen vertegenwoordigen en in deze sectoren?	Vooraf gericht op het aantrekken van vrouwen, african americans, hispanics, native americans en mensen die niet goed zijn in natuurkunde, wiskunde, techniek.		
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Slechts 2 van de 34 programma's laten een mogelijk positief effect zien: directe instructie (in wiskunde) en Project SEED.	Er worden enkele implicaties voor de praktijk en beleid aangedragen.		

46

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
Clip art or no clip art: a lesson from cognitive science for social work educators. Butler, M.D., Yaffe, J.	Zouden docenten die 'college' geven meer gebruik van elektronische dia's moeten maken? Hoe beïnvloedt het de onthouden kennis van leerlingen?		Didactische aanpak: dual coding theory of cognition. Gebruik van dia's uit bijv. PowerPoint. Beeld en geluid.	Beschikbaarheid middelen en programma's.		Afhankelijk van de vaardigheden van de docent.	Testen van kennis na de college's. Controlegroep: geen gebruik van dia's, groep met alleen tekst dia's en een groep met dia's met zowel tekst als afbeeldingen.	
	Steekproef (aantal ln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	147 leerlingen Leeftijd: +- 19.	Leeftijd, klasreputatie, geslacht, high school grade point average en percentage of possible examination points prior the examination.		Aantal goede antwoorden over de lesinhoud na twee dagen (en vier weken).	Negatief effect na vier weken bij de groepen met dia's (minder onthouden). Waarschijnlijk hebben studenten juist teveel aandacht aan de afbeeldingen, teksten, layout e.d. besteed.	Slides verminderen het onthouden van informatie.	Ja (maar voornamelijk in het hoger onderwijs).	

Algemeen onderzoeksartikel

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksofzet	Populatie
Creating new steps: innovating from the edge to the middle Washor, E., Mojkowsi, Ch. 2006	Waarom zijn er weinig fundamentele innovaties? Hypothese: ze worden niet doorgegeven/ overgedragen op andere docenten en de bureaucratie staat innovaties in de weg.	Innovaties van onderwijzers hebben vaak weinig effect en de innovaties die wel effectief zijn blijven vaak hangen in het systeem en worden niet doorgegeven.						
	Steekproef (aantal ln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Orzaken: kortzichtigheid, risico's willen vermijden, beperkte mogelijkheden tot innoveren, afweer tegen innovaties en strikte controle.	Het artikel biedt stappen en aanbevelingen om toch te (blijven) innoveren.	Ja.	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculumhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Key findings from the national evaluation of the new community schools pilot programme in Schotland Sammons, P. et.al. 2003	Een groot aantal vragen met betrekking tot het implementeren, goed uitvoeren en benutten van de New Community Schools.	New Community School is onderdeel van Social Inclusion Strategy. Bevorderen van ouderbetrokkenheid, vroege interventie.	NCSs bieden leerlingen meer dan alleen onderwijs; ook zaken op het gebied van gezondheid, sociaal-economische aspecten. Vooral voor leerlingen in een benadeelde situatie. Ter bevordering van sociale insluiting.	Samenwerking verschillende externen.	Multi-disciplinaire benadering. Commitment aan het concept.		Vragenlijsten, interview, observaties, documentenanalyse.	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
	37 NCS projecten op 170 scholen.	Lokale situatie: stedelijk, landelijk. Aantal betrokken scholen, personeelsleden, jongeren. Doel en omvang van de activiteiten.	Leerlingen met een lage verworvenheid.	Leiderschap en management, multi-agency provision, ervaring en verworvenheid van de leerling, betrokkenheid van familie en gemeenschap.	Betere voorzieningen en steun voor kwetsbare leerlingen en families. Betere prestaties, hogere ouderbetrokkenheid.		Ja.	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculumhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Effective curriculum policy and cross-curricularity: analysis of the new curriculum design of the Hellenic Pedagogical Institute.		Belangrijke veranderingen in het Griekse onderwijs: cross-curriculaire benadering.	Cross-curriculaire benadering.			Griekenland		
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
Results from the evaluation of the effectiveness of an online tutor on expression evaluation	Zijn online-tutores effectief? Kunnen zij studenten helpen te leren? Zo ja, welke mogelijkheden dragen bij aan die effectiviteit.	Online tutores voor verschillende vakken.	Leerkracht ondersteunt leerlingen bij het vormen van een eigen mening en begeleidt bij het oplossen van problemen. Een-op-een.				Evaluatie van de tutor. Testen: pretest, posttest.	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Online tutores hebben de studenten geholpen te leren. Zij deden het beter dan de studenten die alleen uit een studieboek moesten leren.		Ja.	

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
Material difficulty and the effectiveness of multimedia in learning.	Vanaf wanneer wordt het gebruik van multimedia effectief bij het verbeteren van leerprestaties. Oftewel: wanneer kun je het goed gebruiken en wanneer is het minder geschikt?		Gebruik van multimedia bij het leren.	Beschikbaarheid van multimedia middelen.		Afhankelijk van de moeilijkheidsgraad van de informatie en van de vaardigheden van de docent.	Prestaties van 3 groepen leerlingen (a 12) ; multimedia, computer-based en paper-based.	
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Wanneer het om het verwerven van moeilijke informatie gaat, scoorden leerlingen uit de multimediegroep hoger dan de leerlingen uit andere groepen.		Ja	

Algemeen artikel: boek

Onderzoeks-artikel	Onderzoeksvraag/hypothese	Innovatietype en -strategie	Curriculuminhoudelijke kenmerken	Structurele kenmerken	Culturele kenmerken	Contextuele kenmerken	Onderzoeksoptzet	Populatie
What works in innovation in education CERI Working Paper Hirsh, D. 2002	Hoe kunnen leerlingen en ouders meer betrokken worden bij schoolbesluiten? Hoe kan een onderwijssysteem zich op een speciale groep leerlingen richten?	Schoolkeuze van leerlingen/ ouders.						
	Steekproef (aantal lln.)	Onafhankelijke variabele(n)	Controle variabele(n)	Afhankelijke variabele(n)	Uitkomsten/ kosten	Interpretatie	Overdraagbaar naar Nederlandse situaties?	
					Meer betrokken ouders: deelnemen aan activiteiten in de school, betere communicatie tussen school en ouders en een samenwerkende benadering om leerlingen meer psychosociale steun kunnen bieden.	Er vindt een soort marktwerking binnen het onderwijs plaats. Waken voor 'grillen' in het onderwijs en de keuze van de ouders.	Ja.	

Bijlage 3.1 Innovatiecampagne 2006: Durven Delen Doen.

Domeinen/ thema's:	Doelgroep:	Opbrengsten:
a 'het leren centraal' b 'leefstijl & schoolklimaat' c 'anders organiseren' d 'ICT' e 'school & samenleving' (ook leerlingenzorg, onderwijsachterstanden, burgerschap, brede school) f 'diploma en dan' (ook drop-out, voorkomen, voortijdig schoolverlaten, doorgaande leerlijnen) g 'professionalisering docent'	a 'vmbo' b 'havo' c 'vwo' d 'gymnasium' e 'docent' f 'anders' (school)	a 'cognitieve prestaties' (wiskunde, profielwerkstuk, onderzoek doen, Engels) b 'sociaal functioneren' c 'motivatie' (voor leren, een vak, profielkeuze, vervolgstudie, literatuur, cultuur, theater, schoolontwikkeling, lezen) d 'gedrag en leefstijl' (ook burgerschap, niet-schoolverlaten, schoolklimaat) e 'professionaliteit/ motivatie' docent f 'anders' (schoolontwikkeling)

Innovatie	Domein(en)/ thema'(s)	Doel en doelgroep	Omschrijving	Kenmerken (curriculuminh., cultureel structureel, contextueel)	Opbrengsten	Evaluatie beschikbaar / bijz.
	a b c d e f g	a b c d e f				
1. <i>Maatschappelijke stage</i> Almende College, locatie Isala, Silvolde. Start: 8 september 2006	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving.	Horizonverbreding, groei van het maatschappelijk bewustzijn en de betrokkenheid op anderen. Voornamelijk non-cognitieve ontwikkeling. Bovenbouw VWO/ Gymnasium	Een stage van 4 dagen in voornamelijk de gezondheidszorg en de dienstverlening waarin de leerlingen zelfstandig werkzaamheden verrichten.	Curriculumoverstijgend, medewerking en betrokkenheid van externe instellingen is vereist, intensieve voorbereiding en begeleiding door de docent. Buitenschools. Goede voorbereiding en tijd vereist.	Contacten tussen leerlingen en instellingen die bijdragen aan de persoonlijke groei van leerlingen, hun zelfstandigheid en de maatschappelijke betrokkenheid.	
1.	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☒ ☒ ☐ ☐			☐ ☒ ☒ ☐ ☐	

53

2. <i>Cultuurprofiel school: de leeromgeving zodanig inrichten, dat deze recht doet aan de individuele leerstijl van de leerling.</i> Amadeus Lyceum, De Meern. Start 1 maart 2004	Het leren centraal, anders organiseren.	Vernieuwend concept. Leerlingen krijgen informatie over leerdoelen, leerstofaanbod, beschikbare experts (vakdocenten) en bepalen vervolgens zelf hoe zij hun leerdoelen halen. VMBO (scenario 4), HAVO en VWO	Vijf leergebieden: mens&maatschappij, mens&natuur, kunst&cultuur, sport&bewegen en talen. De keuze voor het proces en (onderdelen van) de leerstof ligt bij de leerling.	Docenten ontwikkelen en arrangeren zelf hun materiaal. Veel digitaal materiaal. Andere rol docent en leerling: leerling is mede verantwoordelijk voor inhoud, vorm en proces. Curriculumbreed en – overstijgend: nieuw concept	De huidige fase van de innovatie motiveert en stimuleert leerlingen. Programma in scenario 4 Aanbod van contextrijke leerstof	School geeft aan dat evaluatie belangrijk is.
2.	☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
3. <i>Het Tuincentrum</i> AOC De Groene Welle, Zwolle Start 14 september 2005 Winnaar €50.000	Anders organiseren	Leerlingen actief laten leren in een uitdagende en authentieke leeromgeving. Bovenbouw VMBO	Vakken worden aan elkaar gekoppeld/ geïntegreerd. Projectonderwijs: het Tuincentrum, een project van vier weken waarin de leerlingen het tuincentrum voorbereiden en runnen.	Curriculumbreed project, nadruk op toepassing en leerproces, docent als coach. Projectonderwijs Voldoende faciliteiten, tijd en draagvlak benodigd, communicatie met ouders van belang.	Het Tuincentrum, leerlingen en docenten krijgen inzicht in de competenties van leerlingen, motivatie en enthousiasme.	
3.	☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
4. <i>Vertraagde week</i> AOC De Groene Welle, onderbouw, Zwolle LOC-school (Leraren Ontmoeten Collega's) Start 1 september 2005	Anders organiseren	Vak- en leergebiedoverstijgende lessen. Afronding brengt duidelijkheid en structuur met zich mee. Algemene en sociale ontwikkeling. Reflectie. Klas 1 en 2 VMBO	Vertraagde week is de afsluiting in een vertraagd tempo van een rapportperiode met bijvoorbeeld een feest, show of een presentatie. Halve dagen les en reflectiegesprekken.	Curriculumoverstijgend, Soort projectonderwijs, Reflectiegesprekken worden door de docent gevoerd, opmerkingen van alle docenten worden hierin meegenomen.	Concrete opbrengsten: feest, show, presentaties. Verbeterpunten die leerlingen vaststellen tijdens reflectiegesprekken.	
4.	☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☒ ☐ ☐ ☐	

54

5. <i>Scenario 3, de nieuwe wereld van de leergebieden.</i> AOC De Groene Welle, VMBO Zwolle Start 1 september 2005	Het leren centraal, anders organiseren	Leerlingen leren actief in een uitdagende en levensechte leeromgeving. Onderbouw VMBO	Leerlingen krijgen meer invloed op wat er geleerd wordt, hoe ze leren en met wie. Uitdagende leeromgeving, veel persoonlijke aandacht, zelf doen en ontdekken. Praktijksituaties spelen een belangrijke rol.	Docent als begeleider/coach. Veel samenwerken met collega's van een leergebied. Curriculumbreed; geen vakken maar leergebieden. Inrichting is anders: leslokaal afgestemd op leergebied. De innovatie vraagt een grote omschakeling van docenten en organisatie.	Geen les meer in oude vorm, werken met elkaar in een ruimte. Leerlingen werken binnen een thema aan verschillende opdrachten. Naast rapportcijfers ook zicht op competentie-ontwikkeling van leerlingen.	"Leerlingen, hun ouders/verzorgers en docenten zijn enthousiast en ervaren een verbetering van het onderwijs". Scenario 3
5.	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
6. <i>Havisten competent naar het HBO</i> Arentheem, Arnhem Start 1 januari 2004	Diploma, en dan?, het leren centraal, anders organiseren ICT	De leerling op motiverende wijze beter voorbereiden op profiel en vervolgstudie. Havo-leerlingen	Leerlingen van de Havo volgen vanaf het 3 ^e jaar een innovatief programma waarbij ze contextrijke motiverende opdrachten krijgen om hun competenties te ontwikkelen en de succesfactoren voor goede instroming in de juiste hbo-studie zo goed mogelijk vorm geven.	Samenwerking met LICA (Landelijk informatiecentrum Aansluiting VO-HBO) en HBO-scholen. Netwerk van 30 scholen. Een ICT-omgeving met webquests.	Leerlingen leren reflecteren op gedrag en leren samen te werken	
6.	☒ ☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	
7. <i>Colleges op college Hageveld!</i> Atheneum College Hageveld, Heemstede Start 1 september 2006	Het leren centraal	De motivatie om te leren verhogen. Bovenbouw VWO	Wekelijks een college en meerdere werkgroepen van de vakken M&O en AK.	Vakspecifiek ingevoerd. Goede leerlingen begeleiden de werkgroepen en worden beloond. Gebruik van activerende werkvormen en variatie in opdrachten. Gastspreker op de college's	Groot enthousiasme van de leerlingen, plezier bij docenten. "Simpele innovatie, groot effect".	
7.	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐	

55

8. <i>Conference Manager voor opname van de VoIP gesprekken met Skype</i> Augustinuscollege, Groningen Start 1 oktober 2006	Het leren centraal, anders organiseren	Ontwikkeling van vreemde moderne talen (Frans) in een online conferentie met vier deelnemers. HAVO en VWO bovenbouw	Online telefonische communicatie door middel van skype. Conference Manager registreert de gesprekken zodat de docent deze kan beluisteren en beoordelen en feedback geven.	Gericht op moderne vreemde talenonderwijs. Samenwerking met externen: Vereniging van Leraren in Levende Talen (VLLT), Stedelijk Gymnasium te Leiden en Werkplaats Talen (subsidie). Beschikking over Conference Manager, Skype (ontwikkel- en gebruikskosten)	MP-3 bestanden van de gesprekken als voorbeeld voor andere leerlingen.	
8.	☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
9. <i>(Bèta-) Prestatieweken</i> Baudartius College, Zutphen Start 1 september 2004 € 50.000	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Leerlingen een kijkje gunnen in de keuken van de Bèta-wetenschappen (Bèta-week) HAVO, VWO, Gymnasium	Bèta-week: onderdompeling Bèta. Bovenbouw: proefjes, experimenten, presentaties. Externe partijen (bijv. energiebedrijf) mogelijk.	Gericht op specifieke bètavakken. Externe bedrijven betrokken. Andere manier van omgaan met leerlingen.	Meer leerlingen kiezen voor een bètaprofiel, meer meisjes durven het leuk te vinden, school wordt synoniem met 'maatschappij'.	
9.	☒ ☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	
10. <i>Poëzie op tafel</i> Belcampo (Rolvingcollege), Groningen. Start 1 oktober 2005	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Leerlingen laten ervaren dat literatuur meer is dan met je neus in de boeken zitten. VMBO, HAVO, VWO	PR-lijn (variant op leerlijn) voor het literatuur- en kunstonderwijs via de 'speldenprik-approach'. Groepjes leerlingen uit alle lagen van de school ondernemen culturele activiteiten en het festival Poëzie op tafel.	Gericht op culturele sector van de school. Betrokken partijen: vakgroepen kunst en cultuur, Openbare bibliotheek, Stichting Lezen, evenementenbureau.	Een draaiboek voor jaarlijkse activiteiten op het gebied van kunst en literatuur dwars door de school heen. structurele en inspirerende contacten buiten de school als bronnen en medevormgevers	
10.	☒ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	

56

11. <i>Quizzz Buizzz</i> Bisschoppelijk college Broekhin Swalmen/Reuver, Swalmen Start 1 juni 2005	Anders organiseren, school en samenleving	Leerdoelen en vaardigheden uit vakken en leergebieden in samenhang met elkaar verwerken tot een motiverend leerproject waarbij de hele school betrokken is. VMBO ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Spelelementen en leren worden met elkaar verbonden in een quiz. Thema's als integratie, normen & waarden en cultuur. De voorbereidingen zelf vormen het belangrijkste leerdoel en leermoment.	Niet gericht op een specifiek vak, belangrijke maatschappelijke thema's. Tien leerkrachten en vele leerlingen bereiden de quiz voor. Leerlingen verwerven veel vaardigheden: samenwerken, plannen, overleggen etc.	De quizzes, enthousiasme en plezier. Motivatie voor specifieke maatschappelijke thema's	
11.	☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
12. <i>Naar geïntegreerd vraaggestuurd elektronisch onderwijs</i> Blariacumcollege, Venlo Start 1 februari 2002	Het leren centraal, anders organiseren ICT	Leren attractief en efficiënt maken zowel voor leerling als docent. VMBO Bovenbouw	Het totale curriculum wordt omschreven naar geïntegreerde projecten aangevuld met vakspecifieke cursussen en trainingen. Alle leerstofonderdelen zijn en worden opgenomen in een elektronische leeromgeving.	Curriculumbrede innovatie Beschikbaarheid labtops (alle leerlingen, i.p.v. boeken). Geen lichtzinnige invoering: vertalen van vakken naar elo.	Toenemende motivatie van leerlingen, grotere arbeidsvreugde bij personeel, verminderd lesuitval, plezier, saamhorigheid team. ELO.	
12.	☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐	
13. <i>Leren, ook buiten de school</i> Bonhoeffer College, locatie van der waalslaan, Enschede (Begaafdheidsprofiel-school) Start 1 augustus 2003	Anders organiseren, school en samenleving	Leerlingen laten ervaren dat je ook buiten de school kunt leren en dat je op school verworven kennis ook buiten de school kunt gebruiken. Speciale doelgroep: hoogbegaafde en talentvolle leerlingen VWO, Gymnasium	Buitenschoolse projecten die samen met externe partners worden ontworpen en uitgevoerd. Tevens kunnen leerlingen vakken volgen en ondersteuning krijgen bij de Universiteit Twente.	Buitenschoolse projecten, samenwerking met UT. Structurele samenwerking met instituten en Nederlandse bedrijven. Activiteiten inbedden in beleid, passend bij visie en missie.	Netwerk met bedrijven en instellingen.	Geeft de tip: "evalueer met ouders en leerlingen".
13.	☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

57

14. <i>De FricoloreSpiegel: leren door visiteren</i> Bornego College, Heerenveen Start 13 juni 2006	Het leren centraal, school en samenleving Professionalisering docent	Leren door visiteren. VMBO- Gymnasium Docenten	Een visitatieproject dat zich vooral richt op het primaire proces. Zelfevaluatie, visitatie door externe commissie, lesbezoeken: een collega-school van binnenuit bekijken, zelfreflectie en feedback ontvangen.	Geven van feedback vraagt goede voorbereiding. Visitatiecyclus van 4 jaar.	Lesbezoeken (en trainingen daarvoor), positieve impuls kwaliteitszorg, de inspectie schort PKO op bij aankomende visitatie. Het instrument op zich.	Met de prijs zou de school de inspectie vragen een oordeel te geven over de al geboekte resultaten.
14.	☒ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐	
15. <i>Theaterklas volgens het Nassauconcept</i> Chr. College Nassau-Veluwe, Harderwijk Start 20 november 2006	Het leren centraal, anders organiseren	Op weg naar talentprofiel-school HAVO	Start van een theaterstroom in het Havo die leerlingen voorbereid op een vervolgopleiding op het gebied van theater.	Onderwijsconcept: het nassau-traject. Thuiswerkvrj onderwijs in leergebieden met een praktijkdag theater. Gezamenlijke missie en visie gebruiken om te innoveren.	Vernieuwde didactiek, hogere motivatie, maatwerk voor leerlingen, versterken ICT-gebruik en olievlekwerking van cultuur en didactiek naar de rest van de school.	"Het traject zal na evaluatie, in het volgende schooljaar breder worden ingevoerd".
15.	☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
16. <i>WIMS</i> (WWW Interactieve Multipurpose Server) Chr. College Schaersvoorde, Aalten Start 1 januari 2002	Het leren centraal, anders organiseren ICT	De inzet van ICT binnen het onderwijs een werkbare vorm geven en de docent hierin weer een centrale registrerende rol te laten spelen. VMBO, HAVO, VWO	Interactieve website die een elo implementeert en koppelt aan algebrasysem. (Sommen random oefenen)	Vakken: wiskunde, natuurkunde, scheikunde, geografie en grammatica. (nu vnl wiskunde) Samenwerking met Europese en Nederlandse universiteiten	Leerlingen ervaren het als effectief en plezierig (activerend) Cognitief op wiskundegebied.	
16.	☒ ☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

58

17. <i>Laat je uitdagen, leer sportief</i> Christelijk college de Populier, Den Haag. Start 31 augustus 2005	Diploma en dan?., het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Motivatie en betrokkenheid bij leerlingen vergroten door betekenisvoller onderwijs, door competenties te ontwikkelen, gerelateerd aan sport, worden deze leerlingen beter toegerust voor de resterende jaren op school, vervolgstudie en functioneren in de maatschappij. VMBO, HAVO, VWO Onderbouw	In de Sportsroom krijgt de leerling iedere week een ochtend sportgerelateerd onderwijs en 2 uur extra L.O. Na iedere ochtend is een evaluatie-uur ingeroosterd. Stage van 12 uur bij een sportvereniging. Onderwerpen zoals werking van het lichaam, voeding, wereldrecords etc.	Multidisciplinaire projecten (vakken zijn geïntegreerd). Vereist samenwerking van docenten. Samenwerking met bedrijfsleven/ organisaties. Randvoorwaarden: lokalen, rooster, extra mensen	Toegenomen samenwerking tussen docenten Leerlingen en docenten zijn gemotiveerder	
17.	☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
18. <i>Nieuw en Welkom!</i> Christelijk college de Populier, Den Haag. Start 21 mei 2003	Het leren centraal <i>Professionalisering van de docent</i>	De begeleiding en beoordeling van nieuwe docenten op school verbeteren. VMBO-VWO; docenten	Een nieuwe docent start in een traject waarin schoolleiding, sectiebegeleiders, BOSsen (Begeleiders op School) en docentbegeleiders samenwerken. Tweedaagse training gevolgd door individueel begeleidingstraject met lesbezoeken en evaluatie (VIB). Therapiebijeenkomsten, beoordelingstraject, leerlingenquêtes.	Docentbegeleider aanstellen met de specifieke taak om docenten te begeleiden. Cultuuromslag: begeleiding en scholing als vast onderdeel van kwaliteitsontwikkeling.	Nieuwe docenten zich gesteund, meer plezier, weloverwogen keuzes tav aanstellingen van nieuwe docenten, leerlingen zien dat er werk wordt gemaakt van docenten met beginnersfouten. Leerlingenquêtes worden o.a. gebruikt om de beoordeling te geven.	
18.	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒	☐ ☐ ☐ ☒ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐	

59

19. <i>Verlengde lestijden en beleidsvrijheid voor teams</i> College de Heemlanden, Houten Start 1 maart 2005	Het leren centraal, anders organiseren.	Meer rust in de school door minder vakken per dag. Verdieping in de lessen door gevarieerde didactiek. VMBO, HAVO, VWO docenten	Door over te gaan op 80-minuten-lessen wordt bereikt dat didactiek gevarieerder en activerender moet. -> veranderde rol voor de leerkracht	Training voor docenten: 80-minuten-didactiek. Docenten moeten tijd en 'tools' krijgen. Starten met +/- eenderde van het team om het in de organisatie te laten staan.	De evaluatie van het eerste jaar door docenten, leerlingen en ouders > Ontwikkelde vakoverstijgende projecten. Rust. Discussies	Ja dus? Niet beschikbaar ddd Mededelingenblad met ervaringen
19.	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☒ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐	
20. <i>Toepassingsgerichte HAVO, levensecht leren.</i> College Rolduc, Kerkrade. Start 1 augustus 2005	Diploma en dan?, het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Meer gemotiveerde leerlingen omdat de leerstof direct wordt toegepast in realistische situaties. Betere aansluiting bij vervolgopleiding, specifieke aandacht aan bètaonderwijs HAVO, bovenbouw	Projectmatig, thematisch en vakoverstijgend onderwijs. 16 uur taakgericht onderwijs in een studiehuisomgeving onder leiding van twee coaches. Gebruik van elo.	Projectmatig, thematisch en vakoverstijgend onderwijs. Aangepaste organisatiestructuur volgens prince2 Docent als coach. Vereist zijn voldoende draagvlak, goed ingerichte ruimtes, financiële middelen en scholing van docenten, communicatie naar ouders.	Leerlingen zijn gemotiveerder. Taakgericht onderwijs bereidt beter voor op het HBO Contacten met het bedrijfsleven.	Tevredenheidsonderzoek onder leerlingen (nov 2005 en feb 2006)
20.	☒ ☒ ☒ ☒ ☐ ☐	☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
21. <i>Leerlingen als adviseurs: lokaal en straks ook mondiaal!</i> CSG Comenius, Leeuwarden. Start 1 september '03 €50.000 3 ^e plaats	Diploma en dan?, het leren centraal, school en samenleving.	Levensecht onderwijs via maatschappelijke vragen, leerlingen verantwoordelijkheid geven in een rol als adviseur en een groter maatschappelijk netwerk voor de school. VWO bovenbouw	Leerlingen uit VWO6 voeren hun profielwerkstuk uit in opdracht van echte opdrachtgevers binnen en buiten de school. Leerlingen solliciteren, onderzoeken, presenteren en publiceren.	Samenwerking overheid en bedrijfsleven. Contacten met ontwikkelingsorganisaties met projecten in het buitenland Docenten als begeleiders van complexe en levensechte opdrachten.	www.hetadviesbureau.nl Motivatie van leerlingen Nu 11 scholen, 258 opdrachtgevers in het netwerk.	
21.	☒ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☐ ☐ ☐	

60

22. De leerling bepaalt zijn eigen leerproces CSG Het Noordik, locatie Cesar Frankstraat, Almelo Start 1 augustus 2004	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	De leerling zo optimaal mogelijk betrekken bij het eigen leerproces. VMBO- bovenbouw	Leerlingen werken aan projecten binnen beroepsgerichte vakken waarvan de inbreng van de leerling zo groot mogelijk is. Leerlingen werken met 'echte' opdrachtgevers.	Projectonderwijs De leerling bepaalt de opdracht, de docent maakt hier gebruik van. Samenwerking met externe opdrachtgevers.	De leerlingen zijn gemotiveerder.	
22.	☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
23. Koninklijke beroepenoriëntatie CSG Het Noordik, locatie Cesar Frankstraat, Almelo Start 1 augustus 2005	Diploma en dan?, het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Het opheffen van barrières tussen VMBO/MBO/bedrijfsleven/instellingen VMBO- Bovenbouw	Nieuwe vaardigheden worden door werkpleksimulatie aangeleerd, excursies: het Beroepen Oriëntatie Project, stages.	Vakkenintegratie: vakoverstijgend. Bedrijfsdocent (??) Overeenkomsten met zorginstellingen en bedrijven en het MBO	Contacten tussen leerlingen en bedrijfsleven/instellingen. Het VMBO wordt als interessant gezien voor het bedrijfsleven.	
23.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
24. Digitaal leren CVO groep Zuidoost-Utrecht, Driebergen-Rijsenburg Start 1 september 2005 €50.000	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving <i>ICT Professionalisering van de docent</i>	Het functioneel gebruiken en didactisch innovatief inzetten van een digitale lesomgeving in de lespraktijk. VMBO-Gymnasium docenten	Op vier scholen zijn twee docenten per school getraind in het werken met een digitale leeromgeving van Treeships, N@tschool. Een project samen met APS. Docenten leren om te gaan met de functionaliteiten van de digitale leeromgeving.	Training voor de docent. Leerstofaanbod digitaliseren: curriculumbreed.	Groot enthousiasme bij docenten en leerlingen, goede aansluiting en verdieping bij andere onderwijsvernieuwing en, artikel in APS nieuwsblad , prijs van Kennisnet.	
24.	☒ ☐ ☒ ☒ ☐ ☒ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	
25. T.O.P.-talenten (Toevoegend, Ondersteunend, Persoonlijk) Da Vinci College, Leiden Start 1 augustus 2004 €50.000	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Prikkelen, uitdagen en stimuleren de diversiteit aan leervragen bij de leerlingen te beantwoorden. VMBO-VWO Onderbouw	Wekelijkse T.O.P.-lessen in het lesrooster; keuze voor ondersteuning, zelfstudie of een toptraject. Ouders en (oudere) leerlingen bieden cursussen (Russisch, haken, debat) of ondersteuning aan.	Ouderbetrokkenheid Veel (kleine) werkplekken vereist. Projectonderwijs. Rol van de docent is onduidelijk.	Enthousiasme, uitbreiding van de innovatie.	
25.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	

26. Leerlingmentoraat Dalton Den Haag, Den Haag Start 1 juni 2006	Diploma en dan?, het leren centraal, school en samenleving	Intensiveren van begeleiding van brugklasleerlingen, betrokkenheid en verantwoordelijkheid van bovenbouwleerlingen vergroten, kwaliteit begeleiding vergroten door intensieve samenwerking van leerling- en docentmentoren. HAVO, VWO	Leerlingen begeleiden leerlingen; per klas 1 docentmentor en 4 leerling-mentoren.	Training voor leerling-mentoren. Verlichting van de taak van de docentmentor. Vertrouwen schenken aan leerlingen. Curriculumoverstijgend.	Veel belangstelling voor leerling-mentorplaatsen. Brugklasleerlingen voelen zich sneller thuis en hebben een gemakkelijk aanspreekpunt.	
26.	☒ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	
27. Daltonzorgweek Dalton Den Haag, Den Haag Start 1 april 1996	School en samenleving	Leerlingen de bijzondere en leerzame ervaring geven om aanraking te komen met mensen voor wie het leven niet zo beschermd en zorgeloos is. HAVO, VWO Bovenbouw	Na een voorbereidend programma op school lopen de leerlingen uit de 4 ^e klassen een week stage bij een instelling in de zorgsector.	Projectonderwijs Samenwerking met zorginstellingen	Leerlingen doen een goede indruk op van het reilen en zeilen in de zorgsector, aanvankelijke reserves tegenover oudere of gehandicapte mensen worden weggenomen, begrip, enthousiasme.	
27.	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
28. Denkcirkel De Nieuwste school, Tilburg Start 20 augustus 2006 €50.000	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Leerlingen in een vroegtijdig stadium vertrouwd maken met het doen van onderzoek teneinde in hun schoolcarrière meer ruimte in te bouwen voor het wendbaar gebruiken van kennis. Vmbo, havo, vwo, onderbouw	De denkcirkel van Dewey – procedure om te volgen. Werken met leerateliers Expertbank: leerlingen stellen vragen aan experts die binnen 48 uur digitaal antwoorden.	Geschied voor alle vakken. De Nieuwste school werkt in het geheel met ander onderwijsconcept (nieuwe leren) Geen docenten maar mentoren, experts (leergebieden) en tutoren.	Leerlingen hebben behoefte om diepgaand onderzoek te doen, leerlingen zijn en blijven enthousiast leren. Intrinsieke motivatie	"de nieuwste school rapporteert over de totale gang van zaken" De bundels zijn kosteloos verkrijgbaar.
28.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

29. <i>Polytechniek</i> De Waerdenborch, Holten Start 1 augustus 2004	Het leren centraal, anders organiseren	Techniek aantrekkelijker maken en competenties ontwikkelen. VMBO	Verbreiding van het techniekonderwijs, oriëntatieperiode op techniek, projectwerken vanuit een bedrijvenstructuur, integratie van AVO- vakken.	Werken met lerarenteams Specifiek gericht op techniek.	Groei van het aantal leerlingen techniek, motivatie/ werksfeer beter, examen- resultaten goed, kwaliteit van het geleverde werk beter dan voorheen, afnemers van leer- lingen zeer tevreden.	
29.	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
30. <i>Wat vind ik leuk, waar ben ik goed in, waar wil ik meer van weten.</i> Dr. Aletta Jacobscollege, Hoogezand Start 10 januari 2005	Diploma...en dan?, anders organiseren	Leerlingen beter inzicht geven in waar hun interesses liggen, II leren om zelfstandiger te worden en meer verantwoordelijkheid te dragen, lesmateriaal zo ordenen dat het een duidelijke structuur biedt VMBO, bovenbouw	Keuze en oriëntatie op vervolg mbo-opleiding (op verschillende gebieden). Maatwerk Elo (chalk) registreert keuzes en geeft werkbladen/ modules uit.	Betrokkenheid van ouders; zijn kunnen te allen tijde inzicht krijgen in de gegevens (doorlopen modules, tijd etc) Docenten coachen en begeleiden.	Leerlingen ontdekken dat ze goed zijn in meerdere vakken, positieve feedback van ouders, strak georganiseerde werkplek	
30.	☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☒ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
31. <i>Sportroute vmbo tl</i> Edison College, Apeldoorn Start 28 augustus 2006	Diploma...en dan?, het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving.	Een doorlopende leertlijn van vmbo3 tot eind CIOS op inhoud, didactiek en zorg. VMBO, bovenbouw	Tweejarige sportroute in vmbo tl. Leerlingen werken samen met leerlingen van ROC/CIOS in een eigen sportleerwerkbedrijf. Zij voeren opdrachten uit voor bedrijven en instellingen op commerciële basis.	Samenwerking roc/cios: docenten en leerlingen. Gericht op leerlingen die in de sport "verder willen".	Gemotiveerde leerlingen, samenwerking mbo- vmbo.	
31.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	

63

32. <i>Wetenschapsoriëntatie</i> Einstein Lyceum, Hoogvliet Start 4 april 2005	Diploma...en dan?, school en samenleving	Leerlingen motiveren en equiperen voor Wetenschappelijk onderwijs. HAVO, VWO, Gymnasium Onderbouw	Wetenschap als onderdeel van de schoolloopbaan. Wetenschappers houden presentaties op school, leerlingen doen zelf onderzoek.	Samenwerking met WO/ KNAW Verbetering/aanvulling op bestaand curriculum.	Effecten: intellectuele uitdaging, betere profielkeuze, wetenschappelijk profielwerkstuk, meer leerlingen naar WO, sterke bijdrage aan kennismaatschappij.	Exact dezelfde omschrij- ving als Merwade college
32.	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☒ ☐	☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
33. <i>Onderwijsarchitecten ontwerpen rijke klussen</i> Esloo Onderwijsgroep, Voorburg Start 2 januari 2005	Het leren centraal, anders organiseren <i>Professionalisering docent</i>	Komen tot een algehele vernieuwing van het curriculum waarin sprake is van meer keuzemogelijkheden voor leerling en docent en het versterken van de interne organisatie van de afzonderlijke Esloo-scholen.	Docenten worden in een zelf opgesteld trainingstraject opgeleid tot veelzijdige onderwijsontwikkelaars. Activerende methodiek. Een rijke klus: complexe, levensechte opdracht waarin sprake is van een samenhangend en geïntegreerd onderwijsaanbod.	Docenten worden onderwijsarchitecten. Niet geschikt voor alle docenten: woordslim, beeldslim, mensenslim, creativiteit, samenwerken. Ondersteuning van de directie van wezenlijk belang.	Opgeleide onderwijsarchitecten krijgen meer 'smoel' binnen hun scholen. Leerlingen werken met veel plezier aan rijke klussen.	
33.	☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☒	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	
34. <i>Mijn leren is werken, mijn werken is leren!! (leerwerkhus in de praktijk)</i> Gomarus. S.G., Gorinchem Start 15 augustus 2003	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Leerlingen beter voorbereiden op hun plaats in de samenleving en het wegnemen van de scheiding tussen de maatschappij en de school. VMBO, bovenbouw	Leerwerkhus: een levensechte werkplaats waarin bouwkundige activiteiten plaatsvinden.	Praktisch: een groot gebouw met 1 werkvloer. Samenwerking met regionale bedrijven Docenten hebben ieder de verantwoordelijkheid voor alle leerlingen: minder lesuitval bij ziekte.	Directe samenhang theorie en praktijk, meer competente leerlingen.	
34.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	

64

35. <i>Collegiale visitatie, een pijler onder het schoolplan</i> Gomarus Scholengemeenschap, Gorinchem	Anders organiseren	Een schoolplan met een menselijke maat, herkenbaar en realistisch voor alle betrokkenen. Gericht op school als lerende organisatie	Collegiaal visitatietraject tussen de scholen	Gezamenlijke overtuiging/ doel. Open opstelling Onder voorzitterschap van een expert.	Zelfevaluatie, collegiale visitatie (met expert). Dit resulteert in plannen met realistische uitgangspunten en realistische verwachtingen.	
35.	☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒			☐ ☐ ☐ ☐ ☒	
36. www.moodles.nl Gymnasium Felisenum, Velsen-Zuid Start 1 oktober 2006	Het leren centraal, anders organiseren <i>Professionalisering docent</i>	In samenwerking met andere scholen een effectieve manier vinden om een elo te implementeren, eerst voor bèta, later meer. Docenten in het VO	Een kleine groep pioniersdocenten zal materiaal ontwikkelen in moodle cursussen + werkwijzen voor in de les. Deskundiheidsbevordering door in de les iets uit te proberen.	Veel samenwerking docenten. Kosten voor hosting van een website	Openbare cursussen met lesmateriaal en handreikingen, toegenomen gebruik van elo, gratis testserver.	
36.	☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☒	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐	
37. <i>De Spinnerij</i> , ondernemende maatschappelijke stages op het snijpunt van onderwijs- vernieuwing, ict op.. Het Stedelijk Lyceum, Enschede Start 1 september '05	Diploma...en dan?, het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving <i>ICT</i>	Praktijkgerichte ICT-kennis en ervaring van gevorderde leerlingen in de vorm van maatschappelijke stages toegankelijk maken voor docenten, leerlingen en ouders. VMBO - Gymnasium	De Spinnerij is opgericht door leerlingen. Bestaat uit ELO-team, docenten die leerlingen-ondersteuning kunnen gebruiken, tutores	Ook werken met skype, MSN	Een ondernemingsplan Maatschappelijke stages in de ICT-dienstverlening.	
37.	☒ ☐ ☒ ☒ ☒ ☐ ☐	☒ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	

65

38. <i>Zapboxen voor leerlingen</i> Het Stedelijk lyceum Enschede, Enschede Start 10 november 2002	Het leren centraal, anders organiseren <i>ICT</i>	Een logistiek verantwoord en kwaliteitsborgend onderwijsmodel waarmee leerlingen met meer zelfvertrouwen, -inzicht en – verantwoordelijkheid gediplomeerd los gelaten kunnen worden. VMBO-Gymnasium, Onderbouw	Ter ondersteuning van schoolbrede onderwijsvernieuwing is een ELO gekozen om zelfplannende leerling en zijn coach te ondersteunen bij het zelf bewaken van de voortgang en de kwaliteit van het gekozen onderwijs.	Schoolbreed Breed draagvlak vereist Samenwerking APS, SLO en Mesoconsult	Leerlingen die meer leerplezier ervaren, meer verantwoordelijkheid voor eigen leren, werkplezier LL-docenten, beter zicht op samenhang tussen vele bronnen, taken etc.	
38.	☒ ☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
39. <i>Met een gerust hart naar de brugklas</i> Hofstad Mavo, Den Haag Start 1 augustus 2004	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	De kloof tussen basisonderwijs en VO te verkleinen, leerlingen zich veilig laten voelen op school. VMBO, onderbouw	Onderwijs aangepast aan basisonderwijs: eigen lokaal, boeken op school, 90-minuten lessen, studiewijzers, geen huiswerk, mentor.		Minder moeite met de overstap, betere doorstroom, minder uitval, rustige, veilige school.	
39.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
40. <i>Samen naar beter onderwijs (Full-partners)</i> Hofstad Mavo, Den Haag Start 1 mei 2006	Het leren centraal, anders organiseren	Leerlingen betrekken bij de vormgeving van het onderwijs om zo aan te kunnen sluiten op de leermethodieken en strategieën van leerlingen om zo tot beter en attractiever onderwijs te komen. VMBO, bovenbouw	Leerlingen en docenten werken in redactieteams als volwaardige partners. Per vak/leergebied wordt gekeken hoe leren leuker en effectiever plaats kan vinden. Docenten bewaken 'wat' er geleerd moet worden, leerlingen sturen op het 'hoe'.	Samenwerking met leerlingen. Klein starten, vervolgens uitbreiden. Docenten, leerlingen en ouders van informatie voorzien, Zorg voor verbinding visie en beleid.	Redactieteams, ERD-lab, Docenten worden ge-updated door de leerlingen.	
40.	☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	

66

41. 1040 uur onderwijstijd.....mag het ook ietsje meer zijn? IJburg College, Amsterdam Gerealiseerd op 1 augustus 2006	Het leren centraal, anders organiseren	Dat de beschikbare onderwijstijd echt wordt gebruikt en dat leerlingen dus maximaal de kans krijgen om zoveel mogelijk te leren. VMBO-Gymnasium, onderbouw	Leerlingen gaan 1078 uur naar school. Geen lesuitval, geen toetsweken. Leren in leergemeenschap. Vaste werktijden ipv lesroosters.	Omslag voor docenten: vaste werktijden.	Vaste werktijden voor leerlingen en medewerkers, afspraken met ouders, rust, 'extra' tijd.	
41.	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
42. Voor wat hoort wat! IJburg College, Amsterdam Gerealiseerd op 6 september 2006	Diploma...en dan?, het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Leerlingen vanaf het eerste leerjaar een helder en duidelijk beroepsbeeld te geven door ze veelvuldig in contact te brengen met de beroepspraktijk. VMBO, HAVO, VWO	Partners van de school (schoonmaker, fotograaf, architect) geven workshops (4 keer in de week een uur), leerlingen lopen stage.	Samenwerking met externe partners: werken op basis van wederzijdse aantrekkelijkheid.	Diverse workshops, duurzame relaties met externen. Opbrengsten uiteindelijk: maken van een juiste keuze door leerlingen t.a.v. vervolgopleiding.	
42.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
43. De missie voorop! IJburg College, Amsterdam Gerealiseerd op 6 september 2006	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Zichtbaar en hanteerbaar maken van onderwijsontwikkelingen Eigenaarschap t.a.v. de missie bevorderen VMBO, HAVO, VWO	Na missievorming ontwerpprincipes ontwikkeld: principes waaraan elke vorm van onderwijs moet voldoen.	Samenwerking tussen leerlingen en docenten	Missie gaat leven, er wordt aan gewerkt, vanuit gewerkt... Missie als handvat bij onderwijsontwikkeling	
43.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒	

67

44. Y-code: afspraken maak je samen! IJburg College, Amsterdam Is gerealiseerd op 6 september 2006	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving <u>Leefstijl en schoolklimaat</u>	Leerlingen in een leergemeenschap zelf verantwoordelijk te laten zijn voor de omgang met elkaar en de school. VMBO, HAVO, VWO	Per stamgroep hebben leerlingen afspraken voor de school gemaakt. Uiteindelijk 5 grote schoolbrede afspraken (Y-code), ondertekend en daarmee gecommitteerd door alle leerlingen medewerkers.	Curriculum en vak- overstijgend Leerlingen vertrouwen geven	Vijf schoolbrede afspraken: omgang met elkaar, school, omgeving, gedrag, etc)	
44.	☒ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	
45. Wat doe jij voor onze school? IJburg College, Amsterdam Start 6 september 2006	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Leerling in een leergemeenschap verantwoordelijkheid geven voor de ontwikkeling van onze school. Eigenaarschap vergroten, voorbereiden op vervolgoopleiding. VMBO, HAVO, VWO	Van leerlingen wordt een bijdrage verwacht aan de opbouw van de school. Leerlingen vormen projecten en commissies.	School = leergemeenschap Leerlingen serieus nemen en verantwoordelijkheid geven. Grote leerlingparticipatie	Diverse projecten: Schoolvoetbal, ouderavonden, kwaliteit onderwijs e.d.	
45.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
46. Talentencentrum Johan de Witt Scholengroep / City+ college, Den Haag Start 1 februari 2005 €50.000	Het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	De ontwikkeling- en scholingsmogelijkheden van LL met een niet- Nederlandse achtergrond verbeteren en een goede schoolloopbaan bieden. VMBO, HAVO, VWO	Talentencentrum: doorlopende leerlijnen, schakelcentrum (begeleiding) en onderzoekscentrum Nadruk op excelleren van leerlingen	Gericht op specifieke groep: LL met een niet-NL achtergrond. Samenwerking met Universiteit Leiden en basisscholen, Extra begeleiding van docent/mentor/ UL-stagiair in schakelcentrum	Doorlopende leerlijnen, POP & LVS, ELO Onderzoeks- centrum met onderwijs in grootstedelijk multiculturele omgeving als thema -> adviezen. Artikel didactief	
46.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

68

47. <i>Het vrije deel: het Studiehuis op zijn best!</i> Linde College, Wolvega Start 28 augustus 1999	Anders organiseren, school en samenleving	Maatwerk leveren door vergroting van onderwijsaanbod. Maatschappelijke betrokkenheid bij de school vergroten. HAVO, VWO Bovenbouw	Beleidsrijke invulling van het vrije vrije deel. Docenten en leerlingen komen met vernieuwende initiatieven. Beloning in de vorm van uren.	Vraaggestuurd onderwijs. Samenwerking met externen zoals NTI	Allerlei invullingsmogelijkheid en: toneel, zeilen, talen	
47.	☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
48. <i>Tutorschap op het Linde College</i> Linde College, Wolvega Start 14 oktober 2002	Het leren centraal, anders organiseren	Verbeteren van de leercultuur. Leren, ook met elkaar. Vergroten onderlinge solidariteit. HAVO, VWO Bovenbouw	Tutorschap (vrije vrije deel): leerlingen uit 2 ^o fase helpen II uit de onderbouw structureel.	Vakdocent begeleidt eerste tutorbijekomsten. Tutorschap als hulpstructuur.	Beter begrip, groei aantal tutoren, enthousiaste reacties	"Via LL-evaluaties hebben we onderzoek gedaan naar de effecten en die stemmen ons positief".
48.	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	
49. <i>Versterkt talenonderwijs Engels</i> Lorentz Lyceum, Arnhem Start 1 augustus 2006	Diploma...en dan?, het leren centraal, school en samenleving	Leerlingen laten opgroeien tot verantwoordelijke wereldburgers, leerlingen zich vrijer durven uitdrukken in Engels en daardoor een betere startpositie verwerven in het leven/ vervolgonderwijs/ arbeidsmarkt. VMBO, HAVO, VWO	Extra uur spreekvaardigheid door native speaker, LO, Drama in het Engels. Ook projecten, opdrachten etc zoveel mogelijk in Engels, uitwisselingen, internationaal erkend examen (Anglia).	Gericht op het Engels. Veel docenten die vakken in het Engels moeten geven.> juiste scholing voor docenten Samenwerking/ uitwisseling buitenlandse scholen	Leerlingen ontvangen een internationaal erkend certificaat. Zeer goede Engelstatige spreekvaardigheid.	
49.	☒ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

69

50. www.fratershow MBC Frater van Gemert, Tilburg Start 1 september 2004 €50.000	Diploma...en dan?, het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Het creëren van een contextrijke leeromgeving voor leerlingen. VMBO (LWOO)	De Fratershow is een jaarlijks terugkerende gezellige avond voor en door leerlingen. Deze avond is ontstaan uit het vak muziek. Voorbereidingen nov-april.	Samenwerking met ROC en Fontys Hogeschool.	Leerlingen genieten in de contextrijke leeromgeving, hebben beter zicht op hun kunnen en kunnen beter begeleid worden, Studenten van kenniscentra werken ook aan hun competenties	
50.	☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
51. <i>Wetenschapsoriëntatie</i> Merewade College, Gorinchem Start 4 april 2005	Diploma...en dan?, het leren centraal, anders organiseren, school en samenleving	Leerlingen motiveren en equiperen voor Wetenschappelijk onderwijs. VWO	Wetenschap als onderdeel van de schoolloopbaan. Wetenschappers houden presentaties op school, leerlingen doen zelf onderzoek.	Samenwerking met WO/ KNAW Verbetering/aanvulling op bestaand curriculum.	Effecten: intellectuele uitdaging, betere profielkeuze, wetenschappelijk profielwerkstuk, meer leerlingen naar WO, sterke bijdrage aan kennismaatschappij.	Exact dezelfde omschrijving als Einstein Lyceum
51.	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☒ ☐	☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
52. <i>Nettiquette</i> Midden Brabant College locatie techniek, Tilburg Start 6 november 2006 (nog niet gestart bij inschrijving DDD)	Het leren centraal <i>ICT</i>	Door middel van leergebiedoverstijgende leerstof de leerlingen in een geïntegreerde praktijkopdracht sociale omgangsvormen op internet en instrumentele vaardigheden te leren toepassen. (Sociale weerbaarheid) VMBO	Gaat in op sociale interactie en bestaat uit een combinatie van verschillende leergebied-inhoudelijke aspecten. Digitale technieken, formeel en informeel taalgebruik	Project dat zich richt op LWOO-leerlingen en leerlingen met PRO-beschikking. Met veel digitale middelen werken.	Leerlingen worden eigenaar van het eindproduct waardoor motivatie stijgt en een groter leerrendement ontstaat.	
52.	☒ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	

70

53. <i>Kies je kaft!</i> Leesbevordering in het VMBO Midden-Brabant College, locatie techniek, Tilburg Start 1 augustus 2006	Anders organiseren	Dat de VMBO-leerling (weer) gaat en blijft lezen. VMBO	Schoolbibliotheek met voldoende passend aanbod dat prikkelt om te lezen. Leesbevordering	'leesonderwijs'	Er wordt meer gebruik gemaakt van de bibliotheek + aanschafsuggesties	
53.	☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
54. <i>Spelenderwijs</i> Midden-Brabant College, locatie techniek, Tilburg Start 1 september 2006	Het leren centraal, anders organiseren.	Dat de leerling spelenderwijs leert VMBO	Voor het VMBO bruikbare educatieve online spelletjes. Wordt gebruikt om te belonen, als RT, als verrijking als bezigheid voor snelle leerlingen, als inspiratie voor het ontwikkelen van eigen lesmateriaal.	Niet vakspecifiek ICT/Internet Kostenloze innovatie	Nog niet, de testfase liet wel zien dat leerlingen met plezier de spelletjes speelden.	
54.	☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	

Bijlage 3.2. Inventarisatie van innovaties via scholenwebsites

Domeinen/ thema's:	Doelgroep:	Opbrengsten:
a 'het leren centraal' b 'leefstijl & schoolklimaat' c 'anders organiseren' d 'ICT' e 'school & samenleving' (ook leerlingenzorg, onderwijsachterstanden, burgerschap, brede school) f 'diploma en dan' (ook drop-out, voorkomen, voortijdig schoolverlaten, doorgaande leerlijnen) g 'professionalisering docent'	a 'vmbo' b 'havo' c 'vwo' d 'gymnasium' e 'docent' f 'anders' (school)	a 'cognitieve prestaties' (wiskunde, profielwerkstuk, onderzoek doen, Engels) b 'sociaal functioneren' c 'motivatie' (voor leren, een vak, profielkeuze, vervolgstudie, literatuur, cultuur, theater, schoolontwikkeling, lezen) d 'gedrag en leefstijl' (ook burgerschap, niet-schoolverlaten, schoolklimaat) e 'professionaliteit/ motivatie' docent f 'anders' (schoolontwikkeling)

Soort/nr	vmbo of HV	Doel	a	b	c	d	e	f	g	a	b	c	d	e	f	a	b	c	d	e	f	innovatie/werkwijze	Evaluatie beschikbaar?
School 01	VMBO	Onderwijs meer beroepsgericht maken					x	x		x								x	x			Leerwerkhuisen	niet op website
		burgerschap en integratie						x		x												Maatschappelijke stages	
		Taalonderwijs verbeteren	x							x						x						Taalonderwijs digitaal, geen boek, maar video, geluid en (computer)oefeningen	niet op website
		Zorg voor leerlingen verbeteren					x			x						x	x		x			Zorgadviesteams	niet op website
School 02	VMBO																					Zowel inspectie als de website maken geen melding van vernieuwingen	niet op website

<i>Brede school VO</i> (Zie ook 'brede talentontwikkeling')	School en samenleving	De ontwikkeling van Brede School activiteiten in het VO stimuleren. Tevens wil Amsterdam in samenwerking met het onderwijs en instellingen i/d stad met een gebiedsgerichte aanpak bestaande uit infrastructuur versterken, uitbreiden én innovatieve coalities stimuleren.	In het kader van de regeling D&C (dagarrangementen en combinatiefuncties) ontvangen 7 VO-scholen subsidie om Brede School activiteiten te implementeren.	Samenwerking externe partijen.		Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	☒ ☒ ☒ ☐ ☐			☒ ☐ ☒ ☐ ☐	
<i>Regionaal arrangement beroepsonderwijs (RABA)</i>	Diploma en dan	Schoolwisseling, uitvallers, taalachterstanden en tegenvallende eindresultaten tegengaan. vmbo	RABA zijn afspraken waarbij belemmerende regelgeving opzij gezet wordt om iets te doen aan schoolwisseling, uitvallers, taalachterstanden en tegenvallende eindresultaten.		Zowel op gedrag als op cognitief gebied.	onbekend
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☒ ☐ ☐	
<i>Een succesvolle schoolloopbaan</i> Doorgaande leerlijnen duur: 2006-2010	Diploma en dan	Elk kind en elke jongere dient verzekerd te zijn van een voldoende, bij de mogelijkheden van het individu passende, opleiding. Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten worden tot een minimum teruggebracht.	Inhoudelijk op elkaar afgestemde doorlopende leerlijnen, goede beroepsoriëntatie en keuzebegeleiding. Aanpak schoolverzuim	Betrokken zijn alle onderwijspartners in de gemeente.	Streefbeeld 2010: Het Amsterdamse onderwijs is van hoge kwaliteit, van voorschool tot universiteit. Kinderen en jongeren doorlopen vlotter hun onderwijsloopbaan, door een vroegtijdige aanpak. Uitval en verzuim zijn sterk afgenomen. De taalachterstand is sterk afgenomen. Alle overstapprocedures zijn effectief in werking. Afname verzuim 10%	Nee, (nog niet) Er gaat een jaarlijkse monitor / meting plaatsvinden.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	☒ ☒ ☒ ☐ ☐			☒ ☐ ☒ ☐ ☐	

79

<i>Brede talentontwikkeling</i>	School & samenleving	Elk kind en elke jongere wordt in de verschillende leeftijdsfasen van 0 tot 23 jaar in de gelegenheid gesteld en gestimuleerd om verschillende competenties en specifieke talenten te verwerven, te ontwikkelen en in praktijk te brengen. Hele VO	Hieronder vallen de brede scholen met naschools aanbod, dagarrangementen Stimuleren jeugdsport. Stimuleren cultuureducatie. Kansen sneller signaleren: inrichten van portfolio's.	Integrale samenwerking tussen onderwijs, zorg, cultuur en sport. Cultuureducatie opnemen in het curriculum.	Streefdoel 2010: Optimale ontplooiing en ontwikkeling van kinderen en jongeren in de richting van maatschappelijke zelfstandigheid en deelname aan het maatschappelijke leven. De Amsterdamse jeugd kan zijn talenten maximaal ontplooiën en toepassen; Meer kinderen en jongeren doen aan sport Meer kinderen en jongeren maken gebruik van culturele voorzieningen	Er gaat een jaarlijkse monitor / meting plaatsvinden.
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
<i>Sluitende aanpak van zorg</i>	School & samenleving	Er is voor elk kind en elke jongere die dat nodig heeft tijdige en adequate zorg op maat. De partners zorgen voor een snelle, voor de jeugd en hun ouders transparante en eenduidige indicatiestelling, waarbij de samenwerking en afstemming zowel in de zorg binnen het onderwijs, als tussen de zorg- en onderwijsketen, worden geoptimaliseerd.	Jeugddossier.	Samenwerking met bureau jeugdzorg, schoolmaatschappelijk werk.	Streefdoel 2010: Er is een goed en voldoende zorgaanbod voor kinderen en jongeren die dat nodig hebben Het zorgaanbod is goed toegankelijk. Er wordt gewerkt met één loket voor alle indicatiestellingen Alle scholen hebben een goed functionerend intern zorgsysteem Zorg en onderwijs werken goed en slagvaardig samen Onderwijsschakelloket	Monitor t.a.v. diverse indicatoren gaat plaatsvinden.
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐	☒ ☒ ☒ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

80

<i>Jong burgerschap</i>	School & Samenleving	Elk kind en elke jongere is thuis, op school, bij instellingen voor jeugd en welzijn en in de vrije tijd verzekerd van een veilige, pedagogisch verantwoorde en stimulerende omgeving. Zo wordt segregatie tegengegaan. Jongeren worden betrokken bij beleid en uitvoering en leren – c.q. krijgen de kansverantwoordelijkheid te nemen in de Amsterdamse samenleving.	<p>Verbreiding aanpak ontwikkelen sociale competenties.</p> <p>"De jeugd participeert": actieve deelname aan, invloed op en medezeggenschap van de jeugd in de samenleving.</p> <p>Veiligheid voor de jeugd</p> <p>Toename ouderbetrokkenheid (pilot met huisbezoeken)</p> <p>Bestrijding segregatie in het onderwijs en vrije tijd</p> <p>Armoedebestrijding</p>	<p>Doel is dat iedere instelling minimaal een medewerker heeft die geschoold is op sociale competenties.</p> <p>Jongeren betrekken bij het ontwikkelen en organiseren van beleid en activiteiten.</p> <p>Samenwerking met politie en justitie, mbo.</p>	<p>In 2010 is op alle scholen en instellingen zichtbaar dat men beschikt over en gebruikt maakt van sociale vaardigheden en burgerschapsvaardigheden.</p> <p>Concrete afspraken over aannamebeleid, voedingsgebieden en schoolgrootte.</p> <p>De betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en algehele ontwikkeling van de jeugd is toegenomen</p> <p>Scholen en ouders hebben regelmatig contact</p> <p>Segregatie in onderwijs en vrije tijd is afgenomen</p> <p>De veiligheid in de stad is vergroot</p> <p>Instellingen en scholen betrekken de jeugd bij hun beleid en aanbod</p>	<p>Jaarlijkse kwaliteitsrapportage, monitor jeugd en veiligheid.</p> <p>Armoede-monitor: iedere 2 jaar.</p>
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
<i>Van onderwijs naar arbeidsmarkt</i>	Diploma en dan	Voor elke jongeren is een goede overgang van onderwijs naar arbeid gegarandeerd op het moment dat de leerplicht (gedeeltelijk) ophoudt.	<p>Doorstroming van jeugd naar (begeleid) werk</p> <p>Arbeidstoeleiding en jobcoaching voor doelgroepen.</p>		<p>Voldoende stageplaatsen voor vmbo. De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is verbeterd. Ook jongeren van het laagste opleidingsniveau stromen goed door naar (on)betaalde arbeid</p>	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	

81

<i>Uitdagende leer-, leef- en woonomgeving</i>	School & samenleving	Alle instellingen die met en voor de jeugd werken (zorg, welzijn, onderwijs en vrijetijdsbesteding zoals sport en cultuur) opereren professioneel. Dit vereist een aantrekkelijke huisvesting – waarvan de bouwproductie bevorderd moet worden – en deskundig personeel dat optimaal inspeelt op veranderende vragen en behoeften van de jeugd.	<p>Snelle en eigentijdse accommodaties voor onderwijs en jeugd: huisvesting scholen.</p> <p>Samen professioneel verantwoordelijk: kwaliteit van personeel.</p> <p>Buitenruimte voor de jeugd.</p>		<p>Eind 2010 is 96% van de scholen gehuisvest in een geschikt gebouw.</p> <p>• Maatschappelijk vastgoed, op het gebied van het onderwijs, zorg, welzijn, sport en cultuur, wordt versneld gerealiseerd</p> <p>• Er is voldoende en professioneel personeel in scholen en instellingen voor jeugd en welzijn</p>	Jaarlijkse monitor gaat plaatsvinden.
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐	

Monitoring:

De partners in Jong Amsterdam hebben afgesproken dat er een samenhangende monitorset wordt vastgelegd waarin alle resultaatafspraken zijn ondergebracht. *De nieuwe monitor gaat uit van twee lijnen:*

• volgen van het individu: het gaat hier om het geanonimiseerd vastleggen van de belangrijkste (mogelijke) gebeurtenissen en resultaten in de onderwijs loopbaan van kinderen en jongeren. Bijvoorbeeld: schoolwisselingen, eindexamenresultaten, voortijdig schoolverlaten.

• het doelbereik van Jong Amsterdam: het monitoren van de (verbeter)maatregelen van het beleid. Voorbeeld: elke instelling heeft een plan voor jeugdparticipatie, er is een minimumstandaard voor interne schoolzorg, etc.

82

Rotterdam

Innovatie	Domein(en)/ thema('s)	Doel en doelgroep	Omschrijving	Kenmerken (curriculuminh., cultureel structureel, contextueel)	Opbrengsten	Evaluatie beschikbaar/ bijz.
	a b c d e f g	a b c d e f			a b c d e f	
Nieuwe Brede school	School en samenleving	Op de Brede School kunnen kinderen (en ouders) sociale, cognitieve en fysieke competenties binnen én buiten school ontwikkelen. PO en VO	In het voortgezet onderwijs komt er extra geld voor de Brede School in het algemeen en voor het programma Voeding en Beweging in het bijzonder. Dat programma loopt per januari 2006 inmiddels op dertig basisscholen.		De gemeente wil dat op termijn alle scholen Brede School worden, volgens de kwaliteitseisen die eind 2004 geformuleerd zijn.	Monitor gaat plaatsvinden
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
Maatschappelijke stages	School en samenleving	De stages moeten een brug slaan tussen het leren in de klas en de praktijk.	Maatschappelijke stages als onderdeel van inburgeringstrajecten. Inburgeraars lopen tenminste 24 dagdelen stage bij een bedrijf of instelling waar zij de Nederlandse taal in de praktijk kunnen oefenen. Zo zij ervaring op met alledaagse gebruiken en omgangsvormen op de werkvloer.		De doelstelling was om in 2004 2240 stages te realiseren, het jaar daarna 3920 en in 2006 moeten 5600 stages ingevuld zijn. De gemeente geeft het goede voorbeeld door zelf stageplaatsen aan te bieden.	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
Doorstroming en imago beroepsonderwijs NVT		De imagocampagne 'VMBO, ZO!' wil het negatieve beeld van het beroepsonderwijs bijstellen.	Voornaamste doel is om basisschoolleerlingen , hun ouders en hun docenten te informeren over het beroepsonderwijs en de vele mogelijkheden.		Onbekend	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

83

Elke dag bewegen (PO) Voeding en beweging NVT		Het hoofdoel van het programma is om een gezonde leefstijl onder de Rotterdamse jeugd te bevorderen, overgewicht niet verder toe te laten nemen en bewegingsarmoede te laten afnemen.	Jeugd en buitenruimte: meer trapveldjes en speelplekken Jeugd en binnenruimte: het geschikt maken van gymzalen voor buitenschools gebruik Voeding en beweging: pilots als 'elke dag bewegen' (po) en het schoolkantineproject Evenementen: denk aan KidsAdventure, Rotterdamse finale straatvoetbal		Onbekend	Onbekend
	☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
Doorlopende leerlijnen Geen informatie over gevonden.						
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Integratie (en burgerschap) op school	School en samenleving	De integratie op school moet actief worden bevorderd en waarden en normen moeten een structurele plek krijgen in het onderwijs.	Ongemengde scholen worden gestimuleerd met elkaar samen te werken. De uitvoering van het plan van aanpak Waarden en Normen en Sociale competentie in het Onderwijs wordt voortgezet.	Voor het onderwijs op het gebied van normen en waarden en burgerschap moeten leerkrachten de juiste competenties hebben.	In 2010 moet de schoolpopulatie (voor een groot deel) een afspiegeling zijn van de populatie in de buurt.	Monitor gaat plaatsvinden
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	

84

<i>Meer dan taal alleen</i> NVT		Doelgroep: allochtone vrouwen en opvoeders	Aanpak van inburgeringsbeleid: het leren van de Nederlandse taal in combinatie met opvoedingsondersteuning, bevordering van ouderbetrokkenheid, vrijwilligersparticipatie, maatschappelijke stages en zo mogelijk met werkervaring.	Onderdeel van stedelijk inburgeringsbeleid.	Onbekend	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
<i>Onderwijskanszones</i>	School en samenleving		OKZ= gebied waar veel achterstandsleerlingen op scholen zitten. Binnen de OKZ kwamen alle onderwijs-, zorg- en welzijnsinstellingen in een wijk samen.	Nauwe relatie met de Brede School. Een procesbegeleider (OKZ-begeleider) is degene die in de wijken 'makelt en schakelt' om van alle voorzieningen een samenhangend aanbod te maken.	Onbekend	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
<i>Professionalisering docenten en ander onderwijspersoneel</i>	Professionalisering docent	Er komt een actieprogramma inzake de eigentijdse en levenslange professionalisering van docenten, oop en schoolleiders.	Gericht op: Vakinhoudelijke en didactische gerichtheid op het bevorderen van de taalvaardigheid van de leerlingen, Interpersoonlijke en pedagogische vaardigheid, het competent zijn in de samenwerking met de omgeving en met name in het vergroten van de vaardigheid in interculturele communicatie.		Uiterlijk 2010 geven alle schoolmanagers adequaat uitvoering aan het integraal personeelsbeleid van de school met betrekking tot de beschreven competenties.	Monitor gaat plaatsvinden.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐	

85

<i>Registratie en standaardisering dossiers</i>		Schoolmaatschappelijk werkers in het PO en VO registreren gespreksgegevens in het OKR-Addendum SMW.	Ter voorkoming dat ouders hun verhaal iedere keer opnieuw moeten vertellen en om te garanderen dat de gesprekken op een wetenschappelijk gefundeerde wijze plaatsvinden. Deze info gaat bij een verwijzing als bijlage bij het Onderwijskundig Rapport. Dit rapport stuurt de maatschappelijk werker naar de instelling waarheen hij/zij de cliënt c.q. ouder/verzorger doorverwijst, zoals Bureau Jeugdzorg voor een jeugdzorgindicatie. Op grond hiervan kan dan gespecialiseerde jeugdzorg worden geboden.		Onbekend	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
<i>Rotterdams onderwijs-achterstandenplan</i>	School en samenleving		In de periode 2002-2006 fungeerde het Rotterdams Onderwijsachterstanden plan (ROAP) als 'paraplu' van het GOA. Ondertussen is ROAP opgevolgd door het Rotterdams Onderwijs Beleid.		Onbekend	Zomer 2006 loopt ROAP af waarna evaluatie volgt.
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

86

Taalnet	Het leren centraal	Doelgroep onduidelijk: niet per se VO	Taalnet is een systeem voor mensen met Nederlands als tweede taal. Zij kunnen via taalnet online diverse leermethodes gebruiken.	Samenwerking met o.a. ROC, CED, zelforganisaties van allochtonen.	Onbekend	Onbekend
	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Vriendschapsschool	School en samenleving	Rotterdams initiatief om de integratie op scholen te bevorderen en segregatie tegen te gaan. Scholen met een verschillende achtergrond en samenstelling leren elkaar beter kennen en waarderen.	Koppels van scholen kunnen met gezamenlijke activiteiten de integratie tussen de verschillende leerlingen bevorderen. Voorbeeld: witte en zwarte school, scholen in een wijk, speciaal onderwijs met reguliere school.		Concrete doelen/streven onbekend	JOS brengt mogelijkheden en knelpunten in kaart en spreekt met scholen over de ervaringen.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Sociale competenties		Over de waarden en normen in het onderwijs staat in het collegeprogramma voor de periode 2002-2006 de doelstelling dat er een toename plaatsvindt van het aantal scholen met een gerichte training op overdracht van waarden en normen. Het zijn de vaardigheden die jongeren moeten aanleren om actief aan de samenleving deel te nemen.	'sociale competentie' in het perspectief van sociale participatie en kritisch burgerschap. Activiteiten vanuit JOS: De uitvoering van een experimenten met een aantal beloftevolle aanpakken, training van leerkrachten en docenten, cursussen voor ouders, ter ondersteuning van de leerling-gerichte activiteiten op school, opstellen handvest met definities rond Sociale Competentie, Waarden en Normen, Burgerschap		Beoogd resultaat : zeventig procent van alle Rotterdamse scholen en honderd procent van de scholen in de onveilige wijken in 2006 een programma heeft van gemiddeld negentig minuten per week gericht op de overdracht van waarden en normen. Deze doelstelling betreft alle basisscholen en het voortgezet onderwijs tot en met het derde leerjaar.	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

87

Verlengde leer/werkplicht		Pilot waarin binnen de bestaande wettelijke kaders- de beschikbare instrumenten optimaal benut worden om eventuele nieuwe instrumenten en beleid te ontwikkelen en vast te leggen voor leerplichtambtenaren en trajectbegeleiders RMC.	Tiental drang- en dwangmaatregelen, verzuimcontrole en inzet van jongerenmakelaars tot kortingen en sancties	Samenwerking met OCW en G4	Onbekend	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Voortijdig schoolverlaten	Diploma...en dan?		In het Rotterdamse scholenveld voor voortgezet onderwijs is zo dicht mogelijk aangesloten bij de ideeën die de scholen zelf hebben over het terugdringen van schooluitval. Het gaat vooral om een preventieve aanpak binnen de vmbo-scholen. Speerpunten in het beleid zijn: verzuim en registratie, intake en assessment, leerlingparticipatie, schooloudercontactpersonen, bijstellen van de schoolaanpak via de uitslag van succes- en faalfactoren in het vmbo.		Onbekend	Elk jaar meet JOS hoeveel niet-schoolgaande jongeren zonder startkwalificatie er in Rotterdam zijn. Hiermee is het VSV-beleid meetbaar geworden. De in november 2004 verschenen 3-meting laat zien, dat het voortijdig schoolverlaten in Rotterdam afneemt.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

88

Monitor en evaluatie Rotterdam

Bij de uitwerking van de beschreven actiepunten is steeds inhoud gegeven aan monitor en evaluatie, opdat goed kan worden gevolgd wat de vorderingen zijn op elk gebied en er zondig vroegtijdig bijgestuurd kan worden. De programmacommissie Monitoring en Evaluatie adviseert de andere programmacommissies over de operationalisatie van de indicatoren en de meetbaarheid van de geformuleerde doelstellingen. Die programmacommissies stemmen daartoe hun monitoring en evaluatie af met de programmacommissie Monitoring en Evaluatie. De praktische uitvoering en het koppelen van de informatie aan de gegevensbestanden en de noodzakelijke aanpassingen van de gegevensbestanden zijn onder andere onderwerp van de advisering. In zijn algemeenheid worden de vorderingen op de 10 actiepunten gevolgd in de Rotterdamse Onderwijs Monitor (ROM), die tweejaarlijks verschijnt (2006, 2008 en 2010). Vanaf 2008 wordt de ROM uitgebreid met data uit voorscholen en ROC's. Dan bevat de ROM dus ook evaluatiegegevens over de 10 actiepunten. In 2010 is de ROM uitgebreid met gegevens vanaf de start van een (voor)schoolloopbaan tot en met de startkwalificatie. Andere onderwijsmonitors zijn in de ROM geïntegreerd. In aansluiting op de digitalisering binnen het Rotterdamse onderwijs komt in 2008 de ROM digitaal beschikbaar. Vervolgens kunnen in 2010 door (voor)scholen, schoolbesturen, ROC's, deelgemeenten en gemeentelijke diensten digitaal specifiek voor hen relevante informatie opvragen. De ROM en het achterliggende datawarehouse kunnen zodoende door alle partijen voor beleidsontwikkeling en voor beleidsevaluatie worden gebruikt, waarbij rekening wordt gehouden met de waarborgen voor privacy en juridische aspecten over datalevering.

Rotterdamse Onderwijsmonitor primair en voortgezet onderwijs 2006, Jeugd Onderwijs en Samenleving, december 2006.

Link: <http://www.ph8.nl/upload/catalog/181/182467/2//ROM2006.pdf>

Het Rotterdamse Onderwijs achterstandenbeleid 2002-2006 - Eindrapportage CONCEPT, mei 2007.

http://www.ph8.nl/upload/catalog/181/221177/2//pt%207%20eindrapport_ROAP_II_2005_OT.doc

Den Haag.

Innovatie	Domein(en)/ thema('s)	Doel en doelgroep	Omschrijving	Kenmerken (curriculuminh., cultuur, structu- el, contextueel)	Opbrengsten	Evaluatie beschikbaar/ bijz.
	a b c d e f g	a b c d e f			a b c d e f	
<p><i>Veiligheid</i></p> <p>'Een veilige school'.</p> <p>Actieprogramma 2005-2007.</p>	School en samenleving	Een veilige school voor iedereen. Hele VO	Subdoelen: het versterken van de kwaliteitszorg voor een veilig schoolklimaat. Verbeteren van de professionaliteit van de leerkracht tbv een veilig schoolklimaat, hebben van goede ouder- en leerlingbetrokkenheid. Het verkrijgen van meer samenhang, afstemming en doelmatigheid in de uitvoering van de zorg voor de leerling, realiseren van een specifieke voorziening van jongeren met ernstige gedragsproblemen.		Doelstellingen en subdoelen eind 2007 hopelijk bereikt.	Een projectgroep zal periodiek over de voortgang rapporteren.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
<p><i>Leerling & Zorg</i></p>	School en samenleving	Sluitend netwerk van voorzieningen rond de jongere dat gericht is op begeleiding bij zijn ontwikkeling, verschillende voorzieningen rond de jeugd hebben hun aanbod en werkwijze op elkaar afgestemd en versterken elkaar. Alle leerlingen die extra zorg in het onderwijs behoeven van 4 tot 23 jaar.	O.a.: Zorgstructuren inventariseren en een actieprogramma opstellen, Afspraken over wachttijden Oprichting zorgloket REC-4 Pilot "Segbroek Ketenaanpak" Ontwikkeling reboundvoorzieningen	Externe partners schoolbesturen; samenwerkingsverbanden, instellingen voor jeugdzorg; Welzijnsinstellingen. Het Haags Centrum voor Onderwijsbegeleiding; GGD/ Jeugdgezondheidszorg.	Geen prestatieafspraken	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

<i>Voortijdig schoolverlaten</i>	Diploma...en dan?	Elke Haagse leerling moet in staat worden gesteld een startkwalificatie te behalen. De twee krachtigste instrumenten die de gemeente heeft om uitval te bestrijden is de leerplichtwet en, in het verlengde daarvan, de RMC-functie. Deze laatste houdt in dat alle vsv-ers tot 23 jaar zonder startkwalificatie in kaart worden gebracht en teruggedleid naar school en/of werk.	Handhaving leerplichtwet op basis van protocol schoolverzuim: voorlichting geven over het verzuimprotocol; uitbrengen van een spijbelkrant voor alle VO-leerlingen; een gerichte folder voor de ouders; invoering verzuimprotocol per 1-8-2005. Positioneren van Bureau Halt binnen het gemeentelijk protocol verzuim: 150 LL per jaar met matig spijbelgedrag krijgen een Halt-afdoening; terugkoppeling naar school en andere ketenpartners van LL met meervoudige problematiek. Terugleiden van vsv-ers naar onderwijs en/of werk door het aanstellen van RMC-traject-begeleiders met als taken: in kaart brengen van het aantal vsv-ers; aanschrijven geregistreerde 19-23 jarige vsv-ers; opschonen bestanden; scholen informeren over RMC; oproepen en begeleiden vsv-ers; opbouwen netwerken van mogelijkheden voor vsv-ers.	Het gaat om spijbelende leerlingen en (dreigend) vsv-ers: jongeren tot en met 23 jaar die niet in het bezit zijn van een startkwalificatie, niveau 2. <i>Kernpartners:</i> VO-scholen, ROC's en AOC's, jeugdzorg, politie, justitie, Halt, DSWZ, CWI, leerlingen-administratie.	<i>Algemene prestatie-afspraken:</i> Nuimeting van het aantal vsv-ers per 1-8-2005; Het totaal aantal herplaatste vsv-ers is in het schooljaar 2008/2009 50% hoger dan in het schooljaar 2003/2004.	Monitoring door middel van management-rapportages; Evaluatie d.m.v. effectrapportage aan ministerie OCW.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	☒ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	

91

<i>Breken met breukvlakken</i>	Diploma...en dan?	Het slechten van breukvlakken zodat kansen van leerlingen op een succesvolle schoolcarrière worden vergroot. Gericht op hele VO.	Het slechten van breukvlakken vergroot de kansen van leerlingen op een succesvolle schoolcarrière. BOVO-procedure, schakelklassen, taalbeleid, overstap VO-ROC	Bestuurders en medewerkers van het PO, het VO, het ROC en het HCO.	In 2010: 40 schakelklassen voor instromers in het PO en VO; 3 kop- en/of voetklassen; is de verblijfsduur in de schakelklassen beperkt tot 1 schooljaar; bestaan er verschillende vormen van schakelklassen, aansluitend bij de verschillende behoeften van leerlingen, waarbij zo mogelijk ook de verlengde schooldag benut wordt; is er een doorgaande lijn in het taalaanbod.	In het kader van de stedelijke BOVO-procedure wordt per schooljaar gemonitord op Citoscores en/of IQ-testen. De resultaten van de leerlingen worden tijdens het schakeljaar en na het verlaten van de schakelklas gevolgd <i>Overstap VO-ROC:</i> De resultaten van de lente-actie zijn verwerkt en geleverd door AOB-Compaz.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	☒ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
<i>Ouderbetrokkenheid</i>	School en samenleving	Doelgroep: ouders van kinderen op onderwijsachterstand-scholen (PO) en ouders van leerlingen in het VMBO en praktijkonderwijs.	De ambitie is, dat ouders betrokken zijn bij de ontwikkeling en de schoolvorderingen van hun kinderen, dat zij daarvoor regelmatig de school bezoeken en informatiebijeenkomsten bijwonen. Ook zal de school betrokken moeten zijn bij de thuissituatie van haar leerlingen. Daarvoor is het onder andere nodig dat leerkrachten regelmatig ouders van leerlingen te spreken krijgen.		In 2007 zijn de doelstellingen rondom ouderbetrokkenheid voor de scholen voor VMBO + praktijk-scholen in overleg met het veld nader uitgewerkt en SMART geformuleerd. In 2010 heeft de helft van de praktijk- en VMBO-scholen ouderbeleid structureel geïntegreerd in het schoolbeleid.	De scholen die hebben deelgenomen aan "Meer Kansen Met Ouders" rapporteren jaarlijks of het ouderbeleid is opgenomen in het schoolbeleid, of er een coördinator ouderbetrokkenheid is aangewezen, of er samenwerking/ afspraken zijn mbt ouderbetrokkenheid Stedelijk niveau: een beginmeting (2006) en eindmeting (2010).
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐	

92

<i>Buitenschools leren</i>	Het leren centraal	Het vergroten van de deelname van kinderen aan sport-, kunst- en cultuur-aanbod en het vergroten van de inhoudelijke aansluiting tussen binnen- en buitenschools leren. Kinderen in een (dreigende) achterstandssituatie tussen 6 en 16 jaar .	Buitenschools leren is een vorm van informeel leren, heeft betrekking op vaardigheden en competenties. Geen toetsing en diploma's, wel soms certificaten en portfolio's. Vrijwillige deelname. Streven naar doorgaande ontwikkelingslijnen. Vormen: maatschappelijke participatie, levensechte oriëntatie en ontmoeting en een specifieke competentie oefenen met daarbij levensechte elementen.	Partnersschoolbesturen, DWO's, aanbieders VSD-activiteiten, IMC weekendschool, huiswerkinstellingen, Sportsupport, DSB afdeling milieucommunicatie, DOB, HCO		Jaarlijks wordt een monitor annex evaluatie gehouden onder GOA- Basisscholen , en aanbieders van Verlengde SchoolDag-activiteiten. (telt als onbekend)
	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	
<i>Digitaal leren (en Educatieve TV(ETV))</i>	ICT	Het belangrijkste doel is het stimuleren van onderwijsvernieuwing door en met ICT. Dit gebeurt door het opstarten en ondersteunen van verschillende initiatieven en projecten. Digitaal Leren richt zich op vrijwel het gehele onderwijsveld: Voorschool, PO, VO, Beroeps- en Volwasseneneducatie en Hoger Beroeps-onderwijs.	Afzonderlijke projecten zoals: Ondersteuning voor leerkrachten, Elektronisch Leerling Dossier, BOVO-digitaal, gezamenlijke inkoop ICT-middelen en -diensten, ondersteuning ELO's, naschoolse opvang, Expert op afstand. De Haagse Onderwijsportal (2002) biedt Haagse scholen, docenten en leerlingen de gelegenheid met elkaar in een besloten internet-omgeving te communiceren. Ook onderwijskundige software wordt via de portal aangeboden. Tevens is een geavanceerd leermanagementsysteem beschikbaar. Tenslotte is over alle scholen in het primair- en voortgezet onderwijs in Den Haag uitgebreide informatie te vinden.	HCO, AB-ZHW, Kennisnet, ICT op School, gemeente, scholen, schoolbesturen, SWVZHW, Fronter, Microsoft, Surfnet educatieve en culturele instellingen		Pilots, testconstructies, evaluaties.
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒	

<i>Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt</i>	Diploma...en dan?	Samenwerking tussen school en bedrijf zodat leerlingen goed toegerust de arbeidsmarkt betreden. o.a.: vmbo-leerlingen, voortijdig schoolverlaters, jeugdige werklozen	Campagne Beroepsonderwijs Activiteiten op bedrijventerrein Ondersteuning activiteiten Technolalent en Onderwijstechnocentrum (OTC) Werving stageplaatsen en leerwerkplekken voor het vmbo (en mbo) Maatregelen in het kader van plan van aanpak jeugdwerkloosheid		Werving van extra stageplaatsen en leerwerkplekken	Jaarlijkse evaluatiecampagne Activiteiten jaarlijks gemonitord en geëvalueerd.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☒	

Utrecht

Innovatie	Domein(en)/ thema('s)	Doel en doelgroep	Omschrijving	Kenmerken (curriculuminh., cultureel structureel, contextueel)	Opbrengsten	Evaluatie beschikbaar/ bijz.
	a b c d e f g	a b c d e f			a b c d e f	
Oog voor talent	Het leren centraal	Individuele leerlingen een breed scala aan mogelijkheden bieden om hun talenten zo goed mogelijk te ontplooiën. Hele VO	Streven in samenwerking met partners naar een goede match tussen individuele vragen en mogelijkheden voor optimale ontplooiing. Voorbeelden zijn een Technasium, Junior College of weekendschool, maar ook een sport- of cultuurcampus. Ook valt er te denken aan nauwere contacten met het bedrijfsleven en met sportverenigingen en instellingen voor kunst en cultuur.	Schoolbesturen ROC, onderwijsinstellingen, HKU, DMO afdelingen, GGenGD, bedrijfsleven, ouders, sportverenigingen, kunst- en cultuurinstellingen	onbekend	"dit speerpunt wordt in de komende tijd verder uitgewerkt" monitoring volgt.
	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Schakelbeleid NVT?	Diploma...en dan?	Doel: extra taalondersteuning bieden aan leerlingen die hun schoolloopbaan niet probleemloos kunnen doorlopen vanwege een taalachterstand. Voornamelijk gericht op leerlingen in PO	Extra ondersteuning aan leerlingen van 4 jaar en ouder die een taalachterstand hebben opgelopen. Daarvoor is er de taalschool voor neveninstromers (4-12 jaar), de kopklas voor talentrijke allochtone leerlingen (vanaf 12 jaar) en de internationale schakelklassen (ISK) voor neveninstromers (vanaf 13 jaar).		Gevonden beoogde resultaten alleen m.b.t. PO	In 2007 vindt evaluatie van de bestaande voorzieningen plaats.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

95

Voorkomen voortijdig schoolverlaten	Diploma...en dan?	Een sluitende aanpak realiseren die leerlingen een doorgaande schoolloopbaan garandeert en voortijdig schoolverlaten voorkomt. Hele VO	Utrecht richt zich in de komende jaren met name op het terugdringen van het aantal bovenleerplichtige voortijdig schoolverlaters: jongeren in de leeftijd tussen 17 en 23 jaar, zonder een startkwalificatie (minimaal een diploma mbo niveau 2).	DMO afdelingen, scholen, schoolbesturen, JGZ, bureau jeugdzorg, Wijkwelzijnsinstellingen, samenwerkingsverbanden, politie, justitie, Arbeidsvoorziening	Uitval met 50% terugdringen en het aantal startkwalificaties laten groeien naar 80% in 2010. Sluitende aanpak, dekkend aanbod van ondersteunende voorzieningen voor VO en ROC en centrale regie daarop.	M.i.v. 2007 monitoring
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
Zorgnetwerk	School en samenleving	Opzetten van een zorgstructuur gericht op vroegtijdige signalering van risico's en op passende, integrale zorg – binnen- en buitenschools – voor ieder kind: verbeteren van de zorg in en rondom de school. Kinderen en jongeren in de leeftijd van 0-23 jaar.	Streven met onze partners naar een combinatie van binnen- en buitenschoolse zorg vanuit een stedelijke regie, aansluitend bij ontwikkelingen als Operatie Jong, de nieuwe wet op de jeugdzorg, de herijking van het zorgbeleid in het onderwijs en zoveel mogelijk vanuit een integrale aanpak van zorg.	DMO afdelingen, welzijnsorganisaties, schoolbesturen, jeugdzorg, GGD, provincie	Resultaat 2010: elke school heeft een goed functionerend intern zorgsysteem, doorgaande zorglijnen, voldoende toerusting leerkrachten begeleiders op gebied van signalering/interventie en communicatie.	Eerst: nader onderzoek zorgstructuur. (Nu nog onbekend)
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	

96

<i>De Utrechtse MIX: integratie in het onderwijs</i>	School en samenleving	Bevorderen van ontmoeting tussen verschillende groepen leerlingen en hun ouders om respect ten opzichte van elkaar te vergroten.	In het onderwijs-achterstandenbeleid hebben gemeente en schoolbesturen de taak om gezamenlijk concrete activiteiten te ontwikkelen gericht op het tegengaan van segregatie en het bevorderen van integratie. Integratie in het onderwijs is gericht op twee sporen: integratie tussen groepen met verschillende etniciteiten en integratie tussen groepen met verschillende sociaal-economische achtergrond.		Resultaat 2010: Taalbeleid voor alle doelgroepen. Ouders zijn betrokken vanaf werving en toeleiding VVE tot en met Voortgezet Onderwijs. Scholen VO voor de theoretische leerweg, havo en vwo zijn gemengd en interessant door Maatwerk (prestatie-) afspraken tussen schoolbesturen/scholen en gemeente.	Monitor vanaf 2007
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☒ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	
<i>School en veiligheid</i>	Leefstijl & schoolklimaat	Alle onderwijs leerlingen en onderwijspersoneel van de Utrechtse scholen voelen zich veilig in en rond de school. Veiligheid is een onderdeel van het pedagogisch klimaat binnen een school.	Voor het VO wordt speciale aandacht gegeven aan die scholen waar de veiligheid laag scoort. Deze scholen krijgen hiervoor extra subsidie. De opdracht aan deze werkgroep is om een systeem tot intervisie te ontwikkelen voor scholen in het voortgezet onderwijs. Werkgroep moet input leveren voor het jeugd- en veiligheidsbeleid op gemeentelijk niveau.	Veiligheidspartners: politie, bureau jeugdzorg.	Resultaat 2010: Een hogere minimale score op de veiligheidsbeleving in en rond de school: op een schaal van 1 tot 10 scoren alle scholen een 8 of hoger. Alle scholen, te starten bij het VO, beschikken over een incidentenregistratie.	Eind schooljaar 06/07 is duidelijk hoe gemeente en scholen (PO en VO) samen werk maken van veiligheid in en om scholen. Vanaf dan zal er jaarlijks een vorm van rapportage plaatsvinden. (niet gevonden)
	☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	

97

<i>De school: centrum voor brede ontwikkeling</i>	School en samenleving	Doel: een gevarieerd en toegankelijk aanbod van naschoolse activiteiten realiseren voor leerlingen op school (primair en voortgezet onderwijs) en in de wijk. Hele PO + VO	Al bestaande naschoolse activiteiten zijn bijvoorbeeld verlengde schooldag, verkeersonderwijs, vredeseducatie en schoolzwemmen. Het onderwijsbeleid van Utrecht wil een nieuwe invulling geven aan deze activiteiten. De opdracht aan deze werkgroep is dan ook om aan te geven hoe aan deze activiteiten vorm kan worden gegeven. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn spreiding over de stad, toegankelijke voor alle leerlingen en extra aandacht en inzet voor doelgroepen. Het aanbod moet daarbij goed aansluiten bij de vraag van scholen, leerlingen en ouders.	Samenwerking op terrein van sport, cultuur, club- en buurthuiswerk.	Resultaat 2010: een gezamenlijk aanbod van naschoolse activiteiten in, in ieder geval de sociale heroveringswijken van de stad.	Monitor vanaf 2007
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	

Monitoring Utrecht

Met ingang van 2007 zal de Utrechtse onderwijsagenda 'in uitvoering' zijn. Gemeente en schoolbesturen stellen samen vast hoe wij de ontwikkeling, de uitvoering en de resultaten van de onderwijsagenda gaan meten. Hiertoe wordt een eenvoudig volgsysteem met kernindicatoren opgezet zodat wij, op basis van jaarlijkse voortgangsrapportages, kunnen bijsturen en besluiten kunnen nemen. Er zullen in dit verband ook monitoringsafspraken worden gemaakt over de effecten van het beleid. Zo zal er een beperkte monitor onderwijsachterstanden ontwikkeld worden. Alle partners zorgen voor de benodigde gegevens ten behoeve van de monitoring.

Onder 'onderzoeksrapporten':

- OCW-Monitor 2002
- En wel 'evaluatie van de verlengde schooldag' (maar dat is PO)

98

Maastricht

Innovatie	Domein(en)/ thema('s)	Doel en doelgroep	Omschrijving	Kenmerken (curriculuminh., cultureel structureel, contextueel)	Opbrengsten	Evaluatie beschikbaar/ bijz.
	a b c d e f g	a b c d e f			a b c d e f	
Versterken kennisinfrastructuur	School en samenleving	Om de stad nu en in de toekomst vitaal en dynamisch te houden.	Versterking internationale positie Maastrichts onderwijs, bevorderen vreemde talen Frans/Duits, ondersteuning masterplan VO, ondersteuning projecten landelijk Actieplan Bèta/ techniek.		Beoogde effecten: verhoging opleidingsniveau bevolking, bevorderen van de sociaal-economische mobiliteit, toename werkgelegenheid en daling aantal werklozen (verhogen arbeidsparticipatie).	Om aan onderwijs gekoppelde resultaten te kunnen volgen wordt in 2007 samen met scholen en ingebed in de gemeentebrede monitoring van effecten van beleid een meet-instrument ontwikkeld.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☒	
Verbeteren aansluiting onderwijs/ arbeidsmarkt	Diploma...en dan?	Door de relatie tussen (onderwijs)innovatie-beleid en arbeidsmarkt-beleid te versterken, in afstemming met sociale zekerheid en zorg en welzijn, bevorderen wij de afname van jeugdwerkloosheid en een betere regionale aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.	Afspraken maken met scholen inzake verbetering van beroepskeuzegedrag van leerlingen, verder implementeren van de methodiek Jongeren@work op weg naar startkwalificatie/ werk. In de periode 2006-2010 500 extra stage- en leerwerkplekken in de stad.		Beoogde effecten: verhoging opleidingsniveau bevolking, bevorderen van de sociaal-economische mobiliteit, toename werkgelegenheid en daling aantal werklozen (verhogen arbeidsparticipatie).	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☒	

Vergroten aantal jongeren dat een startkwalificatie haalt	Diploma...en dan?		Uitvoeren wettelijke taken leerplicht gericht op het zoveel mogelijk terugdringen ongeoorloofd verzuim.		Streven naar een afname van het aantal voortijdige schoolverlaters met 0.17% (25 leerlingen) in vergelijking met 2006	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
Voorkomen en verminderen van onderwijs-achterstanden	School en samenleving	Achterstanden zo vroeg mogelijk signaleren en bestrijden	Schakelfuncties po-vo voor een effectievere doorstroom, Uitvoeren "onderwijsachterstande nbeleid nieuwe stijl". Aanpak segregatie langs inkomenslijnen.		In 2009 zijn er 4 schakelklassen. Beoogde effecten: bestrijden van onderwijsachterstanden en voorkomen van vsv zonder startkwalificaties, verhogen sociale en economische redzaamheid.	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
Sluitende zorgstructuren inrichten in en rond het onderwijs	School en samenleving	Afstemming tussen de veelheid van voorzieningen en de aansluiting op de vraagsturing vanuit het onderwijs.	Opstellen van regionale en lokale educatieve agenda, ondersteunen van extern onderzoek naar doorlopende zorgstructuren in PO, VO en MBO, participeren in het strategisch en tactisch beleidsoverleg Jeugd.		Beoogde effecten: Bestrijden van onderwijsachterstanden en voorkomen van vsv zonder startkwalificaties, verhogen sociale en economische redzaamheid.	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
Vraaggericht inrichten van educatieve steunstructuren	Het leren centraal	Streven naar een zo breed mogelijke kwalificatie en vorming van jeugdigen.	Opstellen van een educatieve Agenda met schoolbesturen. Thema's: veiligheid, verkeerseducatie, cultuureducatie, gezondheidseducatie enz.		Beoogde effecten: Bestrijden van onderwijsachterstanden en voorkomen van vsv zonder startkwalificaties, verhogen sociale en economische redzaamheid.	Onbekend
	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	

Instandhouden/ ontwikkelen goede fysieke onderwijs- infrastructuur		Goede huisvesting voor het onderwijs	Opstellen van het Jaarlijks Plan van Scholen, opstellen programma en overzicht onderwijshuisvesting jaarschijf 2008, etc.		Beoogde effecten: garanderen toegankelijkheid en bereikbaarheid van onderwijs en leveren van een bijdrage aan de woonomgeving en de leefbaarheid in buurten.	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☒	
Waarborgen voldoende openbaar onderwijs		Voldoende openbaar onderwijs ten behoeve van een pluriforme en toegankelijke onderwijsinfrastructuur.	Formeel overleg, toetsen jaarstukken, bestuurlijke bevoegdheden openbaar onderwijs heroverwegen.		Beoogde effecten: garanderen toegankelijkheid en bereikbaarheid van onderwijs en leveren van een bijdrage aan de woonomgeving en de leefbaarheid in buurten.	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☒	

Groningen

Innovatie	Domein(en)/ thema('s)	Doel en doelgroep	Omschrijving	Kenmerken (curriculuminh., cultureel structureel, contextueel)	Opbrengsten	Evaluatie beschikbaar/ bijz.
	a b c d e f g	a b c d e f			a b c d e f	
Project gezonde en veilige school	Leefstijl & schoolklimaat	Structurele aandacht voor het bevorderen van gezond en veilig gedrag. Hele VO	Afnemen van veiligheidsmatrix, invoeren peer-mediation, voorlichting genotmiddelen, begeleiding en invoering leerlingraden, deskundigheidsbevordering en – uitwisseling op de scholen, nieuwsbrief, ouderparticipatie.	Samenwerking jeugd- en jongerenwerk, Halt	Opbrengsten = doelstellingen	Op basis van de evaluatie Gezonde en veilige school 2005 zijn voorstellen ontwikkeld voor voortgang. (niet gevonden)
	☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
Cultuureducatie	Het leren centraal	Structurele aandacht voor cultuur in alle typen van VO	Inzet cultuur coördinatoren, Begeleiding van scholen door Kunstencentrum afdeling 2/22	Samenwerking met o.a. muziekschool, kunstencentrum, natuurmuseum	Opbrengsten = doelstellingen	Effectmeting gaat plaatsvinden (zie verderop)
	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
Afstemming zorg	School en Samenleving	Voorkomen dat kinderen tussen de mazen van de hulpverlening doorglijpen. Hele PO + VO	Zorgstructuur van scholen in nauwe verbinding brengen met de bredere zorgstructuur op wijk- of vensterschoolniveau.		Opbrengsten = doelstellingen	Effectmeting gaat plaatsvinden (zie verderop)
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Veiligheid	Zie gezonde en veilige school.					

<i>Voortijdig schoolverlaten</i>	Diploma...en dan?	Jongeren in staat te stellen ten minste een beroepsopleiding af te ronden die kwalificeert voor arbeid in de kenniseconomie (startkwalificatie MBO, niveau 2): uitval signaleren en aanpakken. Hele VO, nadruk op VMBO	Inzet vanuit leerplicht en RMC-functie intensiveren, VMBO versterken, Nieuwe manier van leren: praktijkleren, Slechten van overgang VMBO-MBO, Verbetering aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt. Promotiecampagne techniek Implementatie Reboundvoorziening		Het percentage vsv zonder diploma komt in de periode tot 2010 niet boven de streefwaarde van 4,5%.	Nulmeting + jaarlijkse monitor: Percentage doorstroom vmbo-mbo, percentage vsv zonder diploma en dat een vervolgtraject volgt.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
<i>Taal- en onderwijs-achterstanden</i>	School en samenleving	Schakelklassen ook mbt VO	Vnl preventief: VVE + PO , maar ook schakelklassen.	Ouderbetrokkenheid		Effectmeting gaat plaatsvinden (zie verderop)
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
<i>Gezondheid en leefstijl</i>	Leefstijl en schoolklimaat	Het bevorderen van gezond en veilig gedrag onder jongeren. Voorkomen van gezondheidsproblematiek, vermindering van het percentage 0-19-jarigen met overgewicht (VO)	Bevorderen van gezond gedrag door middel van voeding en beweging. Inzetten van interventies om overgewicht te voorkomen en te verminderen. Bslim!			Effectmeting gaat plaatsvinden (zie verderop)
	☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
<i>Academische Scholen</i>			In Groningen alleen PO??			Vindt plaats door UOOG + GION
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

103

<i>Docentium</i>	Professionalisering docent	Eigenaarschap van leraren over hun professionele ontwikkeling te vergroten, leraren betrekken bij schoolontwikkeling en onderwijsinnovatie.	Actieve, vraaggestuurde deelname in themagroepen onder begeleiding van een themacoördinator.			Ja: <i>Bovenschoolse netwerken van docenten, eindrapport.</i> R.H.Hofman & B.J.Dijkstra, GION, 2007.
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐	
<i>Maatschappelijk opvoeden en burgerschap</i>	School en samenleving	Dat kinderen en jongeren opgroeien tot vrije en verantwoordelijke burgers die een bijdrage weten te leveren aan een open democratische samenleving.	Bevorderen van actieve participatie van kinderen, jongeren en hun ouders Stimuleren van sociale competenties (maatschappelijke stages) Minder vrijblijvend (deel uitmaken van de samenleving is niet vrijblijvend) Stimuleren van sociale cohesie in de wijk en in de scholen met aandacht voor multiculturele samenleving		Opbrengsten = doelstelling	Onbekend
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	

Effectmeting minder beschrijvend maken (Groningen)

Voor het meten van effecten van beleidsonderdelen is aanvullend onderzoek nodig. Op de volgende terreinen zijn onderzoeksrapporten verschenen: Gezonde en veilige school, voortijdig schoolverlaten en Kansenbeleid en het Project Vensterscholen. Deze rapportages hebben vooral een beschrijvend karakter. Uitzondering is de evaluatie van het kansenbeleid. Over de effecten van het jeugdbeleid kunnen we dus meer informatie verzamelen. In een nieuwe planperiode zal hiervoor meer aandacht moeten komen. Eerdere evaluaties:

- *Evaluatie Vrijblijvend Voorbij – eindverslag evaluatie "Plan van aanpak voorkomen voortijdig schoolverlaten"*
Brandsma, H.P., Knuver, J.W.M. en Tinga, F.S. (2005, ABCG, Groningen)
- *Evaluatie kansenbeleid Groningen 1998-2002.* Knuver, J.W.M., Mulder, J.J. en Bleker, L.A.W. (2003, Evaluatiegroep voor het onderwijs, Groningen)

104

Bijlage 3.4 Innovaties op het niveau van landelijke pedagogische centra

Instantie	Soort/nr	Doel	Domein							Doelgroep							Opbrengsten							innovatie/werkwijze	Evaluatie beschikbaar?				
			a	b	c	d	e	f	g	a	b	c	d	e	f	a	b	c	d	e	f								
KPC-groep	Ped Cen 1	Zorg voor leerlingen verbeteren				x				x	x	x	x					x	x							Zorg: Zorgverbreding VO	nog nagaan		
		Leren van leerlingen verbeteren/aansluiten bij moderne leerling	x								x	x	x	x					x		x						Het nieuwe leren. Hier valt wel heel veel onder, zoals scholenbouw, integrale schoolontwikkeling en herontwerp van het onderwijs	nog nagaan	
		Leerlingen leren omgaan met ICT				x					x	x	x	x					x								Leren en ICT, voorbeelden, praktijk, elektronische leeromgevingen	nog nagaan	
		Onbekend				x					x	x	x	x													Digitaal portfolio	nog nagaan	
		Doorlopende leerlijn bevorderen, samenhang in onderwijs bevorderen	x								x	x	x	x													Doorlopende leerlijn (beroepskolom): techniekplein	nog nagaan	
		Praktijklessen meer beroepsgericht maken	x		x						x									x		x					Doorlopende leerlijn (beroepskolom): werkpleksimulatie	nog nagaan	
		Differentiatie tussen leerlingen	x									x	x	x	x												Flexibele curricula	nog nagaan	
		Zorg voor leerlingen verbeteren										x									x	x						Zorg: Leerwondersteunend onderwijs	nog nagaan
		Leren van leerlingen verbeteren/aansluiten bij moderne leerling	x		x							x	x	x	x						x		x					Slash21	nog nagaan
		Zorg voor leerlingen verbeteren										x	x	x	x						x		x					Zorg: calamiteitenteam	nog nagaan
Cinop	Ped Cen 4	Loopbaan ontwikkeling: begeleiding zorgleerlingen								x	x		x													Integrale zorgaanpak			
		Werkend leren/leren op de werkplek	x								x	x		x													Het goed benutten van leerwerkplekken		
		Verbeteren leren van een taal	x																			x					ontwerpen van taaltaken op internet		
		Doorgaande leerlijnen vmbo-roc op gebied van taal	x																				x				Doorgaande leerlijnen vmbo-roc op gebied van taal		

		Doorgaande leerlijnen vmbo-roc, voorkomen schooluitval								x	x	x															Competentieleren		
APS	Ped Cen 2	Motivatie van leerlingen en kwaliteit van leerproces verbeteren	x																								Natuurlijk leren	nog nagaan	
		Integratie van allochtone groepen in NL bevorderen																										Leerlinggericht onderwijs, gericht op multiculturaliteit	nog nagaan
		Relatie onderwijs/praktijk bevorderen																										Werken met competenties	nog nagaan
		Samenhang in onderwijs bevorderen																										Teamgericht werken	nog nagaan
		Kwaliteit van onderwijs verbeteren	x																									Kwaliteitszorg	nog nagaan
CPS	Ped Cen 3	Leerresultaten verbeteren	x																								Activerende didactiek	nog nagaan	
		Leerresultaten verbeteren	x																									Samenwerkend leren	nog nagaan
		Verbeteren taalonderwijs	x																									Talen: internationalisering. Uiteenlopende projecten	nog nagaan
		Verbeteren taalonderwijs	x																									Taalportfolio	nog nagaan
		Verbeteren taalonderwijs	x																									Onderdompelingsmethode	nog nagaan
		Zelfstandig leren bevorderen	x																									Zelfregulerend leren	nog nagaan
		Verbeteren taalonderwijs	x																									Gebruik van ICT bij het talenonderwijs	nog nagaan
		Differentiatie tussen leerlingen	x																									Programma's voor hoogbegaafdheid	nog nagaan
		Zelfstandig leren bevorderen	x																									Leerlingen zelfstandig laten leren	nog nagaan
		Onbekend																										Junior college	nog nagaan
		Onbekend																										Verticale deelschool	nog nagaan
Onbekend																										De leertuin	nog nagaan		
Pedagogisch klimaat verbeteren																										Pedagogisch didactisch handelen: voorbeeldprojecten	nog nagaan		
Samenhang in onderwijs bevorderen																										Leergebieden	nog nagaan		

		Samenhang in onderwijs bevorderen			x																																Minder handen voor de klas	nog nagaan	
		Leerling beter voorbereiden op maatschappij																																				Maatschappelijke stage	nog nagaan
		Veiligheid op school bevorderen			x																																	Veilige school	nog nagaan
		Leerresultaat verbeteren door betrokkenheid ouders	x																																			Omgaan met ouders/ vergroten ouderbetrokkenheid	nog nagaan

3.5 Inventarisatie van innovaties op het niveau van het Ministerie van OC&W.

			Doel	Innovatie/ werkwijze
Ministerie OC&W	Ministerie	www.minocw.nl	Met name samenhang in onderwijs bevorderen	Onderbouw VO
			Verticale doorstroming in beroepskolom bevorderen	Leerwegen VMBO
			Zorg voor leerlingen verbeteren	Leerlingenzorg
			Leerresultaat verbeteren door betrokkenheid ouders	Beweging
			Verticale doorstroming in beroepskolom bevorderen	Beroepskolom
			Onderwijsachterstanden inhalen	Achterstandenbeleid
			Onderwijsachterstanden inhalen	Brede school
			ICT vaardigheden stimuleren	ICT in het onderwijs
			Voortijdig schoolverlaten voorkomen	Leerplicht en startkwalificatie / voortijdig schoolverlaten
			Leefklimaat in school verbeteren	Schone school
				Leven lang leren
				Normen en waarden
			Veiligheid op school bevorderen	Veilige school
			Professionalisering docenten	Academische scholen

Bijlage 4.1 Inventarisatie tijdschriftartikelen

Pedagogische studiën

Titel	Abstract	Effectmeting?
<p>Twee ontwerpen voor waardevormend geschiedenisonderwijs: een effectstudie</p> <p>J.A. Schuitema, W. Veugelers, G. Rijlaarsdam en G. ten Dam 2007 (84) 100-116</p> <p>het leren centraal</p>	<p>Dit onderzoek toetst de effectiviteit van groepswork in het kader van dialogisch waardevormend onderwijs binnen het vak geschiedenis. Er werden twee leerarrangementen ontwikkeld en beproefd in het tweede leerjaar van het vwo. Beide beoogden leerlingen te stimuleren zich een mening te vormen, rekening houdend met conflicterende waarden en verschillende perspectieven. De arrangementen verschilden in de hoeveelheid groepswork en klassikaal onderwijs. De kwaliteit van de meningsvorming werd gemeten via korte essays die leerlingen schreven over een moreel dilemma. De essays werden beoordeeld op het gebruik van waarden en multiperspectiviteit, en op de kwaliteit van historisch redeneren.</p>	<p>Ja, zie bijlage 4.2</p> <p>De resultaten laten zien dat leerlingen die relatief veel in kleine groepjes werkten, vergeleken met leerlingen die verhoudingsgewijs meer klassikaal les kregen, in hun essays vaker refereerden aan waarden en zich beter rekenschap gaven van verschillende perspectieven.</p>
<p>Contrasten en praktijken. Waardevormend onderwijs en burgerschapsvorming op drie vwo-scholen</p> <p>H. Leenders, W. Veugelers en E. de Kat 2007 (84) 84-99</p> <p>school en samenleving</p>	<p>In dit vragenlijstonderzoek worden de doelstellingen, praktijken en leerresultaten ten aanzien van waardevormend onderwijs op drie vwo-scholen met te onderscheiden burgerschapsoriëntaties onderzocht. Nagegaan wordt wat docenten en leerlingen in de bovenbouw nastreven op het gebied van pedagogische doelen, sociaal-maatschappelijke doelen, morele ontwikkeling, omgang met waarden en dialoog en pluriformiteit; hoe dit in de praktijk gestalte krijgt en hoe docenten en leerlingen de leerresultaten inschatten.</p>	<p>Ja, zie bijlage 4.2</p> <p>Waardevormend onderwijs kan een uitgesproken sociale invulling hebben en kan bestaan uit een combinatie van een accent op sociale ontwikkeling en op autonomieontwikkeling. Leerlingen verschillen niet zoveel van elkaar in wat zij wensen t.a.v. waardevormend onderwijs. De verschillen in praktijken en leerresultaten die zij aangeven hangen samen met de school waar zij op zitten. Verrassend is dat leerlingen inhoudelijk andere accenten blijken te leggen dan docenten: hun interesse is sociaal en meer maatschappelijk en politiek geëngageerd dan docenten aangeven.</p>
<p>De ontwikkeling van professionele kennis via actieonderzoek door docenten en de begeleiding daarvan door opleiders</p> <p>P.Ponte, J. Ax, D. Beijaard en Th. Wubbels 2002 (79) 322-338</p> <p>professionalisering docent</p>	<p>Een onderzoek naar de ontwikkeling van professionele kennis via actieonderzoek door docenten, en de invloed die de begeleiding daarop heeft. Bij professionele kennis via actieonderzoek verkregen, gaat het om inzichten die docenten zelf ontwikkelen. Het theoretische beschrijvingskader van het onderzoek legt een verbinding tussen de Angelsaksische 'Action Research'-traditie en de Duitse 'Allgemeine Didaktik'. Het onderzoek is opgezet als een beschrijvende en exploratieve casestudie. De casus bestond uit zeven groepjes docenten op zes scholen. Deze groepjes werden gedurende twee jaar begeleid door vier docenten van twee lerarenopleidingen.</p>	<p>Ja, zie bijlage 4.2</p> <p>Uit de resultaten blijkt dat de docenten zich aanvankelijk vooral richten op kennis over wat zij zouden willen doen (verschijnselen) en nauwelijks op wat zij daarmee willen bereiken (werkingen). Zij richten zich aanvankelijk dus vooral op wat zij feitelijk doen. Dit betekent dat docenten uit zichzelf vooral kennis ontwikkelen op het technologisch kennisgebied en nauwelijks op het empirisch en ideologisch kennisgebied. Uit de resultaten blijkt echter ook dat docenten kennis op alle drie gebieden gaan ontwikkelen, narmate begeleiders daar meer aandacht aan gaan besteden.</p>

109

<p>Lerend werken in de docentenwerkplaats: praktijktheorieën van docenten over competentiegericht voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs</p> <p>A. Seezink en J.M.M. van der Sanden 2005 (82) 275-292</p> <p>professionalisering docent</p>	<p>Dit onderzoek is vanuit een SOOP-perspectief (integrale benadering van Schoolontwikkeling, Opleiden van leraren, Onderwijskundig onderzoek en Professionele ontwikkeling van leraren) opgezet bij docenten met verschillende (vak)achtergronden, die samenwerken in een docentenwerkplaats. In deze docentenwerkplaats worden loopbaangerichte projecten, lesmaterialen en didactische werkvormen ontwikkeld in het kader van het vormgeven van competentiegericht voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs. Met dit onderzoek pogen we een bijdrage te leveren aan het proces van gezamenlijke concept-ontwikkeling en expansief leren in de docentenwerkplaats.</p>	<p>Ja, zie bijlage 4.2</p> <p>Onderzocht is, in hoeverre concepten en principes uit het Cognitive Apprenticeship Model naar voren komen in de praktijktheorieën van deze docenten. De docenten gingen vooral in op didactische maatregelen en kenmerken van de sociale context. Uitspraken over leerinhouden en opbouw van het onderwijsprogramma kwamen in mindere mate naar voren. Daarnaast zijn we geïnteresseerd in hoeverre zich daarbij een (eventuele) spanning tussen het door Sfar (1998) onderscheiden acquisitie- en participatieperspectief manifesteert. Dat bleek het geval bij ongeveer de helft van de docenten.</p>
--	--	---

Didaktief

Titel	Abstract	Effectmeting?
<p>Zoekterm: innovatie (geen geschikte artikelen)</p>		
<p>Zoekterm: Onderwijsvernieuwing</p>		
<p>Leerlingen Slash 21 even goed als andere leerlingen</p> <p>Oktober 2004, 38-39</p> <p>Anders organiseren</p>	<p>Onderwijsvernieuwing die niet van bovenaf is opgelegd? Met een aanpak waarbij alle aspecten van het onderwijs in samenhang worden aangepakt? Het kan, getuige het nieuwe leren in de vorm van Slash21.</p>	<p>Ja, Zie bijlage 4.2</p> <p><i>Slash 21 in de praktijk</i>. P.Edelenbos, P.A.J.Bouhuijs, M. Gullikers-Dinjens, F. Ronteltap en W.H.F.W. Wijnen.</p> <p>GION: Groningen en ECAL: Maastricht, 2004.</p> <p>De leervorderingen voor Nederlands en wiskunde van de slash 21-leerlingen lopen grosso modo gelijk met die van een controlegroep. Begrijpend lezen doen ze zelfs iets beter.</p>
<p>Optimaal toegerust voor de toekomst</p> <p>April 2005, 36</p> <p>Professionalisering docent</p>	<p>Onderwijsvernieuwing in het voortgezet onderwijs heeft de meeste kans van slagen als alle docenten actief betrokken zijn. Een goede manier is om hen in docentenontwerpteam (DOT) het nieuwe leerplan mede te laten ontwikkelen. VB: "Verbouwingsschool" Bonhoeffer College Enschede. Nieuw concept: Maatwerk. "De samenwerking lijkt de professionele discussie over onderwijsverbetering te stimuleren". DOT= groepen collega's werken met elkaar aan vernieuwing en reflecteren op hun handelen. Samen met Universiteit Twente en SLO</p>	<p>Nee, niet in artikel weergegeven.</p>
<p>Van buiten leren</p> <p>Juni 2001, 8-10</p> <p>Anders organiseren</p>	<p>Van buiten leren: de school verlaten om buiten onderzoek te doen als manier om zelfstandig leren vorm te geven. Acht scholen vormen een netwerk waarbinnen cultureel erfgoed gebruikt wordt bij de vormgeving van een inspirerende leeromgeving en activerende didactiek.</p>	<p>Nee, niet bekend. Wel: een implementatieonderzoek (achtergronden, ervaringen, tips):</p> <p><i>Van buiten leren, ervaringen met het gebruik van cultureel erfgoed als externe leeromgeving in het voortgezet onderwijs</i>. P. van der Zwaal, M. Synders. Garant Leuven/ Apeldoorn 2001</p>

110

Zoekterm: vernieuwing		
De moeite van het vanzelfsprekende April 2004, 30-31 Professionalisering docent	Algemeen over een scholennetwerk. Docenten die deelnemen aan een scholennetwerk steken hier meer van op dan van het volgen van een cursus. Dit blijkt uit een studie gebaseerd op tien jaar scholen-netwerken. Voorwaarde is wel dat de deelnemers zich openstellen voor elkaar.	Nee, niet weergegeven in artikel <i>De moeite van het vanzelfsprekende. Kennis delen en kennis ontwikkelen in scholennetwerken.</i> P. Leenheer, G. Vrieze, J. van Kuijk en K. Kwakman. Garant: Antwerpen/ Apeldoorn, 2003.
Een doorstart voor het studiehuis September 2001, 9 Professionalisering docent	Onderzoek door tweede fase adviespunt. Vijftig schoolbezoeken, gericht op de docent. Uitkomsten: te weinig eigen visie, te weinig communicatie met team, te weinig instrumenten om docenten tot overleg aan te zetten.	Nee, geen effectonderzoek <i>De ontwikkeling van online leercommunities in het studiehuis.</i> S. de Vries, L. Roossink, J. Moonen. NWO-PROO-project. OCTO, Enschede, 2001.
Kennisnet komt langzaam op stoom Maart 2001, 10-12 ICT	Kennisnet wordt steeds meer 'a place to be', meldde minister Hermans afgelopen november 2000 in zijn voortgangsrapportage 'Onderwijs on line'. Inderdaad krijgen steeds meer scholen een aansluiting. Maar er klinkt ook de nodige kritiek: Kennisnet is te traag, heeft nog te weinig inhoud en ook de didactische vernieuwing laat voorlopig nog op zich wachten. Wel zijn er de laatste maanden belangrijke sprongen vooruit gemaakt. ICT	Nee, niet weergegeven in artikel
Overladen studiehuis in zwaar weer November 2001, 11 Anders organiseren	Het gaat niet al te best met de vernieuwingen in het voortgezet onderwijs. De basisvorming is, na sterke druk uit het veld, in feite teruggedraaid. Ook in het studiehuis zijn er problemen, een te vol en versnipperd programma, tegenvallende examenresultaten en dwarse leerlingen en docenten.	Nee, niet weergegeven in het artikel. Uitspraken op basis van 'adviespunt'
Samenwerken via internet motiveert November 2001, 35 ICT	Online leercommunities kunnen ervoor zorgen dat het studiehuis beter uit de verf komt. Zo kan de 'groepsvorming' via internet de gewenste inhoudelijke, didactische en technisch/organisatorische vernieuwingen dichterbij brengen.	Nee, geen effectmeting gevonden. <i>Beoogde opbrengsten:</i> positieve invloed op actief en zelfverantwoord leren van leerlingen en binnen- en buitenschoolse samenwerking en op de motivatie van leerlingen en docenten.
Scheikunde met appelmoes en pilletjes Mei 2000, 35 Het leren centraal	De vernieuwingen in het VO hebben nauwelijks effect gehad op het scheikundeonderwijs. De vakinhoud en leerdoelen zijn grotendeels gelijk gebleven.	Nee, niet in artikel weergegeven. Wel inhoudelijk onderzoek: <i>Chemistry in products: a cultural-historical approach to initial chemical education.</i> J.G.M. van Aalsvoort, Proefschrift Universiteit van Utrecht, 2000.
Talen op de weg uit het dal April 2003, special, 2-4 Anders organiseren	Over vijftig jaar ziet het talenonderwijs er heel anders uit. Iedere leerling heeft een portfolio, kan op elk gewenst tijdstip examens doen en krijgt uiteindelijk een uitslag die Europees compatible is. Dat voorspelt Gerard Westhoff. Op Slash 21 nemen ze al een voorschotje op het nieuwe denken over moderne vreemde talen.	Nee, niet weergegeven in artikel. (Wel effectmeting bekend: Zie Slash 21)

Vernieuwing in het vmbo: Gemengde Leerweg Plus Mei 2004, 10-11 Diploma...en dan?	Het Fioretti College in Veghel heeft er een nieuwe leerweg bij: de Gemengde leerweg Plus. Deze biedt leerlingen een stevige basis om door te stromen naar mbo en desgewenst hbo. Bijzonder in deze vernieuwing is de wekelijkse docentenwerkplaats, waarbij alle vakdocenten samen nieuwe leermiddelen ontwikkelen.	Ja, zie bijlage 4.2 (is gerelateerd onderzoek op dezelfde school) <i>Leren in bedrijf: werkt het?</i> M. Kuipers & Frans Meijers. Nijmegen/ Goor, maart 2007. "Het Fioretti College is een pracht van een onderzoeksobject: niet voor niets doet een promovenda van J. van der Sanden op school onderzoek naar de GL+-vernieuwing. Ze observeert docenten en onderzoekt hoe zij het competentiegericht leren vormgeven. Daarnaast ondervraagt zij leerlingen na elke projectweek over hoe zij het nieuwe onderwijs en het docentgedrag ervaren". Op de website www.lereninbedrijf-qplus.nl staan diverse rapporten over werkplekieren etc.
--	---	--

Onderbouwmagazine

Titel	Abstract	Effectmeting?
Quest, een school in een school Anders organiseren	Het Roland Holst College is onder de naam Quest met een heel nieuwe onderwijsvorm gestart naast de reguliere klassen. Een school in een school. Wat is Quest? De pijlers zijn kennis, vaardigheden en persoonlijke kwaliteiten. Wat de leerlingen voor de tweede fase moeten kennen is in 'repeterende kennistoetsen' gestopt. De toets wordt elke zes weken afgenomen, waarbij er telkens nieuwe vragen bij komen en een deel van de oude vragen wordt herhaald. De leerlingen scoren geen cijfers, maar een percentage. Aan het eind van het eerste jaar moeten ze 80 procent op de kennistoets scoren. Ook de vorderingen met betrekking tot vaardigheden en persoonlijke kwaliteiten worden in percentages uitgedrukt. Daarvoor zijn leerlijnen ontwikkeld, die zijn beschreven in termen van beginnergedrag en expertgedrag. Leerlingen hebben een mentor. Verwante vakken zijn geclusterd. In plaats van uurtjes worden altijd hele dagdelen aan een cluster besteed.	Ja, satisfactieonderzoek gevonden (zie bijlage 4.2) op de website van de school: www.arfc.gsf.nl evenals een positief rapport van de inspectie. Tevreden tot zeer tevreden: dat was de uitkomst van een mini-enquête over het nieuwe leren die alle Quest-leerlingen en 90 procent van hun ouders hebben ingevuld. Alleen was er enige twijfel over de kennisontwikkeling. Leren de leerlingen binnen Quest wel genoeg? Die vrees is ongegrond, zegt teamleider M. Manders: 'We hebben in de reguliere tweede klas Quest-toetsen afgenomen voor de exacte vakken en de zaakvakken. Op alle examenrelevante onderdelen hadden de Quest-leerlingen betere resultaten dan de reguliere leerlingen.' De onderwijsinspectie is lovend. In het periodieke kwaliteitsonderzoek heeft Quest op alle punten plussen gescoord. De inspectie noemt Quest een sterk vernieuwend project dat daadwerkelijk bijdraagt aan de motivatie van leerlingen.

'Wij worden niet lui' - dansklas in Venlo Diploma...en dan?	De Venlose scholengemeenschap biedt samen met het Beekdal Lyceum in Arnhem een van de zeven erkende vooropleidingen voor de dansacademie. Na de brugperiode is de vooropleiding dans op het Valuas alleen te combineren met havo en vwo. In het aangepaste lesprogramma zit minimaal tien uur dans per week. Daar tegenover staat in de onderbouw een aantal vrijstellingen: geen tekenen, handvaardigheid en muziek, geen techniek en geen lichamelijke opvoeding – beweging krijgen ze genoeg.	Nee, niet weergegeven in artikel Opmerking: Lijden de schoolprestaties van de dansleerlingen werkelijk niet onder de druk van hun dansopleiding? 'Soms wel, maar in het algemeen is het geen probleem', oordeelt de coördinator. 'Dit zijn kinderen met wie je goed afspraken kunt maken. Als je zegt: dit en dat mis je en dat moet je dus en zo inhalen, dan doen ze dat ook. Het neemt niet weg dat het soms verstorend is voor de rest van een klas als alle dansers weer eens eerder weg moeten.'
Betekenisvol leren op het gymnasium; wat is er zo boeiend aan wetenschap? Het leren centraal	Het gezamenlijke ontwikkelproject Pegasus – een unicum in de gymnasiale wereld – verzamelt, beproeft en verspreidt onderwijsmateriaal voor de thema's kunst, klassiek en bèta. Leerlingen volgen wekelijks een dagdeel projectonderwijs (X8-projecten, alfa- of gammaprojecten).	Nee, niet weergegeven in artikel. Opbrengsten Sinds de zomervakantie is bij Pegasus het verzamelen en uitproberen van materiaal pas echt goed op gang gekomen. Binnenkort zijn op www.gymnasia.nl de eerste opbrengsten en een beschrijving van ervaringen uit de werkgroepen te vinden. In december worden de opbrengsten gepresenteerd op de jaarlijkse landelijke rectorenbijeenkomst. (Niet gevonden op website (BD)) Wel: " <i>Het centraal examen wordt door de leerlingen met mooie resultaten afgelegd. Gemiddeld scoren gymnasiasten 0,3 punt boven het gemiddelde van het vwo; voor de moderne vreemde talen is dat 0,5 punt. Zeer veel leerlingen volgen meer vakken dan minimaal voor het examen nodig is.</i> "
De derde klas als tussentijd – derdeklasnetwerk ontwikkelt eigen visie Professionalisering docent	Themagroep derde leerjaar is een intervisieachtig netwerk voor docenten over vragen/problemen 3 ^e leerjaar havo/vwo: geen invulling van overheidswege, motivatieproblemen, een kloof tussen onder- en bovenbouw etc. De ideeën en producten van de themagroep derde leerjaar zijn (nog) niet gepubliceerd. Er is een voortopie visieschets gemaakt onder de titel <i>Tijd voor tussentijd</i> .	Nee, niet weergegeven in artikel
Beter goed gejat dan slecht verzonnen – LOC-school (Leraren ontmoeten collega's) Professionalisering docent	LOC-school: school die regelmatig collega's van andere instelling ontvangt voor het uitwisselen van ervaringen. Kennismakingsgesprek voor het bezoek, waarom willen scholen komen kijken? Wat voor soort school willen zij zelf zijn, tijdens bezoek ook gesprekken met leerlingen. Vaak ook een tegenbezoek.	Nee, niet weergegeven in artikel

113

Warme overdracht – aansluitingsprogramma POVO Diploma...en dan?	Aansluitingsprogramma lyceum met basisscholen in Enschede onder de naam POVO. Ipv Cito-toets: Enschede's Eindonderzoek Groep 8 (EEG8) met IQ-score. In groep 7/8: lessen 'leren kiezen' en schoolbezoek, lessen bijwonen. 8+projecten voor de meer begaafde leerling van groep 8. De POVO-activiteiten doelstelling: de juiste leerling op de juiste plaats.	Nee, niet weergegeven in artikel "Nergens in Nederland is de aansluiting zo goed geregeld las in het openbaar onderwijs in Enschede"
Trots op scenario 1-school Het leren centraal	Het Eindhovense Augustinianum bestaat voor het grootste deel uit gewone klassikale lessen in afzonderlijke vakken. Vernieuwingen daarbinnen: train-de-trainer, expert-vorm, toemooien, vakoverstijgende projecten.	Nee, niet weergegeven in artikel "Over 5 jaar zijn wij nog steeds een scenario-1-school- alleen dan een nog betere".
Klassikale remediale hulp Anders organiseren	Christoffel, vmbo met leerwegondersteuning, heeft een klassikaal uur remediale hulp (RH) ingevoerd in alle eerste en tweede klassen. Het RH-uur heeft een 'werkplekkenstructuur', wat betekent dat leerlingen zelfstandig werken, individueel of in groepjes. Een hele omslag in de school, waar nog veel frontaal wordt lesgegeven. Zouden de leerlingen, (met veel sociaal-emotionele problemen) die vooral rust en regelmaat nodig hebben, dit wel aankunnen? RH-uur in de vorm van werkplekkenstructuur met een docent en een remedial teacher. Leerlingen kiezen voor opdrachten (8 uit 12). Werken aan taalvaardigheid, zelfstandigheid en samenwerken.	Nee, nog niet. <i>Uit het artikel:</i> "Meetbare vorderingen" Alle projecten worden volgens een bepaald format ingevuld ten behoeve van de transparantie en overdraagbaarheid. Zo moeten de opbrengsten meetbaar zijn. In het geval van het project 'klassikale remediale hulp' gaat het om meetbare vooruitgang in taalvaardigheid en in zelfstandig en samenwerkend leren. Of dat lukt, moet dit schooljaar blijken via een instaptoets en vorderingentoets. Afgelopen schooljaar heeft het project als pilot gedraaid. De ervaringen zijn zo positief dat de klassikale remediale hulp een structurele plaats krijgt in het curriculum. Van der Plas: 'Als je als ouder voor Christoffel kiest, dan weet je dat remediale hulp op deze manier wordt vormgegeven. Alleen voor de allerzwaarste dyslectische gevallen blijft individuele remedial teaching mogelijk'.
Omgevingsonderwijs- de achtertuin de school in halen Anders organiseren	Een kwart van de onderwijstijd lesmateriaal in leergebieden onderbrengen en in het reguliere rooster opnemen. Leerlingen krijgen meer vrijheid om zelf keuzes te maken en dingen te onderzoeken die ze zelf interessant vinden. Tijdens de projectweken vorig jaar is geconstateerd dat we nog niet goed zijn in het coachen. Nu gaan we ons daarin scholen. Digitale aanpak in samenwerking met scholen in de regio. De docenten leveren de digitale onderzoeksprojecten. Op de site www.zappeninebuurt.nl wordt bronnenmateriaal verzameld; leerlingen kunnen er ook linken naar de instellingen zelf. De docent kan op de site leerlingen begeleiden door commentaar te leveren op de wijze waarop ze de deelstappen van het onderzoek uitvoeren. Het eindwerkstuk wordt op de site gepubliceerd.	Nee, niet weergegeven in artikel

114

Masters van buiten zijn de helft van de lol – onderwijsconcept EMC? Het leren centraal	Het Erasmus College in Zoetermeer is als proef gestart met het nieuwe onderwijsconcept <i>EMC 2</i> . In twee brugklassen krijgen de leerlingen les van een kerndocent, terwijl 'masters' de verdieping komen aanbrengen. 'We hebben iemand van Shell als master, en bijvoorbeeld een echte architect. De leerlingen vinden dat prachtig.' Er zijn vijf leergebieden: taal en communicatie; wiskunde, wetenschap en techniek; maatschappelijke vorming; culturele vorming; sport en beweging. Binnen die leergebieden worden bestaande vakken gegeven maar worden ook voortdurend verbanden tussen die vakken gelegd.	Nee, niet in artikel weergegeven. Via website www.erasmuscollege.nl : EMC ² wordt met belangstelling gevolgd door Onderbouw-VO, de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO), het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (CITO) en vele andere landelijke "partijen". In het najaar van 2006 ontving het Erasmus College een grote geldprijs voor het project.
Niemand zit hier omdat het moet – ups en downs van een docentennetwerk –i.o. Docentium Professionalisering docent	Je gaat er naar toe omdat je wilt, niet omdat de baas het zegt. Met collega's van andere scholen bedenkt je wat je gaat doen: andere scholen bezoeken? Deskundigen interviewen? Een publicatie maken? Je krijgt er uren voor en een budget dat je samen kunt besteden. Aan het eind van het jaar presenteert je aan de anderen het resultaat. Het klinkt als het ideale docentennetwerk en... het bestaat: in Groningen.	Ja, zie bijlage 4.2 <i>Bovenschoolse netwerken van docenten</i> <i>Monitoring functioneren en effecten van Pilots Docentium en Centrum voor de Leraar.</i> R.H.Hofman, B.J. Dijkstra. m.m.v. M.van Veen. Groningen: GION, 2007.
Nieuw en welkom! Begeleidingstraject nieuwe docenten Professionalisering docent	Wie op De Populier komt werken heeft al vóór de zomervakantie een startbijeenkomst met alle nieuwe docenten. In de week voor de eerste lesdag hebben nieuwe docenten gezamenlijk een intensieve tweedaagse training. Dan volgt een individueel begeleidingstraject, afgewisseld met gezamenlijke themabijeenkomsten. Meest gestelde vraag: 'Hoe zorg ik ervoor dat ik de aandacht van de leerlingen heb en dat ze doen wat ik wil?'	Nee, niet weergegeven in artikel of op de website Er vinden o.a. beoordelingen van leerlingen plaats.
Bezoek van kritische vrienden: het SKOOP-project SKOOP = Samen Kijken naar de Ontwikkeling van Onderwijs Personeel. Professionalisering docent	Bij het Skoop-project gaan docenten van verschillende scholen bij elkaar op bezoek in de les. Dat levert veel leermomenten op – ook voor de bezoekers. Na de bezoeken over en weer maakt elke school een rapport op over de collega-instelling. Daarin staat op welke punten de andere school goed of minder goed scoort. Niet per docent, maar als totaal van alle bezochte lessen. Samenwerking met SBL	Nee, niet weergegeven in artikel. De Pilot wordt in 2006 afgerond. Via Onderbouw-Magazine worden scholen geïnformeerd over (de resultaten uit) het SKOOP-project.

Vernieuwing

Titel	Abstract	Effectmeting?
Categorie: diverse praktijken (vooral opgevat als theorie in praktijk)		
Aap, noot, muis. Media-educatie in de schoolpraktijk Ad van Dam, 60, 8, 23-25 ICT	Project/methode om de mediavaardigheid te vergroten en kritische omgang met audiovisuele en interactieve media te bevorderen. Voorbeeldprojecten: <i>It's not reality but tv, Who's done it en DJ Gone</i>	Nee, niet weergegeven in artikel
Ondersteuning. Trends in natuur- en milieueducatie Bovine Wijffels, 63, 3, 17-20 Leren centraal	Voorbeelden van bijzondere, goede en innovatieve projecten van natuur- en milieueducatie. Voorbeeld <i>Globe, Codename Future</i> .	Nee, niet weergegeven in artikel
Goed gereedschap? Een koffertje voor taalbeleid en taalgericht vakonderwijs Brigitte van Hilst & Theun Meestringa, 60, 3, 26-28 Het leren centraal	Koffertje met materiaal op het gebied van taalbeleid en taalgericht vakonderwijs om de leerkracht op weg te helpen.	Nee, Publicatie: <i>'Instrumenten voor taalbeleid bekeken'</i> in: <i>Levende talen</i> . B. van Hilst (2000) 3.
School is cool in Amsterdam Bruno Emans, 66, 2, 26-27 Diploma... en dan?	Mentorprogramma voor (mogelijk) onderpresterende leerlingen. Voor de overstap van PO naar VO.	Ja, evaluatieonderzoek, zie bijlage 4.2 <i>School's Cool in close-up. Evaluatie van een mentorproject</i> . J.Noorda, M. Danker, H. Reubsaet. Jeugdinstituut VU, 2006
Peer mentoring. Constructief gebruik van netwerken van leeftijdsgenoten Guido Walraven, 59, 8, 39-41 School en samenleving	Begeleiding en ondersteuning door leeftijdsgenoten	Nee, wel: "Uit Amerikaans en Engels evaluatieonderzoek blijkt dat mentormethodiek zeer effectief is"
Komt de multiculturele samenleving er vanzelf? Intercultureel leren in het onderwijs Guuske Ledoux & Yvonne Leeman, 60, 2, 3-5 Het leren centraal	Opsporen en ontwikkelen van nieuwe ideeën voor intercultureel leren in verschillende sectoren van het onderwijs	Ja, evaluatieonderzoek (niet gevonden) <i>Ervaringen met intercultureel leren in het onderwijs. Evaluatie van het project Intercultureel leren in de klas</i> . G.Ledoux e.a. Amsterdam: SCO-Kohnstamm, 2000
Weer zelf verantwoordelijk. Zelfsturende docententeams Ineke van der Zwaal, 61, 7, 21-23 Professionalisering docent	Zelfsturend team is een beperkte groep mensen die gezamenlijk de verantwoordelijkheid dragen voor een beperkte groep leerlingen en daartoe de noodzakelijke mogelijkheden en bevoegdheden krijgen.	Nee, niet weergegeven in artikel

Werken netwerken? Veranderingsstrategieën en belangenbehartiging in het onderwijs Jannephine Sniijders, Frank Studulski & Joke van der Zwaard Professionalisering docent	Doelen: onderwijsvernieuwing en belangenbehartiging van de beroepsgroep. (meer algemeen artikel)	Nee, niet weergegeven in artikel
Big brothers en big sisters in Rotterdam Lilian van der Bolt, 66, 2, 24-25 School en samenleving	BBBS-R = mentorproject: sociale mentoring, gebaseerd op Amerikaans project. www.match-rotterdam.nl	Ja. Zie bijlage 4.2 <i>Does mentoring work? An impact study of the Big Brothers/ Big Sisters program.</i> Grossman, J.B., Tierney, J.P. Evaluation Review 1998: 22 (3) 403-426. "Inmiddels zijn er meer dan vijfhonderd kantoren over de hele VS. Onderzoek heeft aangetoond dat kinderen die bij "Big Brothers/Big Sisters" betrokken zijn betere schoolresultaten laten zien, meer verantwoordelijkheid nemen en minder problemen hebben én veroorzaken."
Geen ontwikkelingskansen zonder Schoolslog. De eerste geïntegreerde NT1/NT2-methode Marijke Kaatee & Marlies Kamp, 60, 3, 23-25 Het leren centraal	Schoolslog is een methode: leerlingen werken aan de Nederlandse taal en aan schoolse en sociale vaardigheden.	Nee, niet weergegeven in artikel, wel publicatie (niet gevonden): <i>Schoolslog</i> , M.Asscheman e.a. Amsterdam: Meulenhoff educatief
Maatjes in take 2 Marina Jonkers, 66, 2, 9-10 School en samenleving	Take 2 maatjesproject, mentorproject Marokkaanse jongeren die gevoelig zijn voor negatieve invloeden. Voorkomen van schooluitval en criminaliteit.	Nee, niet weergegeven in artikel "De effectverwachtingen van Take 2 zijn laag geformuleerd. Het belangrijkste is dat tieners een goede herinnering aan over houden. Dat is volgens de projectleider zeker het geval. Ze juicht het toe als er een effectevaluatie zou komen, maar ze voorziet in het meetinstrument een probleem. Waar moet je op meten? Je kunt niet op gedrag meten want het project heeft niet de intentie om dat te veranderen".
Stichting Kookdroom: leren in de praktijk Martine Zuidweg, 64, 6, 22-23 Diploma...en dan?	Jongeren tussen de 14 en 16 met weinig mogelijkheden op de arbeidsmarkt krijgen een kans in de vorm van een 1-jarige opleiding tot kok en het opdoen van werkervaring.	Nee, niet weergegeven in artikel

Van basketbal tot bedrijf: benefits for Kids & Teens Saskia de Bruijne, 66,2, 18-20 School en samenleving, diploma...en dan?	Benefits for Kids & Teens is een project waarin jongeren tussen de 8 en 18 jaar gekoppeld worden aan een volwassene uit het bedrijfsleven. Samen ondernemen ze activiteiten. www.benefitsforkids.nl "Het rapport van een onafhankelijk onderzoeksbureau dat in 2005 een evaluatie deed, stemt gunstig: zowel mentoren, bedrijven, leerkrachten als mentees gaven aan dat B4K&T meerwaarde voor hen heeft".	Ja, evaluatieonderzoek, zie bijlage 4.2 <i>"We zetten een boom op": "Benefits for Kids", begeleiding naar een betere toekomst. Weergave uitkomsten Pilotproject en evaluatie.</i> A. van der Meide, L. Wendrich. BOOM, Rotterdam, 2005.
Metten = weten. Ervaringen met jeugdparticipatie Winy Bogaards & Marisca Boer 63, 8, 20-22 School en samenleving	Jeugdparticipatie als onderdeel van beleidsvorming in de gemeente, op school, in organisaties of de provincie.	Ja, niet kunnen inzien <i>Metten = weten</i> , Effectevaluatie PJ Partners, 2004 Gesprekken, vragenlijsten: stand van zaken, effect van jeugdparticipatie op lange en korte termijn. Voornamelijk een opsomming van voorwaarden voor participatie. Geen effecten, aantal scholieren etc.
Categorie: Eerste fase VO		
Het nieuwe leren op een cultuurprofiel school Anne-luc van der Vegt 64, 2, 22-23 Anders organiseren	Lesprogramma waarbinnen cultuur een belangrijke plaats in neemt.	Nee, niet weergegeven in artikel
Chatrats: het echte nieuwe leren? Bruno Emans 65, 7, 25-26 ICT	Chatrats bevat aspecten van het nieuwe leren. Leerlingen tussen de 14 en 16 jaar schrijven hun eigen levensverhaal en presenteren dat met behulp van een computeranimatie. Het is een vakoverstijgende webbased lesmethode.	Nee, niet weergegeven in artikel
Taalontwikkeling in de vakies Dolly van Eerde en Corine van den Boer 64, 3, 25-28 het leren centraal	Project Wisbaak, taalgericht vakonderwijs voor taalzwakke allochtone en autochtone leerlingen in klas 1 en 2. www.fi.uu.nl/wisbaak samen met Freudenthal Instituut en APS	Nee, ontwikkelingsonderzoek "Ontwikkeling van didactische materialen vindt steeds plaats in samenhang met onderzoek naar het werken met materialen. Uit de eerste onderzoeksresultaten blijkt dat Wisbaak de taalproblematiek en wiskundige leerprocessen zichtbaar maakt".
Het Rots en Waterprogramma Freerk Ykema 64, 8, 9-11 Leefstijl en schoolklimaat	Programma voor sociaal-emotionele ontwikkeling op het snijvlak van sport, bewegingsonderwijs en sociale vaardigheidstraining. Psycho fysieke didactiek. www.rotsenwater.nl	Ja, verkregen via de website: een scriptie, twee evaluaties, casestudieonderzoek en effectonderzoek. Zie bijlage 4.2

Bij de les. Over een aansprekende schoolcultuur Geert ten Dam, 61, 5, 11-13 Het leren centraal	Verwerven van sociale competenties. Voorbeelden van innovaties: Werktuig (toneel) en Verhalend ontwerpen	Nee, niet weergegeven in artikel
Kritische verwondering. Filosoferen met kinderen en jongeren. Goedele de Swaef 61, 2, 21-23 Het leren centraal	Filosofieprojecten rondom pesten/kunst/oorlog. Hoop: wegnemen van spanning autochtonen – allochtonen. Genoemd positief effect: toenemend gevoel van eigenwaarde bij leerlingen.	Nee, niet weergegeven in artikel
Alle deuren open voor een stimulerend schoolklimaat Hans de Frankrijker en Martine van der Pluijm 61, 5, 4-5 leefstijl & schoolklimaat	Hoe ziet een positief leef- en leerklimaat er concreet uit en wat zijn de gevolgen van een ontoereikend schoolklimaat?	Nee, niet weergegeven in artikel, wel beschrijvend onderzoek: <i>Voor wie is de school? Jongeren over de invloed van het schoolklimaat op het voortijdig schoolverlaten.</i> Inspectierapport 2000-6 Den Haag: SDU: 2000
Slash/21. Innovatie in de klas door verandering van de school Harry Gankema 60, 10, 18-21 Anders organiseren	Uiteenzetting van Slash/21	Nee, in dit artikel geen effectmeting, (In andere zoektocht wel gevonden)
De taalwerkplaats Hilde Hacquebord 64, 3, 33-35 Professionalisering docent	Hier kunnen docenten aan de slag met taalprofessionalisering in het kader van onderwijsvernieuwingen zodat leerlingen beter worden toegerust voor de talige aspecten van hun (vak)onderwijs. Voorbeelden: taal & vak, taalnet Samenwerking met ETOC	Nee, niet weergegeven in artikel
Aangeboden: professionele vriend voor schoolcarrière Iris Andriessen 63, 4, 41-43 School en samenleving	Project van Centrum 16/22 Den Haag: Marokkaanse coaches voor Marokkaanse kinderen. Gericht op leerlingen met gedragsproblemen, die spijbelen en een 'verborgen talent' zijn. De leerlingen krijgen exclusieve aandacht en praktische ondersteuning.	Nee, niet weergegeven in artikel "Over het algemeen is het Haagse project succesvol: van de 29 leerlingen die in 2001/2002 meededen zijn er 28 overgegaan. Slechts 1 leerling is uiteindelijk, ondanks de coaching toch uitgevallen".
Schaf de lichamelijke opvoeding af: topsporter Bart Bisdom over sport in het onderwijs Jodi Mak 64, 8, 32-34 Diploma...en dan?	Thorbecke VO in Rotterdam = scholengemeenschap die een voortrekkersrol speelt in het landelijk overleg onderwijs en sport. Highschool: tussen sportklassen en topsportklassen.	Nee, wel: <i>Thorbecke als 'highschool'. Een Rotterdams model voor talentherkenning en -ontwikkeling.</i> K.E. Oldenziel, 2004. (niet gevonden)

Kopklas: de oplossing voor wegwerken achterstanden? Karin Hoozeveld 63, 4, 25-28 School en samenleving	Voor alle leerlingen met taalachterstanden met wel voldoende cognitieve capaciteiten.	Nee, niet weergegeven in artikel. Wel: "Opbrengsten kopklas: tot nu toe bemoedigend. Uitval is nihil. In Leiden worden de leerlingen 3 jaar na de kopklas gevolgd door de onderwijs-begeleidingsdienst. Leerkrachten en oud-leerlingen noemen een positief effect op het zelfvertrouwen van de leerlingen". <i>De kracht van de kopklas. Basiskwalificaties van de kopklas voor allochtone leerlingen.</i> K. vaessen, K. Hoozeveld, P. Stassen. Den Haag: Transferpunt Onderwijsachterstanden, 2003. (informatieve brochure, geen onderzoek/ effectmeting).
Idealistische wiskundeleraren geven lesboek in eigen beheer uit Leon van den Broek, 66, 1, 17-19 Het leren centraal	De Wageningse methode, goedkopere, minder gebruiksgemakkelijke methode, maar de VM wil van het wiskundevak iets moois maken. Begrip van de wiskunde belangrijkst.	Nee, niet weergegeven in artikel
De ontbrekende schakel? Discussie over nut en noodzaak van de schakelklas Maaikje Hajer en Paul Leseman 64, 3, 6-10 School en samenleving	Schakelklassen: doorstroom van allochtone leerlingen naar het havo en vwo bevorderen. Gericht op taal.	Nee, niet weergegeven in artikel
Een eiland binnen de scholengemeenschap. Nico Goezinne 60, 6, 26-28 Anders organiseren	Tweetaalig onderwijs op het VWO in Rotterdam	Nee, niet weergegeven in artikel
Nu weet ik er tenminste wat van. Een monument als kapstok in het onderwijs Nienke Pool 60, 5, 14-16 School en samenleving	Project 'scholen adopteren monumenten' ter bewustmaking van het belang van Europees Cultureel Erfgoed	Nee, niet weergegeven in artikel
Debatteren is meer dan alleen argumentenuitwisseling Roderik van Grieken en Johan Doesburg 65, 1, 19-21 het leren centraal	Debat als lesmethode. Voor actuele zaken, burgerschapsvorming, beredeneerd oordelen. Meerwaarde? www.debatinstituut.nl	Nee, niet weergegeven in artikel
Niet leren, maar dingen doen. Naschoolse activiteiten als gangmaker in de brede school Saskia van Oenen 61, 1, 6-9 School en samenleving, leefstijl & schoolklimaat	Verlengde schooldag: een mogelijke bijdrage aan participierend leren en schoolklimaat	Nee, niet weergegeven in artikel

Categorie: Gemeentelijk onderwijs achterstandenbeleid		
Werken aan samenwerking. Professionals in de Brede school Frank Studulski 61, 7, 27-29 Professionalisering docent	Een pedagogische visie die het gezamenlijke resultaat is van hechte samenwerking tussen teamleden – sociaal pedagogische regelaars	Nee, niet weergegeven in artikel
Waarom die scheiding? Leren binnen en buiten de school. Trudy Pas 61, 1, 13-14 Anders organiseren	Voorbeelden van arrangementen voor leren binnen en buiten de school	Nee, niet weergegeven in artikel
De brede school: spin in het web van professionele netwerken? Y te Poel, M van der Plas en S van Stijn 59, 8, 17-19 School en samenleving	Is er inmiddels voldoende basis om een samenwerkingsverband tot stand te brengen waarmee de belangrijkste inhoudelijke doelstelling wordt behaald: het bevorderen van sociale competenties? Vb: Rotterdam	Nee, niet weergegeven in artikel
Met andere ogen. Brede-schoolactiviteiten en competentie Saskia van Oenen 63, 7, 16-18 School en samenleving, het leren centraal	Wat dragen brede-schoolactiviteiten bij aan de ontwikkeling van leerlingen?	Ja, niet kunnen inzien <i>Breed uitgemeten. Kwaliteit en opbrengsten van de brede school.</i> F. Studulski en J. Klopogge (red). Amsterdam, SWP, 2003. <i>De school en het echte leven. Leren binnen en buiten de school.</i> S. van Oenen & F. Hajer (red). Utrecht: NIZW, 2001. Beide publicaties niet ter inzage, online verkrijgbaar bij SWPbooks.com
De educatieve Zauberflote. Vrolijk, vrijwillig en toch leerzaam Saskia van Oenen 59, 6, 16-18 School en samenleving	Vrijwilligerswerk: maatschappelijke oriëntatie Brede schoolconcept	Nee, niet weergegeven in artikel
Categorie: tweede fase VO		
De nieuwe Veste. Thuiswerkbaar onderwijs leidt ook tot onderwijsvernieuwing Hans Oepkes 61, 10, 17 Anders organiseren	Thuiswerkbaar onderwijs.	Nee, wel enquête: ouders en leerlingen zijn enthousiast

Tweede fase: te doen of niet te doen? Tijdsbesteding en studielast van leerlingen Jos van Kuijk & Huub Braam 62, 7, 13-15 Anders organiseren	Beeld van werkdruk & studeerbaarheid van het studiehuis	Nee, wel beschrijvend onderzoek: Inspectie van het Onderwijs, Tweede fase vierde jaar. Den Haag, 2003.
Eigenwijs: een ideaal vangnet? Marieke Kroneman & Frank Studulski 60, 10, 15-17 Anders organiseren	Eigenwijs: leefwerkschool mavo/havo/vwo. Leeftijd 14-20, grote invloed van leerlingen.	Nee, Algemene literatuur: <i>Eigenwijs: een leefwerkschool in theorie.</i> H.Mol
Project zelfstandig leren en groepsverschillen in het studiehuis Sarah Blom 62, 7, 16-18 Het leren centraal, anders organiseren	Project. Hoe leren leerlingen, waaruit bestaat hun motivatie en verschillen allochtonen en autochtonen?	Ja, zie bijlage 4.2 <i>Zelfstandig leren van allochtone en autochtone leerlingen in het studiehuis.</i> S. Blom & S. Severs. ILO: UvA 2000 Vragenlijst, woordenschattest, test voor wiskundig redeneren. Twee peilingen (2000, n = 630, 2002, n = 772), covariaat opleiding ouders. Leerprestaties: allochtone leerlingen lager, woordenschat: allochtone leerlingen lager. Maar: allochtone meisjes leren het meest zelfstandig.
Categorie: Voorbereiden Middelbaar Beroepsonderwijs		
School in verandering. Een professionele aanpak in een onderwijscontext, Anne van der Hout 61, 8, 28-31 Anders organiseren	5-jarige mavo + vbo-opleiding. Inzet voor optimale onderwijskansen	Nee, niet weergegeven in artikel
Zoeken naar het beste voor leerlingen. De opleidingsduur van het Marcanti College Anne van der Hout 60, 6, 10-12 Anders organiseren	5-jarige opleiding vbo/mavo, nu weer 4-jarig	Nee, niet weergegeven in artikel
Nieuw keerpunt voor het vmbo. Een integrale pedagogiek voor het beroepsonderwijs Hein de Jager 61, 8, 17-20 Anders organiseren	Werken vanuit een gezamenlijke pedagogisch/ didactische visie	Nee, niet weergegeven in artikel

De Amsterdamse strijd tegen schooluitval Hester Radstake 65, 3, 25-28 Diploma...en dan?	RABA: Regionaal Beroepsarrangement Amsterdam. Ter verkleining van de kloof vmbo-mbo. Minder schoolverlaten, meer startkwalificaties en meer scholieren naar de sector techniek. Programmavoorbeelden: flexzone, green meeting.	Nee, niet weergegeven in artikel
Weten wat je kan, wilt en bent op het vmbo Hester Radstake 65, 3, 15-17 Leefstijl en schoolklimaat	Competentiegericht onderwijs op het Da Vinci College in Leiden	Nee, niet weergegeven in artikel
TecAmsterdam: een stageplek is teamverantwoordelijkheid Jan Kwakman 65, 3, 32-33 Diploma...en dan?	School voor vmbo en mbo in een. Doorlopende leerlijnen, stageplekken. www.tecamsterdam.nl	Nee, niet weergegeven in artikel
Zeeuws meisje geeft Rotterdammers seksvoorlichting Joke van der Zwaard 65, 5, 19-21 Het leren centraal	Sekslessen vmbo. Programma met rollenspellen, quizzes, filmpjes en onderwijsleergesprekken.	Nee, programma ook gestopt na einde stagiaire
Een positieve keuze. Duurzaam leren in het beroepsonderwijs Jolande Buwalda & Cornelis Eisma 61, 8, 25-27 Anders organiseren	Duurzame, competentiegerichte opleiding	Nee, niet weergegeven in artikel
De school als spil in leerlingenzorg Klaas Hierstra 65, 3, 36-38 School en samenleving	Zorg In en Om de School. www.zios.nl	Nee, niet weergegeven in artikel
Werken aan de basis. Op weg naar een professioneel personeelsbeleid Peter de Visser 60, 1, 12-14 Professionalisering docent	Docenten hebben ontwikkelgesprekken, geven 4 dagen les en hebben 1 dag voor de eigen professionalisering	Nee, niet weergegeven in artikel
Platform Midden Nederland helpt scholen en leerlingen bij doorstroom naar mbo Simone Nijboer 65, 3, 18-20 Diploma...en dan?	Samenwerking tussen 35 vmbo en 6 mbo-scholen. Leerlingen werken met een overstapmonitor en een doorstroomdossier. www.platformmiddennederland.nl	Nee, Good practices op de website

Bijlage 4.2 Uitwerking effectonderzoek artikelen

Titel	Onderzoeksvraag	Onderzoeksoepzet	Steekproef	Onafhankelijke variabelen	Controle variabelen	Afhankelijke variabelen	Uitkomsten
Twee ontwerpen voor waardevormend geschiedenisonderwijs J.A. Schuitema, W. Veugelers, G. Rijjaardsdam en G. ten Dam. Pedagogische Studiën 2007 (84) 100-116	Levert aandacht voor dialogisch waardevormend geschiedenisonderwijs een bijdrage aan de kwaliteit van de meningsvorming van leerlingen? Draagt de mate van groepswork bij dialogisch wvgso bij aan het effect op de kwaliteit van de meningsvorming van leerlingen? Gaat aandacht voor dialogisch wvgso ten koste van het vermogen van leerlingen tot historisch redeneren, en is hierop het didactisch arrangement van invloed?	Quasi-experimenteel design met twee experimentele condities en een controleconditie.	9 docenten die aselect toegewezen zijn aan een van de experimentele condities. 482 leerlingen havo/vwo tweede klas	Sekse, etniciteit en SES (hoogste opleiding ouders)	Redeneer-vaardigheden, citoscores, attitudes tov dialoog, sociale betrokkenheid, schoolcultuur en klassenklimaat.	Essayopdrachten	De resultaten laten zien dat leerlingen die relatief veel in kleine groepjes werkten, vergeleken met leerlingen die verhoudingsgewijs meer klassikaal les kregen, in hun essays vaker refereerden aan waarden en zich beter rekenschap gaven van verschillende perspectieven.
Contrasten en praktijken. Waardevormend onderwijs en burgerschapsvorming op drie vwo-scholen H. Leenders, W. Veugelers en E. de Kat 2007 (84) 84-99	Welke pedagogische en sociaal-maatschappelijke doelen door leraren en leerlingen belangrijk gevonden worden en welke leerresultaten zijn waargenomen? Welke leerresultaten op het gebied van morele ontwikkeling door leraren en leerlingen worden waargenomen? Hoe de praktijk van het waardevormend onderwijs wordt vormgegeven en wat door leraren en leerlingen wenselijk wordt geacht ten aanzien van: pedagogisch-didactische aanpak, waardevormende dialogen, culturele en levensbeschouwelijke pluriformiteit?	Vragenlijsten docenten en leerlingen Toetsen: three cluster single solution, eenweg-variantie-analyse	Drie geselecteerde vwo-scholen waar verschillende aanpakken van waardevormend onderwijs worden gegeven. 56 docenten 392 leerlingen 5/6 vwo	Docenten: sekse, leeftijd, vak. Leerlingen: leeftijd, sekse, levensovertuiging, afkomst, leerjaar, profiel		Pedagogische doelen, sociaal en maatschappelijk domein in het curriculum, morele ontwikkeling, pedagogisch-didactische aanpak, waardevormende dialogen in de school, culturele en levensbeschouwelijke pluriformiteit	Waardevormend onderwijs kan een uitgesproken sociale invulling hebben en kan bestaan uit een combinatie van een accent op sociale ontwikkeling en op autonomieontwikkeling. Leerlingen verschillen niet zoveel van elkaar in wat zij wensen t.a.v. waardevormend onderwijs. De verschillen in praktijken en leerresultaten die zij aangeven hangen samen met de school waar zij op zitten. Verrassend is dat leerlingen inhoudelijk andere accenten blijken te leggen dan docenten: hun interesse is socialer en meer maatschappelijk en politiek geëngageerd dan docenten aangeven.

De ontwikkeling van professionele kennis via actieonderzoek door docenten en de begeleiding daarvan door opleiders P. Ponte, J. Ax, D. Beijaard en Th. Wubbels 2002 (79) 322-338	Op welke wijze en in welke mate ontwikkelen docenten zich ten aanzien van de categorie <i>evenredigheid, koppeling, keuzevrijheid en omgaan met kennis</i> en op welke wijze en in welke mate hebben begeleiders daar invloed op?	Beschrijvende en exploratieve casestudies. Logboeken, fragmentanalyses, aanvullende interviews en documenten. Analyse kwalitatieve gegevens in Kwalitan.	Drie vo- en drie mbo-scholen: 28 docenten			Uit de resultaten blijkt dat de docenten zich aanvankelijk vooral richten op kennis over wat zij zouden willen doen (verschijnselen) en nauwelijks op wat zij daarmee willen bereiken (werkingen). Zij richten zich aanvankelijk dus vooral op wat zij feitelijk doen. Dit betekent dat docenten uit zichzelf vooral kennis ontwikkelen op het technologisch kennisgebied en nauwelijks op het empirisch en ideologisch kennisgebied. Uit de resultaten blijkt echter ook dat docenten kennis op alle drie gebieden gaan ontwikkelen, naarmate begeleiders daar meer aandacht aan gaan besteden.
Lerend werken in de docentenwerkplaats: praktijktheorieën van docenten over competentiegericht voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs A. Seezink en J.M.M. van der Sanden 2005 (82) 275-292	In hoeverre, en op welke wijze komen concepten en principes uit het Cognitive Apprenticeship Model naar voren in de praktijktheorieën van docenten die betrokken zijn bij de docentenwerkplaats? In hoeverre, en op welke wijze manifesteert zich daarbij een (eventuele) spanning tussen acquisitie en participatie?	Concept mapping, cued interviews en semi-gestructureerde interviews.	1 vmbo-school, 9 docenten	Leeftijd, ervaring		Onderzocht is, in hoeverre concepten en principes uit het Cognitive Apprenticeship Model naar voren komen in de praktijktheorieën van deze docenten. Die docenten gingen vooral in op didactische maatregelen en kenmerken van de sociale context. Uitspraken over leerinhouden en opbouw van het onderwijsprogramma kwamen in mindere mate naar voren. Daarnaast zijn we geïnteresseerd in hoeverre zich daarbij een (eventuele) spanning tussen het door Sfard (1998) onderscheiden acquisitie- en participatieperspectief manifesteert. Dat bleek het geval bij ongeveer de helft van de docenten.

<i>Leren in bedrijf: werkt het?</i> M. Kuijpers & Frans Meijers. Nijmegen/ Goor, maart 2007. (Platform beroepsonderwijs?)	Verwachting dat leerlingen die aan het project 'leren in bedrijf' hebben deelgenomen meer gemotiveerd zullen worden door het onderwijs en beter in staat zullen zijn goede (studie) loopbaankeuzes te maken.	Vragenlijst die meet of: Leerlingen loopbaancompetenties en een arbeids-identiteit ontwikkelen, onder welke omstandigheden ze dat doen en wat de relatie is tussen loopbaancompetenties en een arbeids-identiteit aan de ene en schoolmotivatie, kwaliteit van studiekeuzes en voortijdig schoolverlaten aan de andere kant. Waarschijnlijk: t-toetsen	87 leerlingen afkomstig van 3 deelnemende vmbo-scholen door landelijke afname vragenlijst in het vmbo is het mogelijk de drie scholen met landelijke gemiddelden te vergelijken.			Het project 'Leren in bedrijf' blijkt door de leerlingen als loopbaanleeromgeving niet beter beoordeeld te worden dan de loopbaanleeromgeving van de gemiddelde vmbo-leerlingen. De loopbaanleeromgeving van de school wordt wel iets beter beoordeeld. Het leren op authentieke werkplekken lijkt nog vooral binnen de school plaats te vinden. Dat resulteert in een lagere score op loopbaanexploratie. Decanen lijken ook binnen de onderzochte scholen nauwelijks een positieve bijdrage te leveren aan een krachtige loopbaanleeromgeving.
Tevredenheidsonderzoek Quest Roland Holst College		Questers en ouders konden aangeven in hoeverre zij het met een stelling eens waren. Onderdelen konden gescoord worden van zeer goed tot slecht. Voor beide groepen 8 stellingen. Vb: ik ga met plezier naar school, ik vind mijn docenten goed, in quest kan ik mijn kennis goed ontwikkelen etc.				De Questers zelf zijn in zijn algemeenheid zeer tevreden. Ook ouders zijn over het algemeen zeer tevreden. Sommigen hebben bedenkingen bij de mate waarin zijn/haar kind kennis binnen Quest goed ontwikkelt.

<p>Bovenschoolse netwerken van docenten Monitoring functioneren en effecten van Pilots Docentium en Centrum voor de Leraar.</p> <p>R.H.Hofman, B.J. Dijkstra, m.m.v. M.van Veen.</p> <p>Groningen: GION, 2007.</p>	<p>Hebben bovenschoolse en regionaal georganiseerde netwerken effect op? Het vergroten van het eigenaarschap van leraren over hun professionele ontwikkeling, het betrekken van en vormgeven door leraren van onderwijsinnovatie, verbreding van het draagvlak voor schoolontwikkeling bij de schoolleiding en de relatie tussen schoolleiding en leraren? Welke factoren hebben de ontwikkelingsbehoefte c.q. veranderingsbekwaamheid en –bereidheid van de leraren in de betreffende bovenschoolse netwerken beïnvloed?</p>	<p>Vragenlijstonderzoek, twee peilingen. Participerende observatie, interviews, documentenanalyse.</p> <p>t-toetsen, chi-kwadraattoets, variantie-analyse, correlatietoets.</p>	<p>Eerste peiling: 33 Groningse docenten en 21 Brabantse.</p> <p>Tweede peiling: 22 Groningse en 8 Brabantse docenten.</p> <p>Voortgezet onderwijs</p> <p>Ook niet-deelnemende collega's: 25</p>	<p>Leeftijd, ervaring, sekse, vak, school, deelname-motieven</p>	<p>Kennis, vakmanschap, toepassing in de praktijk, motivatie, professionele ontwikkeling, schoolontwikkeling/ -innovatie, leerlingen, collega's.</p>	<p>De beide netwerken hebben volgens de deelnemers halverwege de looptijd al een redelijke (Brabant) tot grote (Groningen) bijdrage geleverd aan de verschillende doelen. Vooral individuele ontwikkelingen of op het niveau van de klas. Deelnemers geven aan dat hun kennis en vakmanschap zijn vergroot. Aan het eind van de netwerken heeft de Groningse Pilot op de helft van de gebieden een extra bijdrage geleverd.</p> <p>Naarmate men meer bezig is geweest met actief leren wordt er een sterker algemeen effect gerapporteerd ($r = .48^{**}$).</p> <p>Niet-deelnemende collega's vinden het belangrijker om te kunnen omgaan met zorgleerlingen en minder belangrijk om bij andere scholen te kijken. Zijn minder loopbaanbewust.</p>
<p>Slash 21 in de praktijk: peildatum september – oktober 2003. Eindrapportage kortlopend onderzoek.</p> <p>Edelenbos, P., e.a. GION/ECAL, 2004</p>	<p>1. In hoeverre is de integrale onderwijsvernieuwing toepasbaar in de school, wat zijn sterke en zwakke punten en hoe kunnen verbeteringen worden aangebracht? 2. Hoe kunnen scholen die een soortgelijke aanpak zouden willen, in hun praktijk te werk gaan?</p>	<p>Externe audit (quick scan) en leerlingenonderzoek (leervorderingen voor Nederlands, Engels en wiskunde in vergelijking met een controlegroep).</p>	<p>152 leerlingen in de experimentele, slash21-groep, 147 leerlingen in de controlegroep (gematched).</p>	<p>Cito-score, geslacht, advies voortgezet onderwijs</p>	<p>Kennis en leervaardigheden Nederlands, Engels en wiskunde</p>	<p>Leervorderingen op het gebied van Nederlands en wiskunde van de leerlingen in Slash21 lopen gelijk met de vergelijkingsgroep. Voor Engels, begrijpend lezen, is geconstateerd dat de Slash21 leerlingen licht beter presteren dan de leerlingen uit de controlegroep.</p>

<p>"We zetten een boom op" "Benefits for Kids" Begeleiding naar een betere toekomst. Weergave uitkomsten pilotproject en evaluatie.</p> <p>A. van der Meide, L. Wendrich</p> <p>BOOM, Rotterdam, 2005</p>	<p>Doel van de evaluatie: Inzicht krijgen in de resultaten van het project en in mogelijke verbeterpunten.</p> <p>Onderzoeksvragen bij de interviews: Wat zijn de directe resultaten van het project; ervaren jongeren het als nuttig en welke nieuwe ervaringen doen zij op? Wat zijn de effecten van het project: zijn de jongeren sociaal vaardiger en zelfstandiger geworden? Zijn de jongeren op school meer prestatiegericht en zijn hun schoolresultaten verbeterd? Zijn de jongeren meer gaan nadenken over hun toekomstige mogelijkheden voor opleiding en beroep? Wat is de meerwaarde van het project voor de mentoren en voor de bedrijven?</p>	<p>Interviews met projectleider, tien mentoren, drie bedrijven, twee scholen en 10 jongeren (mentees).</p> <p>Kwalitatief onderzoek</p>	<p>Mentees: drie meisjes, zeven jongens tussen 11 en 15 jaar.</p>			<p>Resultaten mbt effecten: Bij de onderzoeksvraag naar de effecten gaat het erom of er reeds nu aanwijzingen te vinden zijn voor veranderingen op de lange termijn. Mentoren aanzelen om hierover uitspraken te doen over een verandering in sociale vaardigheden en zelfstandigheid. Leerkrachten vinden het moeilijk te zeggen of leerlingen meer prestatiegericht zijn op school en of ze meer zijn gaan nadenken over hun toekomstige mogelijkheden voor opleiding en beroep. Twee mentees merken op dat beter hun best zijn gaan doen, twee geven aan dat ze meer open staan voor nieuwe ervaringen.</p>
<p>Onderzoek naar effect van Rots en Water Programma</p> <p>Wille Straathof, 23 juni 2004</p>		<p>Vragenlijstonderzoek voorafgaand en volgend op het volgen van de modules Rots en Water</p>	<p>200 derde klas-leerlingen</p>			<p>Ondanks het feit dat 100% van de II zich voorafgaand aan R&W veilig voelde op school, voel 46% van de jongens en 54% van de meisjes zich na de cursus veiliger. Teruggelopen aantal pesters, meer zelfbeheersing bij meisjes, 40% kan zich beter concentreren, 61% meisjes en 89% jongens zegt beter voor zichzelf op te kunnen komen.</p>
<p>Rots & Water. Een psychofysische training voor jongens.</p> <p>J Clemens Universiteit van Amsterdam, 2004</p>	<p>Wat zijn de effecten van de Rots en Water-training bij jongens en zijn er verschillen in effecten tussen Nederlandse jongens en allochtone jongens?</p>	<p>Nul- en meting</p> <p>Vragenlijsten met betrouwbaar gebleken (pilot) schalen.</p>	<p>Selecte onderzoeksgroep. 70 jongens.</p> <p>Leeftijd 10-14 Groep 7/8 !!!</p>	<p>Leeftijd, afkomst, geslacht, taal thuis.</p>	<p>Kennis, attitude, vaardigheden en gedrag op korte termijn</p>	<p>n.v.t.</p>

<p>Does mentoring work? An impact study of the Big Brothers Big Sisters Program.</p> <p>J.B. Grossman, J.P. Tierney In: Evaluation Review, 1998, vol 22, no 3, 403-426</p>	<p>Does BBBS mentoring program make a difference?</p>	<p>Random assignment evaluation design.</p> <p>Controle en experimentele groep.</p> <p>18 maanden follow-up</p> <p>vragenlijst, achtergrondinformatie</p> <p>Impact gemeten: multivariate technieken (regression + logits)</p>	<p>487 leerlingen in BBBS en 472 leerlingen in de controle groep.</p> <p>Leeftijd 10-16</p>	<p>Ras/ geslacht, thuisituatie</p>		<p>Dit soort mentoring heeft een significant positief effect op jongeren in de leeftijd van 10-16 jaar. Deze jongeren hebben minder vaak drugs of alcohol gebruikt, iemand geslagen of gespijeld. Ook zijn ze meer tevreden over hun prestaties en hebben zij een betere band met hun familie. Geen verschillen in de frequentie van sociale en culturele activiteiten.</p>
<p>Eindrapport Project zelfstandig leren van allochtone en autochtone leerlingen in het studiehuus. 1999-2004.</p> <p>S. Blom, S. Severiens, H. Broekkamp en D. Hoek</p> <p>ILO, UvA, adviespunt tweede fase, minOCW, 2004</p>	<p>Zijn er verschillen tussen leerlingen met betrekking tot hun inzet van leer- en hulp en motivatiestrategieën en hun leerprestaties die samenhangen met hun achtergrondkenmerken (etniciteit, sociaal-economische status en sekse)?</p> <p>Zijn er verschillen in inzet van leer- hulp en motivatiestrategieën en in leerresultaten die samenhangen met leerweg- en schoolkenmerken?</p> <p>Kunnen verschillen in leerpatronen verklaard worden uit respectievelijk leerlingkenmerken en leerweg- en schoolkenmerken?</p> <p>Leidt zelfstandig leren tot betere leerresultaten?</p>	<p>Longitudinaal en deels intersectioneel cohortonderzoek.</p> <p>Vragenlijst, test voor wiskundig redeneren en woordenschatstest. Examengegevens 2001, 2002 en 2003.</p>	<p>Acht scholen in Amsterdam</p> <p>Pilot in 1999, in 2000: 630 II vragenlijst, 2002: 772 nieuwe II.</p> <p>Leerlingen vierde klas havo/vwo</p>	<p>Schooltype, schoolkleur, etniciteit, sekse en sociaal-economische status.</p> <p>Cito-score</p> <p>Schoolklimaat, motivatie</p>		<p>leer- en hulpstrategieën, leerprestaties</p> <p>Op het eerste gezicht lijkt een aantal resultaten te duiden op een negatief verband tussen actief en zelfstandig leren en leerprestaties. De groep leerlingen die het meest actief en zelfstandig leert (allochtone meisjes) presteert het laagst, de groep die het minst actief en zelfstandig leert (allochtone jongens) presteren het hoogst. Echter: verklaring uit achtergrondvariabelen. Ook school- en leerwegkenmerken hebben invloed</p>

129

<p>School's Cool in close-up. Evaluatie van een mentorproject.</p> <p>J. Noorda, M. Danker, H. Reubsat.</p> <p>Jeugdinstituut VU, 2006</p> <p>(vervolg school's cool)</p>	<p>Hoe is de leefsituatie te typeren van een selectie van deelnemers aan School 's Cool op relevante leefterreinen als school, werk, thuismilieu, vrijetijdsbesteding, omgang met vrienden en mogelijke probleemgebieden als overlast, criminaliteit en psychosociale problemen? Op welke cognitieve en sociaal-emotionele aspecten is sprake van verschillen tussen de aanvangssituatie van het mentoraat en de situatie na afronding later?</p> <p>Welke praktische en beleidsmatige aanbevelingen kunnen worden geformuleerd voor verbetering van de inzet van mentoraatsinitiatieven als School 's Cool bij de aanpak van maatschappelijke jeugdproblematiek in het algemeen en voortijdig schoolverlaten van risicoleerlingen in het bijzonder?</p>	<p>Kwalitatief onderzoek</p> <p>Interviews, vanuit retrospectief terugkijken</p> <p>Met leerlingen en leerkracht/ schoolmentor die de leerling goed kent.</p>	<p>Representatieve selectie van 10 leerlingen van de 41 leerlingen die in 2001/2002 en 2002/2003 meededen uit het stadsdeel Westerpark (Amsterdam)</p>	<p>Sekse, citoscore, geboorteland ouders, beroep ouders. Gezinssituatie, reden aanmelding</p>		<p>Vorderingen op cognitief gebied, vorderingen naar taal- en rekenniveau, vorderingen op sociaal-emotioneel gebied</p> <p>Een deel van de pupillen die bij het verlaten van het basisonderwijs als risicoleerling zijn aangemerkt de onderwijsprestaties gedurende de hele gang door het voortgezet onderwijs verbeteren of stabiel blijven en dat de leervaardigheden toenemen (betere studieplanning, meer ijver). Ook profiteren jongere broertjes en zusjes en zelfs ouders van de maatschappelijke kennis die de mentor inbrengt.</p>
---	--	---	--	---	--	---

130

Bijlage 4.3 Evaluaties/ effectonderzoek innovaties in het Voortgezet onderwijs in Nederland

Titel, auteur evaluatie/ effectonderzoek	Onderzoeksvraag/ omschrijving	Onderzoeksofzet	Populatie, steekproef	Uitkomsten/ conclusies
Slash 21 in de praktijk: peildatum september – oktober 2003. Eindrapportage kortlopend onderzoek. Edelenbos, P., Bouhuijs, P.A.J., Gulikers-Dinjens, M., Ronteltap, F. & Wijnen, W.H.F.W. (2004). Groningen/ Maastricht: GION/ECAL	1. In hoeverre is de integrale onderwijsvernieuwing toepasbaar in de school, wat zijn sterke en zwakke punten en hoe kunnen verbeteringen worden aangebracht? 2. Hoe kunnen scholen die een soortgelijke aanpak zouden willen, in hun praktijk te werk gaan?	Externe audit (quick scan) en leerlingenonderzoek (leervorderingen voor Nederlands, Engels en wiskunde in vergelijking met een controlegroep).	152 leerlingen in de experimentele, slash21-groep, 147 leerlingen in de controlegroep (gematched).	Leervorderingen op het gebied van Nederlands en wiskunde van de leerlingen in Slash21 lopen gelijk met de vergelijkingsgroep. Voor Engels, begrijpend lezen, is geconstateerd dat de Slash21 leerlingen licht beter presteren dan de leerlingen uit de controlegroep.
Slash 21. De waarde van Slash 21 Dieten, H. van & van der Geest, W. (2006) 's Hertogenbosch: KPC-Groep i.s.m. St. Carmelcollege	Artikelenbundel waarin hoogleraren terug en vooruitkijken op slash 21. (nu wellicht minder interessant; opiniërend) In deze bundel is de focus van de bijdragen: Wat heeft Slash 21 voor de betrokkenen betekend? Wat gebeurt er na het beëindigen van het project? Hoe duurzaam zal de innovatie blijken te zijn? Welke algemene leerervaringen heeft het project opgeleverd voor andere innoverende scholen?	n.v.t.	n.v.t.	Al in 2002 heeft Slash binnen het kader van kortlopend Onderwijsonderzoek de Universiteiten van Groningen en Maastricht gevraagd te kijken naar de leerresultaten van de Slash-leerlingen. Hoewel toen al veel discussie ontstond over "wat er gemeten moest worden" werd gekozen voor het vergelijken van traditionele kennis en vaardigheden bij de vakken Nederlands, Engels en wiskunde. Er werden geen significante verschillen vastgesteld in vergelijking met eenzelfde cohort bij moederschool Marianum. (zie <i>Slash 21 in de praktijk</i>)
Nieuw leren waarderen. Een literatuuronderzoek naar effecten van nieuwe vormen van lering in het voortgezet onderwijs. Teurlings, C., van Wolput, B., Vermeulen, M. (2006) Utrecht: schoolmanagers-VO	Activerende leeromgeving met accent op zelfstandig leren: Studiehuis KAG-AL Slash21			Studiehuis: evaluatie tweede fase KAG-AL (Broekema, 2003): Op een school hebben de ervaringen geleid tot een ander werkklimaat. Docenten nemen meer verantwoordelijkheid, leerlingen zijn gemotiveerder. Slash21: enquête onder ouders van leerlingen + inspectierapport (mei 2005): leeropbrengsten nog niet meetbaar, leerlingen wel beter voorbereid op hoe zij kunnen leren en dragen verantwoordelijkheid voor eigen leren.

vervolg (nieuw leren waarderen)	Betekenisvolle en authentieke contexten: Natuurlijk leren Werkplekkenstructuur en praktijksimulaties ICT ----- Samenwerkend leren			Natuurlijk leren: (De Vries, 2005) betrokken docenten zijn van mening dat leerlingen gemotiveerder werken. WPS: (Vrieze, van Kuijk en van Kessel, 2001): vragenlijst onder docenten ICT: vb wisweb-project verhoogt de inventiviteit en het zelfvertrouwen van leerlingen Samenwerkend leren (Ebbens en Ettehoven, 2005): samenwerkende leerlingen presteren beter dan leerlingen in een competitieve of individuele setting + effect op sociale en communicatieve vaardigheden.
Leren van het nieuwe leren: casestudies in het voortgezet onderwijs. Oostdam, R., Peetsma, T., Derriks, M. en van Gelderen, A. (2006) Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut	De hoofdvraagstelling voor het onderzoek betreft: <i>Welke verschijningsvormen kent het nieuwe leren in het voortgezet onderwijs?</i> Om deze vraag te beantwoorden zijn acht scholen voor voortgezet onderwijs bezocht (casestudies).	Casestudies: gesprekken met directie, team, leerlingen en ouders, documentenanalyse, observaties van leerlingenactiviteiten	Acht VO-scholen die wat betreft de invoering van het nieuwe leren ver gevorderd zijn en mogelijk zelfs voorop lopen.	Geen effectonderzoek. "Onderzoek naar de leeropbrengsten van scholen die het nieuwe leren praktiseren heeft eigenlijk pas zin als implementatieprocessen op scholen zijn afgerond en er sprake is van een consistente vormgeving van het onderwijsconcept. Op dit moment bevinden veel scholen zich nog midden in het implementatieproces met alle problemen van dien. Voor goed en betrouwbaar cohortonderzoek is het van belang dat er voldoende leerlingen zijn die een gehele onderwijs-cyclus afgerond hebben. Alleen dan heeft het volgen en vergelijken van lichten van leerlingen betekenis. Op dit moment zijn er nog nauwelijks leerlingen die gedurende hun hele periode in het voortgezet onderwijs dezelfde nieuwe-lerenaanpak hebben gevolgd"
Onderwijsvernieuwing en ICT in het voortgezet onderwijs (Onderwijsmonitor) Sontag, L., van Haaf, J., van der Linden, R. & Meijs, M. (2004) Tilburg: IVA	Onderwijsmonitor Twaalf ICT-schoolportretten, Voornamelijk beschrijvend, sommige scholen is de ontwikkeling gevolgd. 1. Hoe geven scholen voor voortgezet onderwijs onderwijsvernieuwing vorm en hoe zetten zij daarbij ict in? 2. Hoe verloopt het proces van invoering van onderwijs-vernieuwing en ict? Welke knelpunten en succesfactoren spelen hierbij een rol?	Ontwikkelen van een analysekader, analyse van schoolportretten, aanvullende dataverzameling door middel van interviews op de geportretteerde scholen.	Twaalf ICT-voorhoedescholen	Geen effectmeting, meta-analyse, beschrijvend.

	3. Verschillen scholen in de mate van invoering van onderwijs-vernieuwing en ic en wat zijn hiervoor mogelijke verklaringen?			
De Brede school in het voortgezet onderwijs (2003) Ministerie van OC&W, Utrecht.	Beschrijving van ervaringen, geen systematische gegevens op basis waarvan de meerwaarde van de brede school betrouwbaar in beeld kan worden gebracht.	Landelijke screening (vragenlijst) gevolgd door een dieptestudie (documentenanalyse, interviews)	Vragenlijst bij 566 VO-scholen. Dieptestudie op 12 brede VO-scholen	Met name de brede scholen die al enkele jaren aan de weg timmeren zijn overtuigd van het succes van hun aanpak. Zij signaleren effecten en resultaten die als proces- en productopbrengsten kunnen worden aangeduid. Op het procesniveau gaat het om succeservaringen met onderdelen van de brede school aanpak die een stimulerende en enthousiasmerende uitwerking zouden hebben op het docententeam en de schoolorganisatie als geheel. Over het algemeen zijn de respondenten van mening er in de procesmatige sfeer eerst een aantal rand-voorwaarden gerealiseerd moeten worden. Zij signaleren een aantal mogelijke knelpunten die de continuïteit en het succes van hun werkwijze in de weg staan. Op productniveau is er volgens sommige scholen en hun partners onder meer sprake van gedrags-veranderingen bij leerlingen in positieve zin: leerlingen ontwikkelen een positiever zelfbeeld, stellen zich actiever op en spreiden minder agressief gedrag ten toon. Dat heeft volgens respondenten ook zijn weerslag op hun omgeving. Het schoolklimaat verbetert waardoor leerlingen en docenten zich prettiger voelen op school en er in de wijk is sprake van vermindering van overlast en criminaliteit. Een deel van de respondenten geeft aan dat effecten nog even op zich zullen laten wachten. De geformuleerde doelen en opbrengsten dienen volgens hen als lange termijn ambitie te worden beschouwd. Geen van de betrokken brede scholen kan op dit moment al hard maken dat de genoemde resultaten ook daadwerkelijk behaald zijn. Noch scholen, noch hun partners verzamelen voor zover wij dat hebben kunnen nagaan, systematisch gegevens op basis waarvan de meerwaarde van de brede school betrouwbaar in beeld kan worden gebracht.
Kans van slagen. Een verdiepende studie naar het rendement van vsv-trajecten en begeleidingsmodellen. Eimers, T., Derriks, M., Voncken, E., van Tilborg, L. & van Es, W. (2003). SCO-Kohnstamm, Sardes	Wat is het (duurzame) succes van vsv-trajecten en daarbij gehanteerde begeleidingsmodellen en welke factoren zijn daarop van invloed?	Vooronderzoek om variëteit aan trajecten en bijbehorend begeleidingsaanbod in kaart te brengen. Hoofdonderzoek onder 10 projecten/trajecten die inzicht geven in de factoren die van belang zijn voor de effectiviteit.	10 cases	Wat levert deelname de jongeren concreet op? Bijna een kwart benoemt de opbrengst in termen van meer zelfvertrouwen, zelfstandiger geworden, rustiger, verantwoordelijker. Bijna een vijfde zegt duidelijkere toekomstperspectieven gekregen te hebben (een doel); 17% heeft kennis opgedaan; vaardigheden geleerd of een betere studiehouding gekregen. Het is opvallend dat de jongeren resultaten kennelijk zelden benoemen in termen van weer aan een opleiding begonnen zijn of zijn gaan werken. Wel zegt 9% werkervaring opgedaan te hebben. Dat correspondeert feitelijk

en KBA		Telefonische enquête ex-deelnemers en een expert-meeting.		niet met de uitspraken van begeleiders, die geneigd zijn het succes af te meten aan de bestemming waar op grond van het bemiddelingsplan naar toegewerkt wordt.
Bruggen bouwen voor leerloopbanen Verbeek, F., van Eck, E., Glaude, M., Ledoux, G. en Voncken, E. (2005). Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut	Welke bijdrage kunnen goede aansluitingspraktijken op overgangsmomenten tussen onderwijssectoren en onderwijssoorten en de arbeidsmarkt leveren aan (het denken over) aansluitings-oplossingen en welke rol speelt het concept 'doorlopende leerlijnen' daarbij?	Een inventarisatie van voorkomende praktijken op de genoemde overgangsmomenten ten behoeve van: case-beschrijvingen van geselecteerde good practices.	17 Good practices op verschillende overgangsmomenten (pvo, vmbo-mbo, mbo-hbo, havo-mbo, havo-hbo, vwo-w)	Per initiatief (good practice) zijn (gepercipieerde) opbrengsten beschreven. Ook 'harde' opbrengsten: aantal leerlingen dat uitvalt, doorstroomt, etc.
Beweging in beeld. Feiten en cijfers over innovatie in het voortgezet onderwijs (2006) Busman, L., Klein, T., Oomen, C. Utrecht: Schoolmanagers_VO	Innovatiemonitor. De monitor brengt in beeld de mate waarin de scholen bezig zijn met innovatie, op welke vlakken en onderwijssoorten dat plaatsvindt, en hoe men vorm geeft aan het proces van innovatie. Bijna alle scholen werken aan innovatie en richten zich op vrijwel alle domeinen. Bijna 70% van de scholen maakt gebruik van een kwaliteitszorgsysteem voor het in beeld brengen van de innovatie. De meeste scholen vinden echter dat dit systeem hierin slechts in enige mate voldoet.	Innovatiemonitor_VO is in de vorm van een digitale vragenlijst uitgezet onder alle hoofdvestigingen van het voortgezet onderwijs. De respons is hoog (51%), zeer representatief en niet selectief wat betreft schoolgrootte (aantal localities), regio, stedelijkheid en schoolsoort.	340 scholen	Bijna alle scholen werken aan innovatie. De meeste innovaties vinden plaats in het praktijkonderwijs, de kader- en beroepsgerichte leerweg in het vmbo en de onderbouw vmbo-t, havo, vwo en gymnasium. In de bovenbouw van deze laatstgenoemde typen en de gemengde leerweg van het vmbo vinden relatief de minste innovaties plaats. Scholen richten zich op vrijwel alle domeinen. Op het innovatiedomein 'Oriëntatie op de toekomst' is het merendeel al verder dan de initiatief- of voorbereidings-fase. Naar verhouding heeft daar de grootste groep de innovaties al afgerond of is met de uitvoering van verankering bezig. Het domein 'Onderwijs- en school-organisatie' levert hetzelfde beeld op. Op het domein 'Primaire proces' zijn de meeste scholen met de uitvoering bezig. Er zijn geen scholen die innovaties op dit terrein als afgerond beschouwen. Het domein 'Maatschappelijke- en pedagogische functie' toont naar verhouding een grotere groep scholen die nog in de initiatief- of voorbereidingsfase zitten. Er zijn tevens scholen die (nog) niet bezig zijn met een innovatie op dit terrein. De huidige situatie van de meeste scholen laat zich het beste door scenario 1 en scenario 2 omschrijven. Uiteindelijk willen de meeste scholen toewerken naar scenario 2 (samenhang door combinaties van vakken en projecten) of 3 (samenhang door integratie van leergebieden). Scenario 4 (samenhang via competenties van II) vormt voor 16% van de scholen de ambitie. Het merendeel van de scholen kiest dus voor vernieuwing van de inrichting van onderwijs. Iedere school innoveert op zijn eigen manier en in zijn eigen tempo, passend bij de school en de omgeving. Aanleiding tot innoveren vormt veelal de veranderende omgeving en leerlingpopulatie. Op bijna alle scholen neemt de directie het initiatief voor de innovatie. 40% van de scholen

				noemt (ook) de docent als initiator. De directie vervult voornamelijk een initiërende, aanjagende rol en richt zich op het scheppen van randvoorwaarden. Bijna 70% van de scholen maakt gebruik van een kwaliteitszorgstelsel voor het in beeld brengen van de innovatie. De meeste scholen vinden echter dat dit systeem hierin slechts in enige mate voldoet. Scholen putten hun innovatiekracht vooral uit contacten met andere scholen. 85% van de scholen heeft andere scholen bezocht, om te leren van hun ervaringen met innovaties. Ook is driekwart van de scholen betrokken in netwerken. Scholen benoemen de beschikbare hoeveelheid geld en tijd als belangrijkste knelpunten. De betrokkenheid en het enthousiasme van hun personeel zien scholen als belangrijkste succesfactor bij innovatie. Een vijfde deel van de scholen geeft aan innovatie nooit meer top-down in te zullen voeren.
Leer-/werk gemeenschappen in het vmbo (2006) Linden, R. van der, Neut, I. van der en Teurlings, C. Tilburg: IVA	Publicatie niet in bezit, niet in bibliotheek Het doel van het onderzoek is om meer zicht te krijgen op de leerprocessen van de samenwerkende docenten en op de (leer-)opbrengsten die in het kader van die samenwerking kunnen worden verkregen. Welke (leer-)opbrengsten worden (volgens betrokkenen) met het werken in een leer/werk gemeenschap bereikt?			Docenten oordelen zeer positief over het leren binnen leer-/werk gemeenschappen. Het samenwerken met andere docenten wordt als zeer prettig en zinvol ervaren. Het maakt een eind aan de "eilandcultuur", docenten krijgen meer zicht op het vak en de manier van werken van hun collega's en de integratie van vakken wordt bevorderd. Er worden concrete materialen ontwikkeld en docenten voelen zich vrij om te experimenteren met onderwijs vernieuwing. De sfeer is open en respectvol en wordt als veilig ervaren. De discussie met anderen zijn stimulerend en enthousiasmerend.
Inspeken op leergedrag van vmbo-leerlingen (2005). Neut, I. van der, Teurlings, C. en Kools, Q. Tilburg: IVA	Draagt het gebruik van ict-toepassingen wel of niet bij aan het leren van leerlingen? Waarom wel/niet?	Literatuurstudie, gesprekken met leraren en leerlingen op 3 vmbo-scholen. Observatie van 8 leerlingen tijdens het uitvoeren van een open opdracht.	3 vmbo-scholen, 8 leerlingen	Uit de gesprekken met leraren en leerlingen blijkt dat oefenen met behulp van ict door zowel leraren als leerlingen als zinvol wordt beschouwd. De leerlingen vinden het erg prettig dat zij een oefening meerdere malen kunnen herhalen. Oefenen sluit goed aan op het leergedrag waar dit type leerling een voorkeur voor heeft, namelijk de concrete verwerking van leerstof. Het opzoeken van informatie via het internet draagt in de huidige situatie nauwelijks bij aan het leergedrag van leerlingen. De volgende redenen liggen hieraan ten grondslag: - Leerlingen hebben grote moeite met het zoeken, interpreteren en verwerken van informatie. Vaak doen zij niet meer dan het kopiëren van hele tekstblokken. - Leraren en zoekmachines ondersteunen vooral het zoeken van informatie door dit (ten dele) van de leerling over te nemen (de docent geeft aan op welke sites de leerling informatie kan vinden; de zoekmachine van Kennisnet –Davindi- geeft een beperkt aantal hits). - Leerlingen krijgen over het algemeen nauwelijks

135

				ondersteuning bij het interpreteren en verwerken van informatie, noch bij het beoordelen van informatie op betrouwbaarheid en correctheid. Deze ondersteuning wordt noch door de docent, noch via ict geboden. Plannen, bewaken, bijsturen en evalueren worden op de drie onderzochte scholen nauwelijks ondersteund door middel van ict. Deze activiteiten worden op de onderzochte scholen meestal overgenomen door de docenten. Op basis van de onderzoeksresultaten kan dan ook niet worden vastgesteld of ict leerlingen ondersteunt bij het uitvoeren van regulatie-activiteiten. Zowel leraren als leerlingen zijn van mening dat ict een positief effect heeft op de motivatie. ict kan derhalve een bijdrage leveren aan motivationele activiteiten.
De school als professionele organisatie. Opbrengsten van vijf jaar Kortlopend Onderzoek (1998-2002). (2004) Teurlings, C., Linden R. van der en Vermeulen, M. Tilburg: IVA	Overzicht van publicaties en opbrengsten kortlopend onderwijs onderzoek (aanvragers, uitvoerders, trends in wetenschap) Welke opbrengsten, bouwstenen of aanwijzingen hebben kortlopende onderzoeken voor de school als professionele organisatie opgeleverd? Welke meerwaarde heeft het kortlopend onderwijs onderzoek?	n.v.t.	n.v.t.	Geen effectmeting Meer over het kortlopend onderzoek zelf dan op de inhoud van de onderzoeken. Wel is een overzicht opgenomen van alle onderzoeken/ publicaties.
Portretten van samenwerking in het vmbo. (2004) Wolf, A. de, Moors, H., Diemen, H. van en van den Bogaard, M. Tilburg: IVA	Binnen dit onderzoek naar samenwerking in het vmbo in Zuid-Nederland staan de volgende vragen centraal: - Wat is het belang (geweest) van de buitenschoolse en/of binnenschoolse (andere scholen; vervolgopleidingen; etc.) samenwerking? Wat is de aanleiding geweest voor het aangaan van samenwerkings-relaties? Met welk doel is of wordt samengewerkt? - Zijn er duidelijke en overdraagbare sleutels voor succes of onmiskenbare knelpunten aan te wijzen? Wat is de 'werkzame stof' voor samenwerking?	Interviews	4 schoolportretten	Geen effecten/resultaten op leerlingenniveau maar m.b.t. samenwerking tussen scholen en andere externe partijen. Minder geschikt (n.v.t)
Teamontwikkeling en teambeloning in het voortgezet onderwijs, drie experimenten. 'Voorbij het individu naar resultaat-verantwoordelijke teams'.	?	Projectbeschrijvingen, individuele en groepsinterviews, vragenlijst.	3 cases (teams)	Teams hebben geleerd afspraken te maken over beoogde resultaten en projectmatig/ doelmatig werken. De teams zijn beter in staat om hun werkprocessen te organiseren, resultaatgerichter te werken. Meerwaarde van het contract is heldere afspraken en duidelijke doelen (+). Contracteren leidt niet automatisch tot meer zelfsturing van het

136

Vermeulen, M., Vink, R., Wiersma, H. en Moors, H. (2004). Tilburg: IVA				<p>team (+).</p> <p>Effect van de beloning: Soms een motiverende werking, soms speelde het nauwelijks een rol (-). De beloning kan een belangrijk struikelblok zijn om aan het project te beginnen. De discussie over teambeloning heeft vooraf nauwelijks invloed op het proces naar resultaatgericht werken; De in het vooruitzicht gestelde beloning heeft, volgens onderhavig onderzoek, geen extra verwend effect. Het toepassen van contractmanagement zonder teambeloning leidt tot dezelfde effecten en resultaten. Voorwaarde daarbij is wel dat sprake is van uitdagende en aansprekende dicht bij de dagelijkse praktijk liggende doelen, die volgens betrokkenen duidelijk voor verbetering in aanmerking komen. Achteraf ervaring van waardering en erkenning (+).</p> <p>Effect van de experimentele opzet Een eigen effect: het experiment stelt de organisatie in staat om met een lastig thema als belonings-management te experimenteren (+). Hawthorne-effect: deelname aan het experiment geeft het team een bijzondere positie. Daardoor maakt het team er iets extra's van, zonder dat dit effect is toe te schrijven aan de beloning. Minstens zo belangrijk als de teambeloning lijkt het gegeven dat het management extra aandacht besteedt aan de teamactiviteiten, zowel in coachende als in belangstellende zin.</p>
Praktijksimulaties in het vernieuwend vmbo. Bouwstenen voor de integratie van praktijk en theorie. (2003) Sanden, J.M.M. van der Tilburg: IVA	Niet in bezit, of bibliotheek Onderzoek naar de opbrengsten van het Pilot-project 'Integratie Praktijk & Theorie' in het vmbo.			?
Veilige scholen en (pro)sociaal gedrag in het voortgezet onderwijs. Evaluatie van de campagne 'de veilige school'. (2001) Mooij, T. Nijmegen: ITS	Wat zijn de effecten van het gebruik van de strategieën en instrumenten uit de campagne op de leerlingen?	Vragenlijstonderzoek	9948 leerlingen, 291 docenten, 58 schoolmanagers	<p>Meer dan zeventig procent van de leerlingen geeft aan dat ze zich in de afgelopen maand meestal of altijd veilig hebben gevoeld op hun school. Binnen de klas voelen leerlingen zich het veiligst, in de buurt van de school het onveiligst.</p> <p>Invloeden op het sociale gedrag van leerlingen zijn (nog) niet geconstateerd.</p>

Bovenschoolse netwerken van docenten: monitoring, functionering en effecten van Pilots Docentium en Centrum voor de Leraar – eindrapport. (2007) Hofman, R.H. en Dijkstra, B.J. m.m.v. M. van Veen. Groningen: GION	Hebben bovenschoolse en regionaal georganiseerde netwerken effect op: - het vergroten van het eigenaarschap van leraren over hun professionele ontwikkeling, - het betrekken van en vormgeven door leraren van schoolontwikkeling, - het betrekken van en vormgeven door leraren van onderwijsinnovatie, - verbreding van het draagvlak voor schoolontwikkeling bij de schoolleiding en - de relatie tussen schoolleiding en leraren?	Monitoring Gepercipieerde effecten d.m.v. (herhaalde) vragenlijst	66 deelnemers (38 Groningen en 28 Brabant).	De bovenschoolse netwerken hebben een redelijke tot grote bijdrage geleverd aan het vergroten van het eigenaarschap van hun professionele ontwikkeling, deelnemers geven aan dat hun kennis en vakmanschap zijn uitgebreid/ vergroot. Beperkte effecten op de betrokkenheid bij de vormgeving van schoolontwikkeling en innovatie en matige tot geen effecten op de relatie met leerlingen, collega's en de schoolleider.
Natuurlijk leren en motivatie in VMBO-BB, de Start. (2005) De Vries, A.M. Groningen: GION	o.a.: Motiveert het werken volgens het concept de docenten? Motiveert het werken volgens het concept de leerlingen?	De informatie is afkomstig van interviews met betrokkenen, van observatie en van vragenlijsten. De vragenlijsten zijn afgenomen bij docenten en leerlingen voorafgaand aan de start van de uitvoering en na één ronde werken met het nieuwe concept (zo'n zes tot zeven weken met daarna een vertraagde week met individuele gesprekken met de leerlingen).	118 leerlingen, 25 docenten	<p>Opbrengst voor de docent: ruim tweederde tot bijna driekwart deel der betrokken docenten is van oordeel dat ze met minstens de helft der leerlingen beter (kwalitatief) en intensiever contact hebben dan bij traditioneel onderwijs en dat ze met minstens de helft der collega's intensiever contact hebben dan voorheen. Van de betrokken docenten ondervindt 60% redelijk veel of veel meer voldoening dan bij traditioneel onderwijs, 10% ondervindt een beetje meer voldoening en 30% ondervindt niet meer voldoening dan voorheen. Wel zijn vrijwel alle betrokken docenten meer tijd kwijt met voor- en nawerk. Acht op de tien docenten vindt de ervaring van natuurlijk leren ook redelijk tot zeer zinvol voor zichzelf.</p> <p>Opbrengst voor de leerling: (Leereffecten) Na ongeveer zes weken aan prestaties gwerkt te hebben lijken vrijwel alle leerlingen in meer of mindere mate geleerd te hebben van de centraal staande activiteiten. Het blijkt dat de helft der responderende leerlingen al wist hoe ze informatie moeten opzoeken en hoe ze een werkstuk moeten maken. Een derde zegt dat ze ook al konden samenwerken. De leerlingen die nog niet konden samenwerken hebben daar redelijk veel van geleerd. Met name van het moeten maken van een plan voor de prestatie hebben de leerlingen geleerd. Voor de helft van de leerlingen heeft de manier waarop gewerkt wordt geen invloed op de zin waarmee ze naar school gaan. Een klein deel der leerlingen heeft door het werken met prestaties meer zin gekregen om naar school te gaan, maar een iets groter deel heeft daardoor juist minder zin gekregen om naar school te gaan. Deze laatsten zijn met name de leerlingen die toch al niet graag naar school gaan en naar eigen zeggen de vrijheid bij het werken aan prestaties niet aankunnen. Zij zijn het ook die liever op de traditionele manier werken.</p>

Dossier Proeftuin Onderwijs Intermediair Maart/ april 2007	Artikelenserie: <i>Van middenschool tot middelmaat: tweintig jaar onderwijsvernieuwing.</i> <i>Terug naar resp. de universiteit, het vwo, de mavo en de basisschool.</i>	n.v.t.	n.v.t.	Aandacht voor het onderwijs van Nederland dat constant aan verandering onderhevig lijkt. Hoe houden docenten en studenten zich staande onder de druk van eindeloze vernieuwingen en wat betekenen al die veranderingen voor de kwaliteit van ons onderwijs? We vroegen ons af of het echt zo erbarmelijk is gesteld met ons onderwijs. Daarom zijn vier redacteurs teruggegaan naar hun eigen scholen. Ze beschrijven wat er is veranderd, met als jijkpunt hun eigen herinnering. Niet geschikt
Innovatie in het voortgezet onderwijs Feiten, ontwikkelingen en perspectieven 2005 B&A Groep (Beleidsonderzoek en – advies), 2005	Algemene beschrijving van trends, dilemma's en toekomst van onderwijsinnovaties op drie domeinen: Pedagogisch-didactisch Schoolorganisatie en personeelsbeleid School en omgeving.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Bijlage 4.4 Innovaties in kortlopend onderwijsonderzoek (alleen effectiviteitonderzoeken)

Innovatie	Domein(en)/ thema('s)	Doel en doelgroep	Omschrijving	Kenmerken (curriculuminh., cultureel structureel, contextueel)	Opbrengsten	Evaluatie beschikbaar/ bijz.
	a b c d e f g	a b c d e f				
Tutoren in het voortgezet onderwijs	Het leren centraal		Vijfdejaars vwo leerlingen worden tutor en begeleiden tweedejaars havo/vwo leerlingen die slecht scoren bij wiskunde naar eigen inzicht.			Ja, kortlopend onderzoek, effectonderzoek
	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☒ ☒ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Natuurlijk leren en motivatie in VMBO-BB, de start	Anders organiseren		Invoering van het natuurlijk leren in VMBO-BB			Ja, kortlopend onderzoek, effectonderzoek
	☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	
Op weg naar krachtige didactische modellen voor internationale uitwisselingen	Het leren centraal		Leerlingen in het vmbo actief trainen in spreekvaardigheid voordat zij meedoen aan uitwisselingsprogramma's			Ja, kortlopend onderzoek, effectonderzoek
	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Spelen met je toekomst. Ervaringen van leerlingen met het programma The Real Game	School & samenleving		Leerlingen m.b.v. simulatieprogramma voorbereiden op keuzes maken voor de toekomst			Ja, kortlopend onderzoek, effectonderzoek
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	
Sanctioneren of Argumenteren.	Leefstijl en schoolklimaat		Invoering leerlingenstatuut en aandacht aan ontwikkeling normen en waarden			Ja, kortlopend onderzoek, effectonderzoek
	☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐	
Betekenisvol leren in het lwoo	School en samenleving		Invoering betekenisvol leren in het vmbo (lwoo)			Ja, kortlopend onderzoek, effectonderzoek
	☒ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☒ ☐ ☒ ☒ ☐ ☐	

Effecten teamvorming en teamteaching Slash 21	School en samenleving.		Rolverandering in het onderwijs en teamteaching			Ja, kortlopend onderzoek, effectonderzoek
	☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			☐ ☐ ☒ ☐ ☐	

Domeinen/ thema's:	Doelgroep:	Opbrengsten:
a 'het leren centraal', b 'leefstijl & schoolklimaat', c 'anders organiseren', d 'ICT', e 'school & samenleving' (ook leerlingenzorg, onderwijsachterstanden, burgerschap, brede school) f 'diploma en dan' (ook drop-out, voorkomen, voortijdig schoolverlaten, doorgaande leerlijnen) g 'professionalisering docent'	a 'vmbo', b 'havo', c 'vwo', d 'gymnasium', e 'docent', f 'anders' (school)	a 'cognitieve prestaties', (wiskunde, profielwerkstuk, onderzoek doen, Engels) b 'sociaal functioneren', c 'motivatie' (voor leren, een vak, profielkeuze, vervolgstudie, literatuur, cultuur, theater, schoolontwikkeling, lezen) d 'gedrag en leefstijl' (ook burgerschap, niet-schoolverlater, schoolklimaat) e 'professionaliteit/ motivatie' docent f 'anders' (schoolontwikkeling, huisvesting, toegankelijkheid)

Bijlage 4.5 Analyse kortlopend onderwijsonderzoek (KPC)

Titel/auteur/instelling, jaar/isbn	Onderzoeksvraag	Onderzoeks opzet	Steekproef	Onafhankelijke variabelen	Controle variabelen	Afhankelijke variabelen	Uitkomsten
Tutoren in het voortgezet onderwijs Y.B. Sol en K.M. Stokking Onderwijskunde UU, 2007 978-90-6709-075-9	1. Wat zijn volgens de literatuur de mogelijkheden van tutorleren (vormen, voorwaarden, effecten) en hoe kunnen de door de school gemaakte keuzen op grond daarvan worden beschreven? 2. Hoe is het tutorproject op de school opgezet en voorbereid, en hoe past dit in het onderwijsconcept en de ontwikkelingen op de school? 3. Hoe zijn de tutoren en tutees gekozen en wat zijn hun kenmerken? 4. Hoe is de tutorbegeleiding verlopen (aantal lessen, deelname, inhoud, interactie, ervaringen)? 5. Welke effecten van de tutorlessen kunnen worden vastgesteld, bij tutoren resp. tutees? 6. Aan welke factoren kunnen deze effecten worden toegeschreven? 7. Welke knelpunten deden zich voor? 8. Welke aanbevelingen kunnen op grond van dit onderzoek worden gedaan aan Dalton Den Haag en aan andere scholen die een dergelijke inzet van tutoren overwegen?	Onbekend	Onbekend	aantal lessen, vakinhoudelijk houvast, interactie	n.v.t.	Toetsresultaat, faalangst, toetsangst	De onderzochte vorm van tutorleren (vijfdejaars vwo-leerlingen die hiervoor belangstelling hebben krijgen een beperkte training en begeleiden gedurende 10 weken een lesuur per week tweedejaars havo/vwo- leerlingen die zijn geselecteerd op hun lage cijfers, in groepjes van 2-3 bij wiskunde en Nederlands, waarbij de tutoren zelf bepalen hoe zij de lessen innichten en de vakdocenten op de achtergrond beschikbaar zijn) leidt bij een voldoende aantal lessen, vakinhoudelijk houvast en goede interactie (uitleg geven, vragen stellen, feedback geven) tot toename in toetscijfers en affectieve opbrengsten (zoals toename in zelfvertrouwen en afname van toetsangst).
Natuurlijk leren en motivatie in VMBO-BB, de start A.M. de Vries GION, 2005 90-6690-612-x	Motiveert het concept 'Natuurlijk leren' docenten en leerlingen? Wat zijn belemmerende en bevorderende factoren? Welke adviezen hebben betrokkenen voor andere scholen?	onbekend	onbekend	Onderwijs volgens natuurlijk leren	n.v.t.	Motivatie	Voor tweede deel van de docenten werkt het concept motiverend. Na zo'n zes weken er mee gewerkt te hebben denken de meeste docenten dat het concept voor tenminste een deel van de leerlingen motiverend werkt. Ook verreweg de meeste leerlingen geven aan gemotiveerd te zijn voor de nieuwe werkwijze, al dan niet in afwisseling met traditioneel leren. Ze geven aan al (redelijk) veel geleerd te hebben van bijv. een plan maken, samenwerken, vragen stellen, presenteren. Leerlingen die de vrijheid niet aan kunnen hebben echter moeite met de werkwijze. De adviezen die betrokkenen hebben voor andere scholen sluiten deels aan bij belemmerende en bevorderende factoren: geen top-downinvoering, luisteren naar personeel, betrokkenheid van leidinggevenden, voldoende tijd, voldoende structuur, scholing en vooral 'zelf ervaren'. Leerlingen pleiten o.a. voor voldoende

Titel/auteur/instelling, jaar/isbn	Onderzoeksvraag	Onderzoeks opzet	Steekproef	Onafhankelijke variabelen	Controle variabelen	Afhankelijke variabelen	Uitkomsten
							computers en materiaal, mooie en duidelijke prestaties waar je later wat aan hebt en voor goede uitleg en begeleiding.
Op weg naar krachtige didactische modellen voor internationale uitwisselingen E. Harskamp, C. Suhre & E. Zomerma GION, 2005 90-6690-542-5	Welke didactische modellen voor het leren spreken van Engels zijn praktisch bruikbaar als voorbereiding op internationale uitwisselingen en welke effecten zijn te verwachten van het toepassen van die modellen?	Exploratief onderzoek	onbekend	Training in Engels spreken en luisteren	n.v.t.	Actief spreken in het Engels bij uitwisselingen.	Praktijkdeskundigen hebben een duidelijke mening over modellen voor verbetering van de organisatie en taaleffecten van internationale uitwisselingen. De Engelse lessen op school laten leerlingen onvoldoende actief spreken en leerlingen passen het Engels te weinig toe als ze in het buitenland zijn. In een exploratief onderzoek zijn evenwel effecten aangetoond van taalvoorbereiding gecombineerd met uitwisselingen. Het helpt als VMBO leerlingen van te voren worden getraind in Engels spreken en luisteren zodat ze de taal actiever kunnen gebruiken als ze in het buitenland zijn. Ook bij Vwo-leerlingen kan een effect worden waargenomen. Uitwisselingen moeten door scholen niet primair worden opgevat als plezierreisjes, maar als praktijklere en als zodanig worden beloond. Daarnaast is training van docenten en klassenconsultatie nodig om op scholen een goede talige voorbereiding van de grond te krijgen. Docenten ervaren nu te veel knelpunten bij het geven van spreekonderwijs en laten dit achterwege.
Spelen met je toekomst. Ervaringen van leerlingen met het programma The Real Game K.M. Stokking ICO-ISOR, 2004 90-6709-066-2	Wat zijn de effecten van het werken met het programma (simulatiespel) The Real Game bij de leerlingen? The Real Game is een (rollen)spel waarin leerlingen keuzen expliciteren t.a.v. hun toekomstig bestaan (wonen, werken, vrije tijd).	Onbekend	Onbekend	Gebruik van het spel The Real Game	n.v.t.	Motivatie, leerprestatie?	De leerlingen vinden het leuk om te doen, met name door de mogelijkheid om samen te werken, ervaringen en meningen uit te wisselen, en te discussiëren. Veel leerlingen vinden het echter geen spel (daarvoor was het te saai) maar anderzijds toch slechts een spelletje (dus niet echt serieus). Voor veel leerlingen ging het niet echt over henzelf, over hun eigen keuzes en toekomst. De leerlingen hebben vooral geleerd dat geld belangrijk is en dat beroepen leiden tot bepaalde inkomsten die vervolgens bepalen wat je kunt kopen. De meerwaarde van The Real Game boven gangbare LOB-materialen is dat het gaat over werk en beroepen en het latere leven, en niet over schoolse keuzes, vakken en richtingen. Het effect van het programma is op de in het onderzoek betrokken scholen echter beperkt gebleven, doordat het programma slechts gedeeltelijk is uitgevoerd. Van een volledige uitvoering van het programma mag

Titel/auteur/instelling, jaar/isbn	Onderzoeksvraag	Onderzoeks opzet	Steekproef	Onafhankelijke variabelen	Controle variabelen	Afhankelijke variabelen	Uitkomsten
							meer effect worden verwacht. Het is dus belangrijk er voldoende tijd voor uit te trekken, en ook om het in te bedden in het geheel van het LOB-programma op de school.
Sanctioneren of Argumenteren. Onderzoek naar de beleving van schoolregels en normoverschrijdend gedrag op school B. S. Emans en E. Roede SCO-Kohnstamm Instituut, 2006 90-6813-801-4	Hoe functioneert op scholen voor voortgezet onderwijs het leerlingstatuut en de daarin opgenomen schoolregels? Hoe effectief is een streng handhavingsbeleid?	Onbekend	Onbekend	Strengheid t.a.v. regels, aandacht voor ontwikkeling waarden en normbesef	n.v.t.	Acceptatie van regels, veilig voelen van leerlingen, normoverschrijdend gedrag van leerlingen, waarden- en normbesef van leerlingen	Een [...] bevinding is dat wat betreft de acceptatie van de regels, het veilig voelen van leerlingen, het normoverschrijdend gedrag van leerlingen en het waarden- en normbesef uit dit onderzoek niet blijkt dat de groep scholen met een streng handhavingsbeleid het beter doet dan scholen die aandacht besteden aan de ontwikkeling van waarden en normbesef. De groep scholen die alleen streng handhaven doet het vrijwel steeds het minst goed. De groep scholen met een combinatie van streng handhaven en aandacht voor de ontwikkeling van waarden en normen blijkt het steeds het beste te doen.
Betekenisvol leren in het lwoo M. Derricks, E. Roede en W. Veugelers SCO-Kohnstamm Instituut, Universiteit van Amsterdam, 2003 90 6813 721 2	In hoeverre is de werkwijze van docenten van het Piter Jelles Junior, waarin zowel de cognitieve als de sociaal-emotionele ontwikkeling centraal staan, een effectieve aanpak voor twee-leerlingen?	Observaties en paneldiscussies (delphi?)	onbekend	Betekenisvol en competentiegericht onderwijs	n.v.t.	Motivatie, doelgerichtheid op het werk	De vraag in hoeverre deze aanpak een effectieve methode is voor moeilijk lerende lwoo-leerlingen wordt positief beantwoord. Veel waardering is er voor de wijze waarop de leraar deze lastige groep leerlingen bij het leerproces probeert te betrekken door abstract leren te vervangen door betekenisvol leren, door projecten te ontwikkelen met geïntegreerd onderwijs, door leerlingen te stimuleren zelf aan de slag te gaan (actieve participatie) en door toe te werken naar tastbare resultaten. Met zijn aanpak sluit de docent aan bij actuele ontwikkelingen in de vernieuwing van het (vmo)-onderwijs in de richting van meer betekenisvol en competentiegericht onderwijs. Het positieve oordeel van het panel wordt ondersteund door observaties waaruit blijkt dat de leerlingen veelal serieus en met plezier aan het werk waren. Ook leerlingen vinden het een plezierige aanpak. Geconcludeerd wordt echter dat het draagvlak binnen de school beperkt is.
Effecten teamvorming en teamteaching Slash 21 Drs. Lonneke Nieuwland Dr. Marjan Vermeulen Drs. Irma van der Neut IVA, 2006	Wat zijn de effecten van de verregaande vorm van rolverandering en teamteaching binnen Slash 21 op enerzijds het onderwijs en anderzijds de onderwijsgeveenden?	Onbekend	Onbekend	Teamteaching, teamvorming	n.v.t.	Pedagogisch klimaat, relatie met leerlingen, vakoverstijgend onderwijs	De ambities van teamvorming en teamteaching met betrekking tot de werksituatie van onderwijsgeveenden worden grotendeels gerealiseerd. De mogelijkheden van teamvorming en teamteaching (een beter pedagogisch klimaat, een verdieping van de relatie met leerlingen en meer kansen voor vakoverstijgend onderwijs) worden gerealiseerd.

